

Incipiunt quaedam instituta de legibus

(H)AEC est institutio quam **regum anglorum.**
 enud rex cum consilio principum suorum sapi-
 entium, ad laudem dei, et honorem sui ipsius, et profe-
 ctum totius regni cui praeerat, instituit. In primis
 5 quod super omnia uellet semper unum deum colere, a-
 mare, honorare, unam fidem christi unanimiter
 seruare, aecclesias dei in pace et securitate cu-
 stodire, easdemque sepius frequentare pro quiete et
 10 stabilitate regni sui, proque salute corporis et a-
 nimae suae. Omnis itaque aecclesia secundum normam iusti-
 ciae, debet esse in propria pace et securitate dei, et
 omni christiano conuenit maximam reuerentiam
 exhibere aecclesiis dei. Pax enim et securitas dei,
 15 summa diligentia promerenda et tenenda est,
 deinde pax et securitas regis. Quare aequissi-
 mum est ut pax aecclesiarum dei infra parietes,
 et pax data manu christiani regis semper stet
 inuiolata. Et qui aliquando aecclesiae scilicet aut
 20 regis pacem fregerit, careat omnibus bonis suis
 cum uita, nisi rex illi parcere uoluerit. Quod
 si dehinc aliquis pacem aecclesiarum dei ita uiola-
 uerit, ut infra parietes homicidium faciat,
 hoc sit inemendabile, persequaturque talem

omnis qui uoluerit dei esse amicus, nisi hoc fiat
 ut effugiat, et talem locum aut hominem requi-
 rat, pro qua requisitione ei rex uitam condonet.
 At tamen ad plenam emendationem. Si autem ad
 5 emendationem peruenerit, et rex hoc permiserit,
 ante omnia aecclesiae pacem fractam pleniter emendet
 secundum plenam forisfacturam quam angli nominant
 mundbrece, aecclesiae reconciliationem adquirat,
 plenam emendationem parentibus et domino occisi
 10 persoluat, quam angli mæibote et manbote dicunt,
 et super omnia deo satisfaciat secundum decretum episcopi.
 Sin autem aliter de uiuis pax aecclesiae uiolata fue-
 rit, uel pugnando uel rapiendo, uel per quicquid sit,
 in primis semper fiat emendatio aecclesiae secundum quali-
 15 tatem eius. Non enim sunt omnes aecclesiae unius eiusdemque
 honoris, quanuis habeant unam eandemque consecra-
 tionem. Principales autem aecclesiae sicut episcopatus
 et abbatiae talem emendationem uiolatae pacis
 secundum legem anglorum habere debent, mundam re-
 20 gis, hoc est quinque libras. Secundum certe legem da-
 norum, octo libras. Mediocris autem aecclesiae du-
 as libras, hoc est secundum forisfacturam regis, et ad-
 huc minoris aecclesiae hoc est ubi parum seruitii
 fit et tamen cimiterium habet, forisfactura est

unius librae, minime uero aecclesiae quam angli feldciri-

ce uocant, octoginta denariorum.

- (O)mnibus igitur christianis iustissime decet summa diligentia reliquias sanctorum ordinatos, et domos
5 sanctificatas semper uenerari, et unumquemque ordinem secundum mensuram et uitam suam honorare. (Propterea intelligat quisquis bene scit, magnum est et bonum quod sacerdos habet facere ad populi necessitatem, si ipse domino recte placuerit.)
10 Magna (enim est) adiuratio et maior consecratio, quae demonia eiciunt et in fugam uertunt, quotiens infans baptizatur, aut corpus domini consecratur. Certe angeli circumuolant, et per dei uirtutem sacerdoti auxilium praebent, facta
15 muniunt, quotiens christo digne seruiunt. Sic etiam semper faciunt, cum deuote christum inuocant pro populi necessitate, et deo praeces fundunt. Et ideo in tali ordine ut diximus, magna debet esse discretio et consideratio.
20 (S)i contigerit presbiterum regulariter et caste uiuentem calumniari de latrocinio aut de incantatione, uel de aliqua simili re, et negauerit, ita se purgabit si audeat. Missam celebret, et per corpus domini solus de una appellatione quam

6–9 (Propterea — placuerit) *over erasure* 10 est enim *marked for transposition*

59v

- angli uocant anfealde spæce, se purget. Et si tres appellationes fuerint, secum acceptis duobus presbiteris, purget se sicut praediximus si audeat. Ipse tamen presbiter teneatur usque ad iudicium episcopi, uel
5 ista tamen fiant secundum iudicium episcopi. (S)i autem diaconus qui regulariter uiuit calumniatur simpla appellatione, acceptis duobus diaconibus secum, purget se. Et si tres calumniae fuerint, sex secum diaconibus acceptis ita se purget.
10 (S)i popularis presbiter calumniatur qui non regulariter uiuit de supradictis, purget se sicut diaconus qui regulariter uiuit. (S)i aduena (aut) peregrinus ordinatus calumniatur de iam nominatis criminibus, quia aliud auxilium
15 non habet, eat ad panem benedictum quem angli corsnade uocant, et ibi inueniet quod deo placuerit. (S)i quis ordinatus calumniatur de homicidio quod fuisset in facto, aut in consilio, purget se cum
20 parentibus suis, qui possunt emendare aut deportare. Si non habet parentes, purget se cum sociis, uel incipiet ieiunare, et sic eat ad panem benedictum de quo supra diximus, et ibi inueniat deo placita.

60r

(N)ullus monachus monasterialis debet emendare homicidium nec petere emendationem homicidii, licet sit parens occidentium uel occisi, quia ubi intrat monasterium pro tenenda regula, relin-

5 quit ea quae sunt secularia. Et si quis commendauerit
alterius monacho pecuniam aut aliquid tale ad cu-
stodiendum sine licentia prelati sui, et monachus
illud perdiderit, sit illi perditum qui sine licentia
prelati eius monacho commendauit.
10 (P)resbiter si calumniatus et conuictus fuerit quod stetit
set in falso testimonio, aut iurasse cum periuris,
aut fuisse socius aut conscius latro(c)i(n)ii, depona-
tur a communione et a societate ordinatorum, et ca-
reat liberalitate eorum quod angli uocant
15 thegenscipe, nisi profundius satisfaciatur deo et hominibus
secundum praeceptum episcopi sui, et fideiussores inueni-
at quod ab eo tempore amplius cessabit ab eiusmodi
operibus. Quod si negauerit et purgare se uo-
luerit, secundum culpae modum et quantitatem se pur-
20 get. Hoc etiam statuimus ut unusquisque cuiuscunque
ordinis aut sexus sit, seruet ordinem suum, et
praecipue hoc praecipimus seruis et ancillis dei, uide-
licet episcopis, abbatibus, abbatissis, monachis, sancti-
monialibus, canonicis, presbiteris, nonnis, ut

60v

regulariter uiuant sicut diximus secundum ordinem
uniuscuiusque, castitatem seruent, ab ira dei sibi
caueant, et alios uiuendo et monendo casti-
gent, ut se ab infernali incendio custodi-
5 ant. Optime enim norunt episcopi et caeteri ordines
quos supra nominaui, quod illis nullo modo li-
cet communionem mulierum habere, nec cum
illis coire. Qui autem abhinc a tali opere
cessare, et castitatem custodire studuerit,
10 misericordiam dei habeat, et secundum dignitatem seculi
liberalitatem quam angli uocant thegenscipe.
(O)mnem etiam christianum obnixe
precamur fornicationem deuitare, leges et prae-
cepta dei diligenter custodire.
15 (H)oc quoque rogamus et in nomine domini praecipimus,
ut nullus christianus accipiat sibi uxorem infra
sextum genu, nec in relicta uxore quae ita fu-
it propinquo parenti coniuncta, nec in parente
uxoris suae quam ante habuit, nec in compatra
20 sua, nec in consecrata sanctimoniali aut nonna,
nec in alterius relicta quam angli uocant
opres mannes ælæte. Talibus ut diximus,
nemo christianus se iungat, nec habeat nisi unam
uxorem quae sit ei legitime desponsata, eaque

61r

sola dum uiuit sana et infirma sit contentus.
(S)ollicite quoque studeamus
rectitudines dei persoluere, scilicet elemo-
sinas carrucarum quam angli uocant sulæl-
5 messe, quindecim dies post pascha, decimas pe-
corum et pecudum in pentecosten, frugum terrae
sicut carruca perarat in festiuitate omnium
sanctorum. Si quis decimam sicut carruca perarat
dare noluerit, prepositus regis et prepositus episcopi,
10 prepositus etiam domini cuius in capite terra est et presbiter

aecclēsie ad quam decima (illa) pertinet, eant, et si aliter
non possunt, ui auferant decimam et dent aecclēsie
ad quam iuste pertinet, nonam autem partem ei qui
iniuste decimam retinuit, octo uero partes diui-
15 dant inter dominum terrae et episcopum cuiuscunque homo sit,
regis, comitis, aut liberalis hominis quem
angli thegen uocant.
(P)ecunia autem sancti petri quam angli romescot
uocant, sit persoluta in festo sancti petri in prin-
20 cipio augusti mensis. Et qui (non) eo eo persoluerit,
etiam si est unus denarius, qui dare eum debuit
et non dedit, accipiat eundem et insuper tri-
ginta denarios et portet romae, et cum re-
dierit, tale signum reportet secum, ut certum

61v

sit quod romae fuit, et beato petro ibi triginta
et unum denarium sicut statutum est persoluerit.
Cum autem reuersus fuerit domi, persoluat regi
quadraginta solidos. Si uero idem homo secundo reti-
5 nuerit, similiter omnino faciat. Tertio autem si
retinuerit, auferantur ei omnia bona sua.
(S)cotum ad luminaria quod angli
uocant lihtgescot, ter in anno detur de una-
quaque hyda cera unius oboli in uigilia paschae,
10 in uigilia sancte MARIAE in mense augusto, in uigilia
omnium sanctorum.
(S)i liberalis homo quem angli thegen uocant
habet in alodio suo aecclēsiam quae habeat cimi-
terium, tertiam partem decimae propriae terrae suae det
15 illi aecclēsiæ. Quod si alius habet aecclēsiam quae cimite-
rium non habeat, de nouem partibus bonorum suorum
det aecclēsiæ suae.
(O)mnes autem decimae reddantur antiquis aecclēsiis ad
quas iuste parrochiani pertinent, tam de dominio li-
20 beralis hominis id est thegnes, quam de terra
uillanorum id est tunmannes, sicut carrucae perarant.
(O)mne uero aecclēsiasticum donum quod
angli ciricsceat uocant detur antiquis aecclēsiis, quod
sit persolutum in festiuitate sancti martini. Si quis

9 hyda *glossed* i. suling *perhaps by a different hand* 13 alodio *glossed* i.
bocland *perhaps by a different hand*

62r

ultra illum diem illud retinuerit, reddat illud
episcopo, et undecies persoluat ei, et regi xl.ta solidos.
(S)i quis corpus parentis aut amici sui
de propria parrochia alias portare ad sepeliendum
5 uoluerit, faciat prius rectitudinem parrochiae
ad quam pertinet, scilicet redditus quod angli saulge-
scot uocant, quod recte persolui debet ad apertum
sepulchrum.
(S)olennitates sanctorum diligenter celebrentur, et dominici
10 dies ab praecedentis sabbati nona hora usque ad lu-
cem sequentis secundae feriae feriantur. Aliae autem fe-
stiuitates et ieiunia districtae custodiantur
sicut praecipitur.

(I)nterdicimus mercatum dierum dominicorum, et omnia popula-
15 ria placita, nisi sit maxima necessitas, opera quoque
uenantia et omnia secularia negotia prohibemus.

(L)egitima etiam ieiunia
et uigiliae sanctorum, sanctae mariae scilicet et omnium
apostolorum excepto philippi et iacobi propter pascalia
20 festa, et ieiunia omnium sextarum feriarum nisi
sit festiuitas teneantur. A pasca tamen usque
pentecosten nullus ieiunet, nisi sit preceptum
pro publica poenitentia. A die etiam natiuitatis
domini ad octauas epiphaniae idem custodiatur.

62v

(I)n omnibus festis et diebus ieiuniorum
et diebus quadragesimae, et ab aduentu domini usque
octo dies post octauas epiphaniae, et a septua-
gesima usque quindecim dies post pasca, omnia
5 iudicia ferri et aquae, et omne iusiurandum
ex parte dei prohibemus. In his diebus sit pax
et securitas omnibus christianis, et lis et con-
tentio omnis destruat. Et si aliquis
debet alteri pecuniam aut aliquid aliud,
10 reddat aut ante, aut post in proximo. Fa-
ciamus etiam sicut nobis expedit, preparemus
nosmet ipsos, et tales nos exhibeamus, ut sal-
tem ter in anno possimus communicari corporis
et sanguinis domini.

15 (S)apientes regni mei mecum decreuerunt
celebrari festiuitatem sancti eadwardi regis xv.
kl' aprilis, et sancti dunstani xiiii. kl' iunii.

(D)ebet etiam quisque christianus discere, Pater noster,
et credo in deum, quia per pater noster debet deum orare,
20 et per credo in deum fidem suam ostendere. Christus ip-
se pater noster prius cantauit, et postea discipulos
suos docuit. Per pater noster enim potest quisque prome-
teri omne quod necess()arium est in hoc seculo et in
futuro. Sed quomodo potest aliquis intimo corde

63r

deum rogare, nisi habeat rectam credulitatem? Opor-
tet ergo ut post pater noster discat credo in deum, ut
ostendat se christi fidem habere. Et uere dico
uobis non est perfecte christianus, nec est dignus corpus
5 et sanguinem domini accipere, nec aliquem de bap-
tismo leuare, nec ad confirmandum ante episcopum a-
liquem tenere. Et uere non est dignus ut corpus eius
inter corpora christianorum sepeliatur, qui ista duo
ignorat. **Haec est institutio secularis quam ego per consi-**
10 **lium et consensum optimatum meorum seruare per**
totum regnum meum statui.

(I)n primis ut iustae leges erigantur, et iniustae de-
primantur et abiciantur, recte leges diuiti et
pauperi teneantur. Quod si iusticia sit onerosa,
15 consideret ille mensuram ad quem pertinebit
tunc iusticia, sicut uult sibi prouideri a deo
cui nos cotidie dicimus, et dimitte nobis debi-
ta nostra sicut et nos dimittimus debitoribus nostris.

(I)nterdicimus etiam ne pro parua re

20 christiani morti tradantur, scilicet pro latrocinio
aut pro talibus rebus, sed alio modo corrigantur propter
alios, ne culpae inultum remaneant.

(E)t prohibemus ne christiani gentibus extra hanc
terram uenundentur, nec in paganismo, ne anima

63v

christiana quam ipse christus suo sanguine redemit,
pereat.

(I)ncantatores et incantatrices et malefici et
apertae meretrices, aut de regno nostro expellan-
5 tur, aut in terra male pereant, aut deo et homini-
bus publice satisfaciant.

(I)nterdicimus etiam omnem supersticionem paganorum,
uidelicet colere idola, solem, lunam, ignem, aquam,
fontes, lapides, lignum frondosum, lignum uiride
10 aut aridum adorare, maleficia exercere, mor-
thrum amare. Haec enim omnia omni christiano ex
parte dei prohibemus.

(O)cculti homicidae, periuri, ordinum uiolatores,
nuptiarum coniugatarum quos angli uocant
15 æwbrece, aut cito ad poenitentiam currant,
aut festinanter cum peccatis suis a regno nostro
recedant. Adulatores, mendaces, pauperum spoli-
atores, et raptores, cito iram dei incurrant, nisi
resipiscant et cessent, et deo satisfaciant.

20 (S)tudeamus omnes omni
instantia pacem et securitatem stabilire, et sta-
bilitatem monetæ. Sic pacem et securitatem, ut
prosit pauperibus hominibus, et obsit latronibus. Sic sta-
bilitatem monetæ, ut una uadat per totam terram

64r

angliae sine falsitate, quam nullus deiciat. Et
qui dehinc inuentus fuerit falsum fecisse, care-
at manibus cum quibus falsum fecit, et nulla pecu-
nia eas redimat, nec auro nec argento. Et si uice-
5 comes calumniatus fuerit quod falsator per eius li-
centiam fecisset quod fecit, purget se triplici
purgatione sacramenti, aut igniti ferri quod an-
gli nominant thrifealde lade. Et si ceciderit
in purgatione, sustineat quod falsus monetarius
10 sustinuit.

(M)ensurae et pondera per totum regnum angliae ita
corrigantur, ut sint recta.

(H)æ sunt consuetudines regis, quas habet super omnes homines
in uuestsexe forisfacturam quam angli uocant
15 mundbrece, hamsocne, hoc est inuasio in propria
domo, aut infra curiam (causa) alicuius mali, Fore-
steal, quod nos possumus dicere contrastationem
(causa mali), Ferdwite, quod nos possumus dicere
dimissionem belli.

20 (H)æ inquam sunt consuetudines regis, nisi rex ue-
lit aliquem honorare dando ei quod sui iuris est.
Si quis fecerit opus expulsi quod angli uocant utla-
ges weorc, uideat rex de pace, uerum si ipse
habet alodium totum sit regis cuiuscunque homo sit.

4–5 uicecomes *glossed* i. prepositus ciuitatis aut uillae 7 igniti ferri
glossed i. ordel *perhaps by a different hand* 12 recta *glossed* unita 18
mali causa *marked for transposition* 24 alodium *glossed* bocland *perhaps*
by a different hand

64v

Et qui exulem quem angli uocant utlaga pauerit
post expulsionem, quod angli dicunt fede oþþe
fermie, det regi centum solidos, nisi se purga-
uerit quod illum nescisset expulsus clamatum, quod
5 angli dicunt gekidne utlaga. In lege mercia
rex habet easdem consuetudines.

(In lege autem danorum, habet rex has. Violationem
monetae quod angli uocant feohwite, dimissio-
nem belli, quod angli dicunt ferdwite, fractio-
10 nem pacis, quod dicunt griðbrece, inuasionem
in domo uel in curia quod dicunt hamsocne,
nisi rex uelit dare quod suum est. Qui expulsus
pauerit aut detinuerit pacifice, quem angli
uocant friðleasne man, reddat regi sicut
15 lex est plenam emendatione, et qui expulsus
expulit, despectum suum si ita iustum est.

(S)i quis iniustas leges adinuenerit et iudica-
uerit, aut causa odii, aut acquisitionis pe-
cuniae, sit reus regi xl. solidorum in lege anglorum,
20 nisi iuramento affirmauerit se rectius iudica-
re nescisse, et postea careat liberalitate sua,
nisi eam a rege redimat ad uelle regis. In lege da-
norum erit reus forisfacturae, quam dani uocant
lahslit. In lege eorum liberalis hominis lahsliht uo-

65r

cant decem dimidiae marcae, hoc est quinque marcae.
Hominis alodium habentis vi. dimidiae marcae, hoc est
tres marcae. Villani lahsliht quem angli uocant
ceorlman, xii.cim orae.

5 (Q)ui rectum iudicium et iustam legem abnegat,
sit forisfactus ei cui iustum est. Si regi, det illi xl.
solidos. Si comiti, xx. solidos. Si hundredo, x.
solidos. Si contra omnes hos, omnibus reddat. Per legem
danorum, lahsliht reddat.

10 (S)i quis alium accusauerit iniuste, ita ut accu-
satus perditurus sit propter delationem accusantis pe-
cuniam aut uitam, et accusatus se inde expur-
gauerit, delator sit reus linguae suae, nisi
persoluat delatum secundum pretium suum quod angli di-
15 cunt be his were.

(C)onstituantur popularia placita, quod angli
uocant hundræd sicut iustum est et ante hac
factum est, super forisfacturam quam lex docet, et
nemo requirat regem, nisi non possit habere recti-
20 tudinem in hundredo suo.

(C)iuilia placita ter in anno teneantur, et co-
mitatus bis in anno congregetur, nisi plus necesse
sit, et in illo comitatu sint episcopus et comes qui
ostendant populo et iusticias dei, et rectitu-

2 alodium *glossed* bocland *perhaps by a different hand*

dines seculi.

(N)ullus accipiat pro aliqua forisfactura quicquam
quod angli uocant name, nec infra comitatum
nec extra antequam ter iusticiam in hundredo
5 requirat. Quod si uice tertia rectum habere non
poterit, eat ad comitatum, et ostendat se iam
tertio hundredum adisse, rectum requisisse, et ha-
bere non potuisse. Tunc comitatus statuat illi diem,
in quo qui calumniatur faciat rectum. Quod si
10 dies statutus fractus fuerit, a(c)cepta licentia
a comitatu in eundo et in redeundo, ut
possit accipere name quousque habeat sua.
(C)onstituimus etiam, ut omnis liber homo qui uolue-
rit esse dignus purgatione et libertate, quod
15 angli dicunt ladewurþe, 7 wereswurþe, sit
in hundredo et in plegio, aliter si occisus fu-
erit postquam erit duodennis, non erat ulla
liberalitate dignus.
(H)oc quoque dicimus et de iis qui domum et terram habent
20 et de iis qui non, sed seruiunt aliis, quos angli
uocant husfæst 7 folgæres ut omnes sint in
hundredo et sub plegio qui eos teneat ad
iusticiam, si aliquando calumniatur de hac re.
(M)ulti fortes homines uolunt cum ingenio

23 hac *glossed* aliqua

66r

<quire II starts here>

defendere in placitis suos subiectos, quo leuius
illis posse uidetur pro seruis aut pro liberis. Sed huic
iniusticiae nos consentire nolumus. Propterea preci-
pimus, ut omnis homo ultra aetatem duodecim anno-
5 rum faciat sacramentum, quod nec latro uult esse
nec latroni consentire.
(S)i sit autem quisquam fidelis homo qui iuste non fue-
rit calumniatus de aliqua turpe re, et cui iura-
mentum non fregerit in ore nec iudicium ferri
uel aquae, quod angli dicunt, þam þe ne bærst
10 ne aþ, ne ordel, iste talis si aliquando calumniatus
fuerit, purget se simplici purgatione. Infi-
deli autem homini eligatur iuramentum quod angli
uocant anfealdne aþ in hundred()o, et triplex
15 iuramentum sicut conuenit curiae illi ad quam
pertinet, (aut) uadat ad iudicium.
(Q)ui autem debet conquirere simplicem purga-
tionem, simplici sacramento hoc faciat, hoc est
accipiat duos et sit ipse tertius, et sic iurando
20 conquirat. Triplex uero iuramentum, sic conquiratur.
Accipiat v.que et sit ipse sextus, et sic iurando ad-
quirat triplex iudicium aut triplex iuramen-
tum. Si liberalis homo id est thegen habet fide-
lem hominem qui pro eo possit iurare praeiuramentum

24 praeiuramentum *glossed* i. forath *perhaps by a different hand*

66v

ita sit. Si autem non habet, ipsemet iuret, nec

ei perdonetur aliquod praeiuramentum.

(S)i latrocinium inuenitur in manu uel in potestate alicuius qui se non poterit excusare, si uult
5 warantem nominare, nullo modo ei liceat nisi habeat duos idoneos testes, qui fuerint uidentes et audientes unde sibi uenit quod in manu sua, uel in potestate captum est. Et ostendant testes hoc per sacramentum quod (iuste sibi) sunt testes
10 et fideles, sicut uidentes et audientes in fide dei et per fidem domini sui, quod iuste illud adquisiuit.

(V)olumus etiam ut nullus emat aliquid ultra quattuor denariorum ualens, nec rem uiuam nec mortuam, nec iacentem sine quattuor idoneis testibus, nec infra burgum nex extra. Et si
15 non tot nec tales testes habuerit, et aliquid tale in manu uel in potestate eius inuentum fuerit, et ipse uuarantem uoluerit uocare, non ei ualeat neque liceat, sed reddatur calumnianti quod
20 suum est aut ualens, et insuper iterum tantum ualens, et forisfacturam qui eam iuste habere debet. Quod si tales testes habuerit quales supra diximus, uuarantem uocet, et ille uocatus uocet alium si potest, et tertius adhuc tertium uocet si potest,

9 sibi iuste *marked for transposition*

67r

et tertius suum faciet si ualet, quod si non ualet, reddatur ei qui iuste habere debet. Nobis tamen iniustum uidetur quod aliquis debeat sibi iurando uindicare quod iuste suum est ubi testes sunt, et saltem ante sex menses postquam furto ablatum est
5 quod quaerit.

(Q)ui sepe calumniatus est de furto, et hundredum uocatus ter declinet, inueniantur de hundredo qui eum adeant, et inueniat si potest adhuc plegios. Quod si non potuerit aut noluerit, capiatur uiuus aut mortuus, et omnia quae habet,
10 et in primis reddatur calumnianti de rebus latronis, quod angli uocant his ceapgeld, et quod remanet diuidatur per medium inter hundredum et dominum latronis. Si autem parens illius latronis aut aliquis alius contradixerit adire illum latronem sicut diximus, det regi xl. solidos.

(P)ublicus latro et traditor proprii domini, quem angli uocant hlauerdsuice, quicquid
20 requisierint, nusquam uitam inueniant.

(S)i quis in placitis per contrarias calumnias uult defendere se ipsum aut hominem suum, pro nichilo habeantur illae calumniae, sed respondeat calumnianti se sicut hundred

67v

iudicauerit.

(N)emo teneat aliquem hominem diutius tribus noctibus, nisi dominus eius cui prius seruiuit eum commendauerit. Quod si aliter fecerit, persoluat priori
5 domino despectum eius, et regi forisfacturam suam.

(N)ullus repellat a se seruientem
suum, antequam sit purgatus de omni calumnia un-
de fuit prius calumniatus.

(S)i cui latro occurrerit, et sine clamore il-
10 lum sponte abire permiserit, soluat latronem
cui iustum est praetio unius latronis, aut purget
se pleno iuramento quod eundem nesciuit esse latronem.
(S)i quis est infidelis hundredo suo,
15 et sepe est calumniatus, si simul uno die tribus ca-
lumniis proclamatus fuerit, triplici iudicio se
purget. Quod si dominus eius dixerit, quia nunquam
ille fregerit iuramentum, nec iudicium, nec prae-
tium latrocinii persoluit, tunc ille dominus accipiat
20 secum duos fideles et hoc ita esse sacramento af-
firmet, nisi talem praepositum habeat qui dignus sit
hoc idem pro eo facere. Si sacramentum bene praeces-
serit, ille calumniatus eligat quid horum uolue-
rit, aut simplex iudicium, aut sacramentum
xx.ti solidorum in tribus hundredis ultra xxx.ta

68r

denarios. Quod si non audent sacramentum facere,
eat ad triplex iudicium. Ita autem adquiratur
illud triplex iudicium. (*) Accipiat secum quinque
et sit ipse sextus, ita enim conquiritur triplex iudi-
5 cium. Quod si reus fuerit et in iudicio cecide-
rit, prima uice ante alia reddat calumnianti-
bus dupliciter sua, et dominis illorum pretium eorum, et po-
stea inueniant fideiussores quod deinde cessa-
bunt. Si secundo ceciderint, abscidantur illis ma-
10 nus aut pedes, aut utrumque, si culpa tanta fue-
rit. Quod si adhuc maiora fecerit, eruantur
sibi oculi, et auferantur sibi nasus cum labro, et
aures, aut corium capitis cum capillis, quod angli
dicunt behætian. Sic possunt latrones cor-
15 rigere, et animae saluari. Quod si calumniatus
euaserit, et iudicium decinauerit, fideius-
sores reddant calumnianti quod a latrone ex-
egit, et regi praetium latronis, aut illi qui habet
sacae et socne. Quod si dominus latronis incul-
20 patus fuerit quasi sponte illum ire permiserit,
acceptis quinque fidelibus hominibus, purget se si po-
test. Si se purgauerit, illi detur praetium la-
tronis, id est were. Si purgare se non poterit,
rex habeat illud praetium, et latro habeatur

3 (* quod angli dicunt

ofræce þæt ordel.) *perhaps by a different hand*

68v

exul et reus ab omni populo.

(O)mnis dominus habeat familiam suam in proprio plegio
suo, ut si aliquis illorum calumniatus fuerit, respon-
deat hundredo in quo calumniatus est sicut iustum
5 sit. Si post calumniam euaserit, dominus soluat
eius were regi, et plegii quod calumniatus est. Si autem
infra annum et unum diem dominus eius illum capere pote-
rit, recipiat hoc quod pro eo dedit. Et si ipse

dominus calumniatus fuerit quod eum sponte fugere
10 permiserit, si ille liberalis est, id est thegen,
acceptis quinque similibus purget se. Si non pote-
rit purgare se, persoluat regi were suum, et
homo sit exul ab omnibus.

(S)i seruus ceciderit in iudicio ferri aut a-
15 quae, criminis signum prima uice fiet ei. Si secundo
ceciderit, nichil aliud emendationis acci-
piatur, nisi ut ei caput abscidatur.

(Q)ui omni populo infidelis est, praepositus regis po-
nat eum sub fideiussoribus ut custodiant illum
20 ad iusticiam, et si non potest habere plegios, oc-
cidatur, et in loco latronum sepeliatur. Quod si forte
aliquis eum ui defendere uoluerit, habeat e-
andem legem. Et qui hoc supersederit, et ista face-
re noluerit sicut nos omnes simul condiximus,

69r

det regi quadraginta solidos. Et sit inter ciuita-
tes una lex et una purgatio.

(S)i aduena aut peregrinus qui de longinquo uenit
sit tribulatus pro penuria amicorum ut non possit ha-
5 bere plegios ad primam calumniam, tunc subeat cap-
tionem regis, et ibi expectet quoadusque uadat
ad iudicium ferri aut aquae, illicque inueniat quod
potest. Certe dico uobis, si quis extraneo aut pere-
grino de longe uenienti aliud iudicium iudica-
10 uerit, sibi ipsi nocet.

(S)i quis periurium fecerit super textum euangelii aut
super reliquias sanctorum, et uictus fuerit quod iniuste iu-
rauerit, careat manibus, aut det dimidium praetium
sui ipsius, et hoc diuidatur inter episcopum et dominum ipsius
15 hominis, et post hoc non sit dignus iuramenti, quod angli
dicunt atheswurpe, nisi altius deo satisfaciat, et
fideiussores inueniat quod amplius cessauerit.

(Q)ui uero steterit in falso
testimonio et uictus fuerit quod ita sit, non sit
20 amplius dignus stare aut portare testimonium,
quia legalitatem suam perdidit, et ideo persoluat regi
aut domino terrae x. solidos, quod dani uocant halsfang.

(S)i quis aliquem de seruitoribus
altaris occiderit, sit exul contra deum et contra

69v

omnes homines nisi per exilium altius emendet, et parenti-
bus etiam, aut purget se purgatione quam angli
uocant werelade, et infra triginta dies inci-
piat poenitentiam et emendationem contra deum et homines.

(S)i quis ordinatum aut alienum per
5 consilium suum perdere fecerit pecuniam aut uitam,
tunc debet esse rex illi pro parente et pro domino, nisi alium
habeat, et emendetur regi secundum quod iustum est, aut
ipse rex districte uindicet quod factum est, quia
10 christiano regi conuenit et decet ut acriter uindicet
in eos qui leges dei uiolant.

(S)i minister altaris homicidium fecerit, aut
aliquod magnum scelus, careat et ordine et libera-
litate sua, et uadat in exilium secundum quod papa sibi

- 15 constituerit. Quod si purgare se uoluerit, tripli-
ci sacramento se purget, et nisi infra triginta di-
es emendationem inceperit, et deo et hominibus satisfecerit,
expellatur a terra, et sit exul.
(S)i quis aliquem ordinatum ligauerit aut ceciderit
20 aut turpiter deriserit, emendet illi secundum quod
iustum est, scilicet secundum modum ordinis, et episcopo al-
taris emendationem, quod dicitur wifedbote, et domino aut
regi plenum despectum, omnia ista secundum modum or-
dinis, aut purget se plena purgatione.

70r

- (S)i quis latro aut alius condemnatus
ad mortem quaerit confessionem, nullo modo ei denegetur.
Quod si quis fecerit, regi emendet, aut purget se sexto.
(N)ullus latro aut morte
5 condemnatus die dominico aut alio aliquo die festiuo
occidatur, nisi fugere aut pugnare uoluerit,
sed custodiatur quoadusque festiuitas transeat.
(S)i liber homo festiuo die operetur,
et ita festiuitatem uiolauerit, decem solidos per-
10 soluat, et tamen deo satisfaciat. Si seruus hoc
faciat, careat corio suo, aut emendet secundum
modum operis. Sin autem inuitus domino suo praecipien-
te hoc fecerit, dominus careat seruo illo, et det
halsfang, seruus autem sit omnino liber, aut
15 dominus purget se.
(S)i liber homo ieiunium uiolauerit, secundum da-
nos lahslit reddat, secundum anglos ad qualita-
tem ieiunii. Si seruus ieiunium uiolauerit car-
nem manducando, uerberetur secundum modum culpae.
20 (S)i quis uiolauerit ieiunium
quadragesimale, aut pugnando, aut rapien-
do, aut mulierem ducendo aut aliquid mali ma(gni
fa)ciendo, dupliciter emendet secundum emendationem
operis uiolatae festiuitatis. Et si negauerit,

17 lahslit *glossed* i. x. sol'

70v

- tripli purgatione id neget.
(S)i quis aliquam aecclesiasticam rectitudinum armis
defenderit, decem solidis secundum danos emendet,
si negauerit, accipiat undecim et ipse sit duo-
5 decimus, et ita se purget. Quod si ibi (aliquem) uulneraue-
rit, id illi emendet cui uulnus fecit, et domino illius
plenam forisfacturam, et manum suam ab episcopo redi-
mat, aut perdat. Et si hominem occiderit, sit
exul, et cum clamore expellatur ab omnibus qui dei
10 iusticiam uolunt. Et si ipse occisus fuerit propterea
quia contra iusticiam pugnauerit, iaceat imperso-
lutus, quod angli dicunt ægylde.
(Q)uicumque uiolauerit ordinem, sicut est aut
monachum, aut presbiterum, aut aliquem ordinatum
15 uerberauerit aut aliquid huiusmodi fecerit, haec
ita emendet secundum modum ordinis, aut secundum prae-
tium id est were, aut secundum forisfacturam, aut secundam
omnia quae habet malefactor.

(Q)ui coniugium uiolauerit, uidelicet iacendo
20 sub coniuge sua fornicatus fuerit cum alia femina,
uel quod peius est cum alterius coniugata, faciat poeni-
tentiam secundum librum poenitentialem.
(S)i quis uirginem ui rapuerit, et cum ea coierit,
reddat eam pretio suo, quod angli dicunt be hyre were.

16 ordinis *glossed* (uel) patientis 17 were *glossed* patientis *perhaps by a*
different hand 17 forisfacturam *glossed* patientis *perhaps by a different*
hand

71r

(V)idua etiam si ui rapta fuerit,
et cum ea coitus factus sit, simili praetio persoluatur.
(M)ulier quae uiuente uiro cum
altero uiro adulterata fuerit, et apertum factum
5 sit, fiat sibi ipsi ad opprobrium seculi, et uir eius lega-
lis habeat omnia sua, sed illa careat naso et auribus.
Si autem negauerit et purgare se uoluerit, et in
iudicio ceciderit, episcopus uideat et districte uindicet.
(S)i uir legalem coniugem habens,
10 fornicatus cum ancilla sua fuerit, careat ancilla
illa et pro semet ipso deo et hominibus emendet.
(Q)ui habet legalem (coniugem), et etiam concubinam, nullus
presbiter nec aliquis alius faciat sibi aliquod serui-
tium quod christiano fieri debet, antequam cessa-
15 uerit.
(A)lieni, nisi legale coniugium custodierint, ex-
pellantur de terra cum substantia, et peccatis.
(S)i apertum mordrum fuerit,
ut aliquis per illud occidatur, reddatur parentibus
20 suis, et si purgatio euenerit, et in purgatio-
ne ceciderit, episcopus uideat et iudicet.
(Q)ui de tra(di)tione regis aut domini sui insidiatur,
careat omnium bonorum suorum, et reus sit mortis,
nisi se purgauerit triplici iudicio.

71v

(S)i quis plegium regis fregerit, emendet quinque libris.
Et qui fregerit plegium archiepiscopi aut reguli
quem angli uocant æþeling, tribus libris emen-
det. Episcopi aut comitis, duobus libris emendet.
5 (S)i quis pugnam fecerit in regali
aula, careat uita nisi ei rex parcere uolue-
rit. Et qui ante archiepiscopum pugnauerit, aut
arma extraxerit, quadraginta solidis emendet. (*)
(S)i quis uaccam aut equam quam angli
10 uocant stodmere, et uitulum uel pullum cum eis
furatus fuerit, pullum soluat duodecim dena-
riis, et uitulum similiter, et matres secundum
praetium earum.
(S)i quis commendauerit aliquem hominem alicui
15 homini non parenti, et ipse commendatus perierit
in ipsa commendatione, et aliquis eum calumnia-
uerit quod dolositate eius perierit, purget se.
(S)i quis ante comitem in placito
pugnauerit, emendet secundum pretium sui ipsius, et
20 forisfacturam quod angli dicunt, wer 7 wite, et

ante hoc soluat comiti xl. solidos. Et si placitum
populi erexerit propter extractionem armorum
suorum, xl. solidos soluat comiti. Si autem tale
quid factum fuerit ante uicecomitem, aut ante

8 (* Et qui hoc ante episcopum uel comitem fecerit, xx. solidis emendet.)

72r

capellanum regis, xxx. solidis emendet.

(S)i quis pugnam inierit in aula comitis, xx. solidis
emendet. Et si hoc fit in domo hominis quem angli
uocant ceorlboren, vi. solidis ei emendetur. Si arma
5 extraxerit et non pugnauerit, iii. solidis emendet.
Si autem hoc fit in domo hominis quem angli nominant
radcniht, alii uero sexhændeman, ter carius ei emen-
detur id est xviii. solidis, quam illi quem supra nomi-
nauimus ceorlman. Si in domo liberalis quem supra
10 thegen nominauimus, et quidam dicunt twelfhæn-
deman, hoc fit dupliciter ei emendetur plus quam
illi quem sexhændeman nominauimus, id est xxxvi. solidis.

(S)i quis exarmauerit contra
iusticiam, x. sol' ei emendet, et si ligatus fuerit,
15 medietas pretii eius, quod angli dicunt be healue
were ei persoluatur.

(S)i quis in bello pacem fregerit, quod angli dicunt
griþbrece, reus est mortis, aut praetii sui.

(S)i quis inuasionem domus aut curiae
20 fecerit, quod angli hamsocne uocant, quinque libras
regi emendet. Et si in illa inuasionem occisus
fuerit, iaceat impersolutus, quod angli dicunt ægelde.

(S)i quis rapinam fecerit, soluat
et persoluat, et sit reus pretii sui contra regem.

72v

(D)estructio domus et combustio illarum,
et publicus latro, et mordrum, et insidiator proprii domini,
transeunt omnem emendationem, nec aliquam habent.

(S)i quis neglexerit emendationem
5 ciuitatis uel pontis, aut ire ad bellum, soluat
regi xl. solidos, aut ita se purget. Nominentur
ei quattuordecim, et adquirat undecim, et ipse sit duo-
decimus.

(S)i quis secum tenuerit excommunicatum aut exu-
10 lem clamatum, careat omnibus bonis suis et uita, nisi
ei rex parcat.

(S)i quis godes flyman iniuste habuerit, reddat
eum ad iusticiam, et persoluat despectum cui iustum est,
et regi emendet pretium, id est be were.

15 (H)aec est alleu()atio quam ego uolo (fieri) omni populo, un-
de hactenus ultra modum fuerunt grauati. Hoc est
in primis praecipio omnibus praepositis meis, ut in propriis
uillis meis bene et pleniter arent et seminent,
et culturas optime colant, et inde me et meos
20 pascant, et a nullo aliquid iniuste extorqueant
unde me pascere possint, nisi quis sponte et uolun-
tarie (eis) aliquid auxilium praebere uoluerit.
Quod si aliquis de hinc forisfacturam aliquam exege-
rit ab aliquo qui eos adiuuare ad hoc noluerit,

pretium suum, id est were regi persoluat.

(S)i quis obmutescit antequam ex hac uita exeat, si per negligentiam seu per subitam mortem, dominus eius nichil se intromittat de omnibus bonis illius, nisi quantum ad eum iuste pertinet, hoc est tantum quod angli uocant hergeate. Sed omnia illius diuidantur secundum ordinationem suam mulieri et infantibus, et parentibus suis. Et illud debitum quod hergeat supra nominauimus, ita conuenienter praeparetur secundum quod natus est. Comitis sicut decet comiti, id est octo equos, iiii.or cum sellis et quattuor sine sellis, iiii.or galeas et quattuor loricas, octo lanceas, et totidem scuta, et quinquaginta mancas auri. Liberalis hominis qui habet consuetudines suas, quem angli dicunt kinges þegen debitum post mortem eius quod supra nominauimus hergeat, iiii.or librae, et si notus fuerit regi, duos equos unus cum sella, et alius sine, gladium unum, et duas lanceas, et duo scuta, et quinquaginta mancas auri, et qui tantum non potest, xl. solidos. Mediocris hominis quod angli dicunt læsse þegen, illius hergeat, est equus et arma, aut halsfang, quod x. solidi in weassexe, in mercia uero et in east ængle, duae librae denariorum.

(V)bi homo sine aliqua calumnia de terra aut de alia re moritur uxor eius et pueri remaneant similiter. Si autem uir ante mortem proclamatus de talibus fuit, oportet ut eius heredes secundum iusticiam respondeant, sicut ipse deberet si uiueret, et uidua per integrum annum sine uiro permaneat. Quae si ante annum aliter fecerit, careat dote et omnibus (bonis) quae habuit per primum uirum, et proximi parentes prioris uiri habeant terras et alia omnia quae illa iuste perdidit. Vir autem post acceptus sit reus praetii sui contra regem, aut contra eum cui hoc rex concesserit. Et quanuis coacta fuisset illum accipere, nisi ab illo omnino recedat ita ut eius nunquam amplius fiat, careat omnium supradictorum bonorum. Et tamen interdicimus, ne uidua ultra modum cito ueletur, sed persoluat redditum domino suo, quod supra hergeat nominauimus infra duodecim menses, nisi ei ante o(p)portunum fuerit.

(N)emo cogat mulierem aut uirginem contra uoluntatem illarum quod eis displiceat, nec pro pecunia nec pro alia re, nisi quis sponte quid dare uoluerit.

(S)i quis lanceam suam ad ()ostium alicuius posuerit, et intrauerit domum aliqua

de causa, aut si alicubi inuenerit arma iacere in aliquo secreto loco ubi sine offensione esse possent si dimitterentur, et ille posuerit (ibi) lanceam suam et alius eam inde rapiat et a-

5 liquid mali cum illa faciat, tunc rectum est ut
ipse qui cum lancea malum fecerit, ipse malum
emendet. Et ille qui lanceam posuit ubi sine
lesione iacere potuisset si dimitteretur, pur-
get se si audet, quod non fuit eius uoluntate, nec
10 potestate, nec consilio, nec testimonio eius
malum factum quod actum est. Erit tunc rectum
secundum iusticiam, ut ipse (sit) inculpabilis, et male-
factor malum quod fecit emendet secundum quod
lex docet.

15 (S)i quis aliquid furtiuum ad domum suam portet, et
patefactum fuerit, iustum est ut habeat quod
quesiuit, et nisi illud furtum inuentum sit sub cla-
uibus mulieris, sit illa immunis. Has uero clau-
mulier debet sub cura sua custodire, scilicet
20 dispensae suae, et arcae, et scrinii sui, sub his itaque
clauibus si inuentum non fuerit, mulier sine
culpa erit.

(H)actenus habita est quaedam praua consuetudo in
hac terra, quia pueri qui iacebant in cunis, quanuis

74v

adhuc nullo cibo uterentur, iudicabantur ab aua-
ris, aequae rei ac si scientiam haberent. Sed ego
hoc omnibus modis interdico, et multa alia quae
ualde sunt deo contraria.

5 (S)i quis timore perterritus a domino suo aut a sociis
suis fugerit de bello, siue in terra siue in aqua,
careat cum uita omnium bonorum suorum, et dominus acci-
piat omnia illius, et terram si quam ei antea dedisset.
Si autem habuerit alodium, sit regis.

10 (S)i quis uero ceciderit ante dominum suum in bello, siue
in patria siue extra patriam, redditus domini quem
supra nominauimus hergeat perdonetur uxori eius, uel
heredi. Heredes autem habeant omnia eius cum ter-
ris, et iuste diuidant.

15 (Q)uisquis terram suam iuste defenderit teste co-
mitatu, possideat sine calumnia dum uiuit,
et si placuerit sibi eam uendere aut dare,
det cuicumque ei libuerit.

(V)olo etiam ut omnis homo habeat uenationem
20 suam in siluis et in planis super sua, et omnes deui-
tent meam ubicunque illam habere uoluerit.

(P)raecipimus etiam ut omnis homo
habeat pacem et securitatem eundo et redeundo
ad placitum, nisi sit latro omnino publicus.

75r

(Q)uisquis has leges quas rex modo omnibus hominibus
concessit et statuit, sit anglus sit danus uiola-
uerit, persoluat regi pretium sui ipsius. Si secundo hoc
idem fecerit, dupliciter secundum superiorem rationem
5 emendet. Quod si audendo tertio hoc presumpse-
rit, perdat omnia sua.

.
.
10 (S)i quis aliquid pro aliqua forisfactura acci-
piat antequam iuste rectitudinem pe-

tat, reddat quod accepit, et secundo persoluat, et
quadraginta solidos reddat qui habet sacam et soc-
nam suam, et insuper praetium suum domino suo.
(L)atrones appellamus usque septem homines, a septem
15 usque triginta quinque uocant angli hloth, a tri-
ginta quinque dehinc erit exercitus. Qui calumnia-
tur de hloth, si negauerit, ita se purget. Ac-
ceptis undecim hominibus, et ipse sit duodecimus, aut
despectum calumniantis persoluat, et duas libras
20 pro forisfactura ei det qui habet consuetudi-
nes suas. Et si quis calumniatur quasi ducat exer-
citus super aliquem et negauerit, purget se secundum
praetium calumniantis, aut eum persoluat. Si quis per hloth

75v

occiderit hominem quem quidam angli uocant
twi(h)ænde et alii ceorlman, qui illum se occidis-
se cognouerit, persoluat eum secundum were suum,
et etiam reddat forisfacturas, et quisque de sociis
5 eius qui tunc cum eo fuerunt, xxx.ta solidos persoluat.
Si autem talis occiditur qualem supra nominauimus
radcniht, et quidam angli uocant sexhænde-
man, occisor soluat were 7 wite, et quisque sociorum
eius lx.ta solidos. Si is qui occisus fuit liberalis, id est
10 thegen sicut superius diximus, qui occidit were 7
wite. Singuli autem sociorum eius c.xx. solidos.
Si illa societas quam uocamus hloth haec homicidia
fecerit, et postea iuramento hoc negare nolue-
rit, tunc omnes simul calumniati persoluant praetium
15 occisi, et omnes simul unam forisfacturam sicut
conueniat praetio, quod angli dicunt be weres mæþe.
(E)mendatio uulnerati
capitis est, si ossa sine foramine, xxx. sol', et si
exteri(or) os sit foratum, xv. sol'. Si infra capillos
20 uulnus fuerit unius unciae longum, unum solidum det,
si extra capillos fuerit et eiusdem magnitudi-
nis, duo solidi sint emendatio. Si cui auris abs-
ciditur, xxx. sol' emend', si autem obturatur, ita
ut non possit audire, lx. sol' emend'. Si cui oculus

76r

abscidatur, talis erit emendatio, lx.ta vi. solidi, et
sex denarii, et tertia pars denarii. Et si oculus
infra caput remanserit, et tamen nichil cum
illo oculo uidere possit, tertia pars stet in emen-
5 datione. Si cui maxilla abscidatur, lx.ta sol' emend'.
Si cui dens anterior auellatur, octo sol' emend',
si autem dens (caninus) quem angli fængtoth sit ablatas,
iiii.or sol' emend'. Mandibula (*) hominis, soluitur xv.cim sol'.
Si cui os maxillare confringitur, xv.cim sol' emend'.
10 Menti si fissum fuerit, emend' xii.cim sol'. Si cui gur-
gulium, id est throtbolle perforatus fuerit, emend'
xii.cim sol'. Si cui lingua abscidatur, emendatio eius
sicut oculi. Si quis uulneratus fuerit (in scapulis) ita ut ius
exeat, xxx.ta sol' emendet. Si quis lacertum alicui
15 fregerit, xv.cim sol' emendet. Si quis fregerit alicui
utraque brachia, xxx.ta sol' emend'. Et qui pollicem

abscederit, xxx.ta sol' emend'. Si quis unguam pol-
licis abscederit, quinque sol' emend'. Secundus digitus
nominatur index, siue demonstratorius, pretium
20 eius xv.cim solidi, unguae eius v. sol'. Tertius digitus
qui nominatur impudicus, eius pretium xii.cim sol', et un-
guae eius ii.o solidi. Quartus anularis, praetium eius
xvii.tem sol', unguae eius iii.or sol'. Quintus auricu-
laris, eius praetium ix.uem sol', unguae eius, unius sol'.

8 (* uel molares.) *perhaps by a different hand*

6 anterior *glossed* i. praecisor *perhaps by a different hand* 7 (caninus)
perhaps by a different hand 8 Mandibula *glossed* i. tuxel 10 Menti
glossed i. cinban *perhaps by a different hand* 13 ius *glossed* i. mæri
perhaps by a different hand

76v

Si quis uulneratur in ilio xxx.ta solidis emendetur. Quod
si ultra fuerit perforatum, ad utrumque foramen
xx.ti sol', id est pro uno foramine xx.ti sol', et pro a-
lio similiter. Si femur hominis perforatum fuerit,
5 xxx.ta sol' emend', et si fractum fuerit, similiter.
Si tibia perforata fuerit sub genu, xii.cim sol' emend'.
Quod si super genu fuerit, xxx.ta sol'. Primus digitus
pedis appretiatum xx.ti sol', secundus xv.cim sol', medius
ix.uem sol', quartus vi. sol', quintus v. sol'. Si quis in
10 uerendis ita uulneratur ut (non) possit genera-
re infantem, eius pretium lxxx.ta sol' emend'. Si cui
abscedatur brachium cum manu ante cubitum,
lxxx.ta sol' emend'. Omne uulnus factum extra
capillos, et ante manicas, et ante cubitum, et
15 ante genu, habebit duplex praetium. Si assatu-
ra renum quod angli uocant lændebræde omnino
incisa fuerit, lx.ta sol' emend', si autem infixæ fu-
erit, xv.cim sol' emend'. (*) Si quis uulneratur in humero,
si uiuere potest, emendetur ei lxxx.ta sol'. Si quis
20 percusserit manum alterius deforis, si potest me-
deri, dentur ei xx.ti solidi, si autem dimidia
abscisa sit, xl.ta sol' emendentur ei. Si quis costam
hominis fregerit cute integra, emend' ei x.cem sol'.
Quod si cutis fracta fuerit et os inde extrahatur,

18 (* Si perforata fuerit, xxx.ta sol' emend'.)

1 ilio *glossed* i. grin *perhaps by a different hand*

77r

quindecim. Si cui abscedatur oculus, pes, aut manus, ista
tria aequale praetium habent, scilicet lx.ta vi. solid',
et sex den', et tertiam partem denarii. Si alicui abs-
cedatur crus usque ad genu, lxxx.ta sol' ei emend'.
5 Si quis abscederit scapulas alterius, xx.ti sol' emendet. Si
autem ita percussus fuerit, ut os inde abstrahatur,
xv.cim sol' ei emend'. Si grossus neruus incisus fu-
erit et mederi () potest, xii.cim solidi emendentur.
Si autem claudus fuerit propter incisionem nerui
10 ita ut sanari non possit, xxx.ta sol' emend'. Si delica-
tiones nerui incisi fuerint, vi. sol' emend'. Si cui
nerui et uenae super collum ita incidantur ut non
possit collum erigere, et tamen sic deformatus ui-

uat, centum solidi ei dentur pro emendatione, nisi sa-
15 pientes maiorem illi rectitudinem iudicent.
(S)i quis alii arma sua
praestiterit, et ille cui praestita sunt inde hominem
occiderit, ipse qui arma praestitit, tertiam partem
pretii et forisfacturae persoluat, aut se purget
20 quod non fuit consilium nec uoluntas eius.
(S)i canis hominem dilacerauerit aut occiderit,
prima uice ille cuius canis est ei emendet vi. sol',
et si post hoc eundem canem pauerit, xii.cim sol' persoluat.
Tertia uero uice si idem fecerit, dominus eius xxx.ta sol'

10 delicationes *glossed* i. minores, *with an alternative reading* (uel
delicatiores) *in the margin*

77v

emendet. Et quanuis canis in tali facto perierit, tamen
emendatio persoluatur. Quod si canis adhuc plura his
mala peregerit, et supradictus dominus illum adhuc
retinuerit, emendet plenum praetium eius cui malum
5 fecerit, siue sit uiolatio cicatricis, siue sit aliud.
(P)raetium hominis quem superius
nominauimus ceorlman, secundum legem merciorum sunt
cc.ti. solidi. Liberalis hominis, id est thegenes, pretium est
sexies tantum, id est duodecies c. sol'. Sexies
10 autem tantum erit simplum praetium regis, hoc est cc.ti xx.
lib'. Tantum secundum iusticiam est praetium regis, sed propter
excellenciam regiae dignitatis, conuenit iterum
tantundem dare. Parentes regis iuste debent
habere simplum praetium eius, et populus aliud.
15 (S)acramentum liberalis hominis
quem quidem angli uocant twelfhænde, debet
stare et ualere iuramentum sex uillanorum, quia
praetium eius est, id est weregeld sex uillanorum.
(S)acramentum presbiteri regulariter
20 uiuentis tantundem ualet, scilicet sicut li-
beralis hominis, propter septem aecclesiasticos ordines.
Septem enim dona sunt spiritus sancti, et septies presbiteri
et alii serui dei in aecclesiis debent cotidie
deum laudare, et pro populo christiano iugiter interue-

78r

nire. Et propterea quisquis talibus nocere cupit aut
fecit, oportet eum septupla emendatione illud
emendare. Et si aliquis presbiterum occiderit, excep-
to eius iusto praetio, pro unoquoque ordine xx.ti sol'
5 emend', uidelicet ad ordinem ostiarii xx.ti sol'.
Item ad exorcistam iterum xx.ti sol', et sic per ordi-
nem usque transeat presbiteratum. Ista septem librae
pro septem ordinibus, erunt extra praetium quod dicitur
wergeld, et erunt iuste episcopi et pauperum.
10 **Istae sunt consuetudines regum inter anglos.**
(O)mnes rectitudines ciuitatum, et pastum suum,
cum omnibus rebus quae ad illum pastum pertinent.
Carta alodii, ad aeternam haereditatem. Foris-
factura alodii, et praetium eorum qui habent alo-
15 dium, quando ita profunde forisfaciunt se ipsos.
Forisfacta belli quod angli uocant ferdwite, in

terra omnium suorum. Pastio proclamati exulis,
quod angli dicunt bebodenes utlage. Pastio
etiam latronum latitantium in siluis, qui spoliant
20 et occidunt alios, quos angli uocant fleman.
Omnis latro extra proclamatus, uita aut praetium
publici latronis, inuasio domus uel curiae,
quod dicitur rihthamsocne, si ille qui fuerit procla-
matus fuerit extra terminos suos, tunc si

78v

uenerit ad emendationem, rex illam habebit. Fra-
ctionem etiam pacis quod dicitur grithbrece, si pax ex
parte regis praecipitur in comitatu uel in hundre-
do, qui post illam fregerit, regi emendabit.
5 Emendatio fracti pontis in uia regia. In terra om-
nium secundum antiquam consuetudinem fractae pa-
cis aecclesiae, emendatio erit communiter regis et episcopi.
Et multas alias consuetudines habet rex, quae
sibi conueniunt. Qui diuisionem habet iuxta
10 terram regis, claudat contra regem aut custo-
diat, aut dilectione aut praetio adquirat,
si uoluerit aliquam commoditatem in terra illa
habere. Antiqua consuetudo fuit, ut omnis
aecclesiastica et secularis emendatio communis erat
15 regi et episcopo. Hoc etiam debet quisque scire, quia si
pro aliqua forisfactura quae ad deum pertineat ac-
cipitur pecunia ab episcopo uel ab aliquo alio, episcopus
debet eandem pecuniam distribuere aecclesiis et
pauperibus. (C)omitis rectitudi-
20 nes secundum anglos istae sunt communes cum rege,
tertius denarius in uillis ubi mercatum conuene-
rit, et in castigatione latronum, et comita-
les uillas quae pertinent ad comitatum eius, et
consuetudines liberalium hominum, dupliciter

79r

omnes habere, uidelicet duplicem mundam, dupli-
cem manbote, et forisfacturam, duplex etiam
habere debet praetium, id est were.
(I)n lege cantia, aecclesia christi et rex et archiepiscopus
5 habent similem et aeque carum despectum, quod
angli dicunt mundbrece. Et in illa lege pe-
cunia archiepiscopi undecies reddetur, pecunia
autem regis, non reddetur nisi nouies.
(A)lius archiepiscopus et filius regis de legali coniuge
10 habent similem secularem rectitudinem in multis
rebus, hoc est in despectu, in emendatione hominis
occisi, quod dicitur manbote, et in multis aliis di-
uersis rebus, id est were praetio reddendo, et fo-
risfactura, utroque aeque magnum et carum.
15 (E)piscopus et comes habent multas seculares leges ae-
quales, et iam omnia olim idem habuerunt propter ex-
cellentiam ordinis. Episcopi in primis aecclesiasticam cor-
rectionem, et christianam dominationem super omnes quos
debent docere, et ante iudicium dei eos ducere
20 et praeire. In multis tamen locis secundum iusticiam in
sua propria terra et in suis uillis debent habere
consuetudinem hundredi, quod angli dicunt

hundrædsetene, et praetium latronum infra terminos eorum, et infectam inuasionem quod angli dicunt

79v

unworhtre hamsocne, et toll, 7 team, et correctionem latronum, quousque sit condemnatus ad mortem. Sic etiam monetarios et pondæres, uel ponderatores, et loca iudiciorum ferri aut aquae, proprias 5 mensuras et pondera, et multas uarias consuetudines, quas statuerunt qui dei honorem amauerunt.
(A)ntiqua lex anglorum fuit, quod gens illorum et consuetudines in honore tenebantur, et per consilium 10 dabantur cuique secundum mensuram cuiusque, comiti et uillano, liberali et subliberali. Et si uillanus ita creuisset sua probitate quod pleniter haberet quinque hidas de suo proprio alodii, et aecclesiam propriam, et clocarium, et coquinam, et portam, sedem, et priuatum 15 profectum in aula regis, tunc de inde erat dignus honore liberalitatis, quod angli dicunt thegenscipes wurthe. Si autem liberalis homo id est thegen ita profecisset ut regi seruisset, et uice sua equitaret in missiatico regis, his 20 talis si haberet alium sub se qui ad expeditionem regis quinque hidas teneret, et in aula regis suo domino seruisset, et ter nuntius domini sui regem adisset, his inquam talis de hinc potest pro domino suo praeiurare iuramentum quod supra no-

80r

minauimus forap in diuersis rebus ubicunque opus est. Qui autem talem non haberet, per semet ipsum id faceret, aut careret. Et si liberalis homo ita ascendisset ut comes fieret, habebat omnes 5 rectitudines suas sicut comes. Si mercator ter mare transisset suo proprio sumptu, talis deinde erat liberalitate dignus, quod dicunt þegenrihtes wurðe. Ita etiam et clericus qui discendo tantum profecerat ut ordines haberet, et in castitate christo seruiret, his tunc iudicabatur iure in omnibus liberalitatem habere debere. Et si contigerit aliquem nocuisse ordinato aut peregrino, tunc rex et episcopus iuste quam citius possunt hoc debent emendare. 15 (C)ornu bouis persoluitur decem denariis, et uaccae duobus denariis. Cauda bouis persoluitur solido uno, et uaccae persoluitur quinque denariis. Oculus bouis persoluitur quinque denariis, et uaccae quattuor. **Hic intimatur quid willelmus rex anglorum cum principibus suis constituit, post conquestio-** 20 **nem angliae.**
(I)n primis quod super omnia unum uellet (deum) per totum regnum suum uenerari, unam fidem christi semper inuiolatam custodiri, pacem et securitatem inter anglos et normannos seruari.

80v

(S)tatuimus etiam ut omnis liber homo foedere et sacramento affirmet, quod infra et extra angliam wil-

lelmo regi fideles esse uolunt, terras et honorem
illius omni fidelitate cum eo seruare, et ante eum
5 contra inimicos defendere. Volo autem ut omnes
homines quos mecum adduxi, aut post me uene-
runt, sint in pace mea et quiete. Et si quis de illis
occisus fuerit, dominus eius habeat infra quinque
dies homicidam eius si potuerit. Sin autem,
10 incipiat persoluere michi quadraginta sex marcas
argenti, quam diu substantia illius domini perdura-
uerit. Vbi uero substantia domini defecerit, to-
tus hundredus in quo occisio facta est, commu-
niter persoluat quod remanet. Et omnis francige-
15 na qui tempore regis eaduardi propinqui mei
fuit in anglia particeps consuetudinum an-
glorum, quod ipsi dicunt on hlote et an scote,
persoluator secundum legem anglorum. Hoc decretum
sanctum est in ciuitate claudia.
20 (I)nterdicimus etiam, ut nulla uiua pecunia uenda-
tur aut ematur nisi infra ciuitates, et hoc ante
tres fideles testes, nec aliquam rem uetustam
sine fideiussore et waranto. Quod si aliter
fecerit, soluat et persoluat, et postea foris-
22 uetustam *glossed* i. prohibitam

81r

facturam.

(D)ecretum est etiam ibi, ut si francigena ap-
pellauerit anglum de periurio, aut mordro,
furto, homicidio, ran, quod angli dicunt apertam
5 rapinam quae negari non potest, anglus se defen-
dat per quod melius uoluerit, aut iudicio ferri,
aut duello. Si autem anglus infirmus fuerit,
inueniat alium qui pro eo faciat. Si quis eorum uictus
fuerit, emendet xl. solidos regi. Si anglus
10 francigenam appellauerit, et probare noluerit
iudicio aut duello, uolo tamen francigenam
purgare se sacramento non fracto.

(H)oc quoque praecipio et uolo, ut omnes habeant et
teneant lege(m) eaduardi regis, in terris et in
15 omnibus rebus, adauctis iis, quae constitui ad u-
tilitatem populi anglorum.

(O)mnis homo qui uoluerit se teneri pro libero
sit in plegio, ut plegius teneat et habeat illum
ad iusticiam si quid offenderit. Et si quisquam ta-
20 lium euaserit, uideant plegii ut simpliciter
soluant quod calumniatum est, et purgent se quia
in euaso nullam fraudem nouerunt.

(R)equiratur hundred et comitatus, sicut () ante-
cessores nostri statuerunt. Et qui iuste uenire de-

81v

berent et uenire noluerint, semel summoneantur,
et si secundo uenire noluerint, accipiat unus
bos, et summoneantur tertio. Et si () non tertio ue-
nerint, accipiat alius bos, quarta autem (uice) si non ue-
5 nerint, reddatur de rebus hominis illius qui ue-
nire noluerit quod calumniatum est, quod dicitur

ceapgeld, et insuper forisfactura regis.

(E)go prohibeo ut nullus uendat hominem extra patriam, super plenam forisfacturam meam.

10 (I)nterdico etiam ne quis occidatur aut suspendatur pro aliqua culpa, sed eruantur oculi, et testiculi abscidantur, et hoc praeceptum non sit uiolatum, super forisfacturam meam plenam.

15 .

.

.

.

.

20 .

.

Exceptiones ex decretis pontificum, quales accusatores accipiantur, et quales non recipiantur.

82r

(A)ccusatores et testes esse **Anacletus papa.** non possunt, qui ante hesternum aut nudius tertius diem inimici fuerunt, ne irati nocere cupiant, ne laesi se ulcisci uelint. Inoffensus
5 igitur accusatorum et testium quaerendus est, et non suspectus. **Telesforus.**

(A)ccusatores et accusationes quas leges seculi non admittunt, et nos summouemus, et accusatori omni non credi decernimus, qui absente aduersario causam suggesserit, ante utriusque partis iustam discussionem. Nec ii qui non sunt idonei
10 suscipiantur ad accusationem. Et omnes qui aduersus patres armantur, infames esse decernimus. Patres enim omnes uenerandi sunt, non respuendi
15 aut insidiandi. Hi uero qui cum inimicis morantur aut qui suspecti sunt minime recipiantur, quia eorum emulatio lacerat etiam innocentes.

(S)i quis iratus crimen aliquod **Fabianus.** cuilibet temere obiecerit, conuitium non est
20 pro accusatione habendum. Sed permissio tractandi spatium id quod iratus dixit per scripturam se probaturum esse fateatur, ut si fortasse respiciens quae pro iracundia dixit iterare aut scribere noluerit, non ut reus criminis teneatur.

82v

Omnis ergo qui crimen obicit, scribat se probaturum. Reuera ibi (semper causa) agatur, ubi crimen admit-
titur. Et qui non probauerit quod obi(e)cit, poenam quam intulerit ipse patiat. **Felix.**

5 (M)ultum derogatio praeualet, quando derogator creditur. Ideo uariis detractionibus atque accusationibus non decet labefactari primatem, sed magis patrum regulis roborari. Nec facile aut indifferenter suscipere accusationes presu-
10 mat, dicente domino, non suscipias uocem mendacii. Sed prius probare debet suspicionem et causam, aut quo animo hoc faciat, et postmodum

suscipere. Quia ueritatis professioni, propinquitatis inimicitiae timoris amoris odii et cupiditatis intentio impedire, et aduersa fratribus irrogare solet. Personae ergo accusantium tales esse debent, quarum fides, conuersatio et uita probabilis, et absque reprehensione sit, et quae careant suspicione. Quia hoc in nicena synodo propter malorum hominum infestationem ab omnibus est definitum, licet prauorum hominum insidiis sint haec et alia quam plura deleta. Iudices autem et accusatores tales esse debent, qui omni careant suspicione, et ex radice cari-

2 causa semper *marked for transposition*

83r

tatis suam desiderent promere sententiam. **Damasus.** (T)empus congruum praeuideri oportet quando uniuscuiusque accusatae personae causa rectissime in medium producat, quatinus contra grauitatem eius et consonantiam, uel contra patrum decreta, uel synodi professionem, prodi minime cognoscatur. Quam ordinabiliter omnes intendant, ut ad eam in omnibus rationabiliter respondeant, et iusta se uelle, manifeste ostendant. Nullus autem introducat, sed accusatores et accusati aequa audiantur ratione, iuxta quod gestorum ordo exigit. Accusatores uero et iudices non idem sint, sed per se accusatores, per se iudices, per se testes, per se accusati, unusquisque in suo ordinabiliter ordine. Nam inscriptio semper primo fiat, ut talionem calumniator recipiat, quia ante inscriptionem nemo debet iudicari uel damnari, cum et seculi leges haec eadem retineant. De quibus omnibus uera semper fiat aequitas, quatinus accusationis et iudicii ac testimonii mercedem, per ueritatem gestorum consequi ualeant.

(I)nduciae autem accusatis in criminalibus sex mensium uel eo amplius si necesse fuerit concedendae sunt, quoniam et laicis haec permissum nullus secularibus

83v

imbutus disciplinis ignorat, quanto magis sacerdotibus, qui superiores esse eius non dubitantur? (A)ccusatores autem et testes absque ulla infamia et suspicione uel manifesta macula, et uere fidei pleniter instructi esse debent, et tales quales ad sacerdotium eligi diuina iubet auctoritas. Quoniam sacerdotes ut antiqua tradit auctoritas criminari non possunt, nec in eos testificari, qui ad eundem non debent nec possunt prouehi honorem. **Canones.** (S)unt nonnulli, qui indiscussos potestate tyrannica, non canonica auctoritate damnant. Et sicut nonnullos gratia fauoris sullimant, ita quosdam odio inuidiae permoti humiliant, et leui opinionis aura condemnant quorum crimina non approbant. Ideoque communi decreto censemus,

ut quodocumque aliquis sacerdotum crimina-
tur, congregatis omnibus eiusdem prouinciae episcopis,
causa eius audiatur, ut non occulte iudicetur
20 uel damnetur. Quia ab aliis prius iudicari non po-
test, nisi ab iis quibus ordinari potuit. Quod si
aliter factum fuerit, nullas uires habebit.
(O)mnis qui falsa aliis intulerit,
puniatur, et pro falsitate ferat infamiam.

84r

(S)i quis episcopum aut presbiterum, aut diaconem falsis crimi-
nibus appetierit, et probare non potuerit, nisi in fi-
ne dandam ei non esse communionem.
(D)elatori aut lingua capuletur, aut conuicto ca-
5 put amputetur. Delatores autem sunt, qui inui-
dia produunt alios.
(A)ppellantem non debet afflictio ulla, aut carceris,
aut detentionis iniuriare custodia. Et liceat
appellatori, uitiatam causam appellationis reme-
10 dio subleuare.
(L)iceat etiam in causis criminalibus appellare,
nec appellandi uox denegetur ei quem in suppli-
cium sententia destinarit.
(Q)uotiescunque clericis ab accusatoribus multa
15 crimina obiciuntur, et unum ex ipsis de quo prius e-
gerint probare non potuerint, ad caetera non admittantur.
(S)i quando episcopus dicit aliquem sibi soli
proprium crimen fuisse confessum, atque ille negat, non putet
ad iniuriam suam episcopus pertinere quod sibi soli non cre-
20 ditur. Et si scrupulo propriae conscientiae se dicit ne-
ganti nolle communicare, quam diu excommuni-
cato non communicauerit suus episcopus eidem episcopo ab
aliis non communicetur episcopis. Vt magis caueat episcopus,
ne dicat in quenquam quod aliis documentis conuincere / non potest.

84v

(D)ignum est ut uita innocentis, nulla
maculetur perniciae accusatoris. Ideo quisquis a quolibet
criminator, non ante accusatus supplicio detur quam
accusator presentetur, atque legum et canonum sen-
5 tentia exquiratur. Quod si indigna ad accusandum
persona inuenitur, ad eius accusationem non iudicetur.
(A)ccusatoris uero et consanguinei
aduersus extraneos testimoniis non dicat, nec
familiares uel de domo prodeuntes. Sed si uolue-
10 rint et inuicem consenserint, inter se parentes tan-
tum testificentur et non in alios. Nec accusatores
uel testes suspecti recipiantur, quia propinquitatis
et familiaritatis ac dominationis affectio, ueri-
tatem impedire solet. Amor carnalis et timor
15 atque auaritia plerumque sensus hebetant hu-
manos, et peruertunt opiniones, ut quaestum pie-
tatem putent, et pecuniam quasi mercedem prudentiae.
(S)i presbiteri uel diacones fuerint **Canones.**
accusati adiuncto sibi e uicinis locis proprius episcopus
20 legitimo numero collegarum quos ab eodem accusa-
ti petierint, id est una secum in presbiteri nomine episcopis
sex, in diaconi tribus, ipsorum causas discutiat,

eadem dierum et dilationum et a communione re-
motionum, et discussionum personarum inter accusa-

85r

tores et eos qui accusantur forma seruata. Reliquorum
autem clericorum causas etiam solus episcopus loci agnoscat et finiat.

(Q)ui falso accusant fratres, placuit eos
usque ad exitum non communicare, sed falsum testem iuxta
5 scripturam impunitum esse non licere.

(F)alsus testis prout crimen est abstinebitur. Si tamen non fu-
erit mortis quod obiecit, et probauerit quod diu tacu-
it, biennii tempore abstinebitur. Si autem non probauerit,
a conuentu clericorum placuit per quinquennium abstineri.

10 (S)i quis autem episcopum presbiterum uel diaconem
falsis criminibus appetierit, et probare non potuerit,
nisi in fine dandam ei esse communionem.

(S)i quis aliquem clericorum in accusatione fornicati-
onis impetit, secundum pauli apostoli, duo uel tria testimo-
15 nia requirantur ab illo. Quod si non potuerit datis te-
stimoniis approbare quod dixit, excommunicationem
accusati accusator accipiat.

(E)piscopus aut presbiter aut diaconus qui in fornicatione aut
periurio, aut furto captus est, deponatur. Non tamen com-
20 munionem priuetur. Dicit enim scriptura, Non iudicabit
deus bis in id ipsum. Similiter et reliqui clerici huic condi-
tioni subiaceant. **Iohannes.** (O)ues quae pasto-
ri suo commissae fuerint, eum nec reprehendere nisi a rec-
ta fide exorbitauerit debent, nec ullatenus

85v

accusare possunt. Quia facta pastorum oris gladio ferien-
da non sunt, quanquam recte reprehenda uideantur.

(A)dmoneudi sunt subditi ne prepositorum **Gregorius.**
suorum uitam temere iudicent, si quid eos fortasse agere
5 reprehensibiliter uident. Ne unde recte redargu-
unt, inde per elationis impulsu in profundiora mergantur.

Admonendi sunt ne cum culpas prepositorum considerant, contra
eos audaciores fiant. Sed sic si qua ualde sunt eorum praua
apud semet ipsos diiudicent, ut tamen diuino ti-
10 more constricti ferre sub eis iugum reuerentiae non recusent.

(S)ollicitudinem omnium aecclesiarum iuxta apostolum **Pelagius.**
circumferentes, diuinae circa nos gratiae memores esse
debeamus, quod nos per dignationis suae dominus misericordiam ob hoc
ad fastigium sacerdotale prouexit, ut mandatis ipsius in-
15 herentes in quadam sacerdotum eius specula constituti, prohi-
beamus illicita, et sequenda doceamus. Omnes karissimi qui uolunt
pie uiuere in christo, necesse est ut ab impiis et dissimilibus
patiantur opprobria, et despiciantur tanquam stulti et in-
sani, qui ideo presentia bona perdunt ut inuisibilia ac
20 sibi profutura adquirant. Sed haec despectio et irri-
sio in ipsos retorquetur, dum et abundantia eorum in
egestatem, et superbia transierit in confusionem. Iusto
enim dei iudicio datur plerunque peccatoribus potestas
qua sanctos eius persequantur, ut qui spiritu dei iuuantur et aguntur,

86r

fiant per laborum exercitia clariores. Et quanquam fratres haec
ita se habeant, non tamen sunt consentiendi sed reprobandi

qui pastores et seniores suos reprehendunt uel accusant.
Vnde cana sanctorum patrum statuta ne columnae aeclesiae uacillent sequentis ac roborantes, omnes infames cunctosque
5 suspectos uel inimicos, et eos qui non sunt eorum gentis, uel quorum fides uita et libertas nescitur, et qui non sunt bonae conuersationis, uel quorum uita est accusabilis, ab omni accusatione episcoporum summouemus. Similiter et omnes qui diuinae leges mortuos
10 appellant, summouendos esse ab eadem accusatione, et publicae poenitentiae summittendos iudicamus. Neque dum aeclesia alicuius episcopi aut possessiones et res ab emulis eius uel quibuscunque aliis non sua sponte detinentur, aliquid illi debet aut potest a quoquam ante redintegrationem
15 omnium rerum suarum obici. Sed prius illi legibus redintegranda sunt omnia et postea tempore a patribus prefinito sunt negotia uentilanda. Refutandi sunt etiam raptores, fures, sacri-legi, adulteri, et horum similes. Manifestum est enim quod semper tales magis discordiam sectantur quam pacem. Nullus quoque
20 monachus talia usquam arripiat, nec secularia negotia turbare presumat, quia mortua in talibus est uox eorum. Immobiles enim dominus suos summos semper uult manere predicatorum, et non a quibusdam temerari, sed sibi libere et quiete famulari. **Damasus.** (V)ocatio ad sinodum iuxta

4 cana for canonica 4 aeclesiae for aecclesiae 12 aeclesia for aecclesia

86v

decreta patrum eius qui impetitur, rationabilibus scriptis per spacium fieri debet congruum atque canonicum. Quia nisi canonicè uocatus fuerit, suo tempore et canonica ordinatione, licet uenerit ad conuentum quacunque necessitate, nisi sponte uoluerit nullatenus suis respondebit insidiatoribus. Quoniam nec seculi leges hoc permittunt fieri, quanto magis diuinae? **Yginus.** (C)riminationes maiorum natu non fiant per alios, nisi per ipsos qui crimina intendunt, si tamen ipsi digni, et irreprehensibiles apparuerint,
10 et actis publicis docuerint se omni suspitione carere, et inimicitia atque irreprehensibilem fidem et conuersationem ducere. Necnon et peregrina negotia et iudicia prohibemus, quia indignum est ut ab externis iudicetur, qui prouinciales et a se electos debet habere iudices. Nos quidem ex omni parte
15 cauendo occasiones abscidimus, nos supernae memores disciplinae, qualemcunque cadentibus dexteram porrigimus, et a ruinae precipitio quos possumus releuamus, et defensionis adminiculum totis uiribus prebere cupimus. Certe uel si mens sit recti conscia, uindicta dignus est qui alii causa
20 periculi. Qui uero innocentem uel fratrem quocunque ingenio persequitur, in se iugulum mortis impingit, ut ait diuinus et beatus preco, Nolo detrahare ne eradiceris, noli accusare ne accuseris, noli iudicare ne iudiceris, quia in quo iudicio iudicaueris, iudicabitur de te. Nemo creditur

87r

eos odisse, quorum relatione non laeditur. **Sixtus.** (S)i quis episcopus, presbiter, aut diaconus, uel quilibet clerici, apud episcopum a qualibet persona fuerint accusati, quicumque fuerit ille siue sullimis uir
5 honoris, siue ullius alterius generis persona, qui hoc genus illaudabilis intentionis arripuerit,

nouerit probatoribus monstranda documentis
se debere inferre. Si quis uero contra huiusmodi
personas non probanda detulerit, intelligat se
10 iacturam infamiae sustinere, et sub magna
excommunicatione in exilium deportari.
(N)on oportet ut degradetur **Pelagius.**
aut dehonoretur unaquaeque prouintia, sed
apud semet ipsam habeat iudices, sacerdotes,
15 episcopos, singulos uidelicet iuxta ordines suos.
Et quicumque causam habuerit, a suis iudicibus
iudicetur et non ab alienis, id est a suae iustis iudi-
cibus prouintiae et non ab externis, nisi a iudicandis
fuerit appellatum.

20 .

.

.

.

.

87v

.

.

.

.

5 .

.

.

.

.

10 .

.

.

.

.

15 .

.

.

.

.

20 .

.

.

.

.

<booklet 2>

1r

<quire IV starts here>

**Þis syndon þa domas þe æðelbirht cyning
asette on agustinus dæge.**

(G)ODES FEOH 7 CI-

ricean, xii.gylde. Biscopes feoh,

5 xi.gylde. Preostes feoh, ix.gylde.

Diacones feoh, vi.gylde. Clero-

ces feoh, iii.gylde. Ciricfriþ,

ii.gylde. M()friþ, ii.gylde. Gif cyning his

leode to him gehateþ 7 heom mon þær yfel gedo,

10 ii.bote, 7 cyninge l. scillinga. Gif cyning æt

mannes ham drincæþ, 7 ðær man lyswæs hwæt
gedo, twibote gebete. Gif frigman cyninge
stele, ix.gylde forgylde. Gif in cyninges tu-
ne man mannan ofslea, l. scill' gebete. Gif man
15 frigne mannan ofsleahþ, cyninge l. scill' to
drihtinbeage. Gif cyninges ambihtsmið oþþe
laadrincmannan ofslehð, [me]duman leodgelde
forgelde. Cyninges mundbyrd, l. scillinga. Gif
frigman freum stelþ, iii.gebete, 7 cyning age þæt
20 wite 7 ealle þa æhtan. Gif man wið cyninges mæg-
denman geligeþ, l. scillinga gebete. Gif hio grin-
dende þeowa sio, xxv. scillinga gebete. Sio þridde
xii. scillingas. Cyninges fedesl, xx scillinga
forgelde. Gif on eorles tune man mannan ()

2 aGVSTinus *partly in capitals* 8, 24 erasures

1v

() ofslæhþ, xx. scill' gebete. Gif wið eorles
birele man geligeþ, xii. scill' gebete. Ceorles mund-
byrd, vi. scillingas. Gif wið ceorles birelan man
geligeþ, vi. scillingum gebete. Aet þære oþere ðeo-
5 wa(n), l. scætta. Aet þære þridan, xxx. scætta. Gif
man in mannes tun ærest geirneþ, vi. scillingum
gebete. Se þe æfter irneþ, iii. scillingas. Siððan ge-
hwylc scilling. Gif man mannan w(æ)pnun bebyreþ
ðær ceas weorð, 7 man nænig yfel ne gedep, vi. scillin-
10 gum gebete. Gif wegreaf() sy gedon, vi. scillingum
gebete. Gif man þone man ofslæhð, xx. scillingum
gebete. Gif man mannan ofslæhð, medume leod-
geld c. scillinga gebete. Gif man mannan ofslæhð
æt openum græfe, xx. scillinga forgelde, 7 in xl.
15 nihta ealne leo()d forgelde. Gif bana of lande
gewiteþ, ða magas healfne leod forgelden. Gif man
frigne man gebindeþ, xx. scill' gebete. Gif man
ceorlæs hlafætan ofslæhð, vi. scillingum gebete.
Gif læt ofslæhð þone selestan, lxxx. (scll') forgelde.
20 Gif þane oþerne ofslæhð, lx. scillingum forgelde.
Ðane þridan, xl. scilling' forgelden. Gif friman
edorbreceþe gedep, vi. scillingum gebete. Gif man
inne feoh genimeþ, se man iii.gelde gebete. Gif
friman edor gegangeð, iiiii. scillingum gebete.

1 erasure

2r

Gif man mannan ofslea agene scætte, 7 unfacne feo
gehwilce gelde. Gif friman wið fries mannes wif
geligeþ, his wergelde abicge, 7 oðer wif his agenum
scætte begete, 7 ðæm oðrum æt þam gebrenge.
5 Gif man rihthamscyld þurhstinð, mid weorðe for-
gelde. Gif feaxfang geweorð, l. sceatta to bote.
Gif banes blice weorðep, iii. scillingum gebete. Gif
banes bite weorð, iiiii. scillingum gebete. Gif sio
utere hion gebrocen weorðep, x. scillingum ge-
10 bete. Gif butu sien, xx. scillingum gebete. Gif
eaxle gelæmed weorþeð, xxx. scill' gebete. Gif
oþer eare n(a)wiht gehereð, xxv. scill' gebete.
Gif eare of weorð aslagen, xii. scill' gebete. Gif

eare þirel weorðeþ, iii. scill' gebete. Gif eare
15 sceard weorðeþ, vi. scill' gebete. Gif eage of we-
orð, l. scilling' gebete. Gif muð oþþe eage woh
weorðeþ, xii. scill' gebete. Gif nasu ðyrel weorð
viii. scillingum gebete. Gif hit sio an hleore
iii. scill' gebete. Gif butu ðyrelle sien, vi. scill'
20 gebete. Gif nasu ælcor sceard weorð gehwylc,
vi. scill' gebete. Gif ðirel weorþ, vi. scill. gebete.
Se þe cinban forslæhð, mid xx. scillingum for-
gelde. Æt þam feower toðum fyrestum æt
gehwylcum, vi. scillingas. Se toþ se þanne

2v

bistandep, iii. scill'. Se þe ðonne bi ðam standep,
iii. scill'. (A)nd þonne siþþan gehwylc scilling. Gif
spræc awyrd weorþ, xii. scillingas. Gif widoba-
ne gebroced weorðeþ, vi. scill' gebete. Se þe earm
5 þurhstinð, vi. scillingum gebete. Gif earm
forbrocen weorð, vi. scill' gebete. Gif þuman of
aslæhð, xx. scill'. Gif ðuman nægl of weorðeþ,
iii. scill' gebete. Gif man scyfefinger of aslæhð,
viii. scill' gebete. Gif man middelfinger of aslæhð,
10 iii. scill' gebete. Gif man goldfinger of aslæhð,
vi. scill' gebete. Gif man þone lytlan finger of
aslæhð, xi. scill' gebete. Æt þam neglum ge-
hwylcum, scilling. Æt þam lærestan whitewam-
me, iii. scillingas. (A)nd æt þam maran, vi. scill'.
15 Gif man oþerne mid fyste in naso slæhð, iii. scill'.
Gif dynt sie, scilling. Gif he heahre handa dyn-
tes onfehð, scill' forgelde. Gif dynt sweart sie
buton wædum, xxx. scætta gebete. Gif hit sie
binnan wædum, gehwylc xx. scætta gebete.
20 Gif hrif wund weorðeþ, xii. scill' gebete. Gif he
þurhðirel weorðeþ, xx. scill' gebete. Gif man
gegemed weorðeþ, xxx. scill' gebete. Gif man
cearwund sie, xxx. scill' gebete. Gif man ge-
kyndelice lim awyrdeþ, þrym leudgeldum hine

3r

man forgelde. Gif he þurhstinð, vi. scill' gebete.
Gif man inbestinð, vi. scill' gebete. Gif þeoh gebro-
cen weorðeþ, xii. scillingum gebete. Gif he healt
weorð, þær motan freond seman. Gif rib forbro-
cen weorð, iii. scill' gebete. Gif man þeoh ðurhstingþ
5 stice gehwilce vi. scillingas. G(yfe) ofer ynce scilling,
æt twam yncum twegen, ofer þry iii. scill'. Gif
wælt wund weorðeþ, iii. scillingas gebete. Gif fot
of weorðeþ, l. scillingum forgelden. Gif seo my-
cle ta of weorðeþ, x. scill' forgelden. Æt þam o-
ðrum taum gehwilcum healf gelde, ealswa æt þam
fingrum ys cwiden. Gif þære mycclan taan nægl
of weorþeð, xxx. scætta to bote. Æt þam oþrum
gehwilcum x. scættas gebete. Gif friwif locbore
15 leswæs hwæt gedep, xxx. scill' gebete. Mægþ-
bot s(y) swa friges mannes. Mund þære betstan
widuwan eorlcundre l. scillinga gebete. ðare
oþre xx. scill', ðare þridan xii. scill'. Þære
feorðan vi scill'. Gif man widuwan unagne ge-

20 nimeþ, ii.gelde seo mund s(y). Gif m(a)n mægþ
gebiged ceapi geceapod s(y), gif hit unfacne is,
gif hit þonne facne is, ef þær æt ham gebren-
ge (7 him man his scæt agefe.) Gif hio cwic bearn
gebyreþ healfne scæt age, gif ceorl ær swylteþ.

23 (7 him ... agefe) *over erasure*

3v

Gif mid bearnum bugan wille, healfne scæt age. Gif ceorl
agan wile swa an bearn. Gif hio bearn ne gebyreþ fæ-
deringmagas fioh agan, 7 morgengyfe. Gif man
mægþm(a)n nede genimeþ, ðam agende l. scillinga, 7
5 eft æt þam agende, sinne willan ætgebicge. Gif hio
oþrum mæn in sceat bewyddod s(y), xx. scillinga ge-
bete. Gif gænga(ng) geweorðeþ, xxxv. scill', 7 cyninge
xv. scillingas. Gif man mid esnes cwynan geligeþ
be cwicum ceorle, ii. gebete. Gif esne (oþerne) ofslea unsyn-
10 nigne, ealne weorðe forgelde. Gif esnes eage 7 foot
of weorðeþ aslagen, ealne weorðe hine forgelde.
Gif man mannes esne gebindeþ, vi. scill' gebete. Deo-
wæs wegreaþ se iii. scillingas. Gif þeo(w) steleþ,
ii.gelde gebete. **Þis syndon þa domas ðe hloþhæ-**
15 **re 7 eadric cantwara cyningas asetton.**
(H)loþhære, 7 eadric cantwara cyning(as) ecton þa
æ, þa ðe heora aldoras ær geworhton
ðyssum domum þe hyr efter sægeþ. Gif man-
nes esne eorlcundne mannan ofslæhð, þane ðe
20 sio þreom hundum scill' gylde, se agend þone
banan agefe, 7 do þær þrio manwyrð to. Gif
se bane oþbyrste feorþe manwyrð he togedo,
7 hine gecænne mid godum æwdum, þæt he þane
banan begeten ne mihte. Gif mannes esne

4r

frigne mannan ofslæhð þane þe sie, hund scillin-
ga gelde, se agend þone banan agefe, 7 oþer man-
wyrð þærto. Gif bana oþbyrste, twam manwyr-
þum hine man forgelde, 7 hine gecænne mid go-
5 dum (æ)wdum, þæt he þane banan begeten ne mihte.
Gif frigman mannan forstele, gif he eft cuma,
stermelda secge an andweardne, gecænne hine
gif he mæge, hæbbe þare freora rim æwdaman-
na, 7 ænne mid in aþe, æghwilc man æt þam tune
10 þe he tohyre gif he þæt ne mæge gelde swa he gono
hage. Gif ceorl acwyle be libbendum wife 7 bearne,
riht is þæt hit þæt bearn medder folgige, 7 him m(a)n
an his fæderingmagum wilsumne berigean ge-
felle his feoh to healdenne, oþ þæt he x. wintra sie.
15 Gif man oþrum mæn feoh forstele, 7 se agend hit
eft ætfo, geteme to cynges sele gif he mæge,
7 þ(a)ne ætgebrenge þe him sealde, gif he þæt ne
mæge læte an, 7 fo se agend to. Gif man oþerne
sace tihte, 7 he þane (mannan) mote an medle oþþe an þin-
20 ge, symble se man þam oðrum byrig(ea)n, gesel-
le 7 þam riht aw(y)rce þe to hiom cantwara de-
man gescrifen. Gif he ðonne byrigan forwær-
ne, xii. scillingas agylde þam cyninge, 7 sio se

sacy swa open swa hio ær wes. Gif man oþerne

4v

tihte siþþan he him byrigan gesealdne hæbbe,
7 ðonne ymb iii. niht gesecæn hiom sæmend bu-
ton þam, ufor leofre sio þe þa tihtlan age. Siþ-
þan sio sace gesemed sio an seofan nihtum se
5 man þam oþrum riht gedo, gecwime an feo
oððe an aþe, swa hwæder swa him leofre sio,
gif he þonne þæt n(y)lle, gelde þonne c. buton aðe,
siþþan ane neaht ofer þæt, gesem hie. Gif man
mannan an oþres flette manswara hateþ, oððe
10 hine mid bismærwordum scandlice grete, scil-
ling agelde þam þe þæt flet age, 7 vi. scill', þam þe
he þæt word togecwæde, 7 cyninge xii. scill' for-
gelde. Gif man oþrum steop asette, ðær mæn
drincen buton scylde, an eald riht, scill' agelde
15 þam þe þæt flet age, 7 vi. scill' þam þe man þone
steap aset, 7 cynge xii. scill'. Gif man wæpn
abregde þær mæn drincen, 7 ðær man nan
yfel ne deþ, scilling, þan þe þæt flet age, 7 cynin-
ge xii. scill'. Gif þæt flet geblodgad wyrþe, for-
20 gylde þem mæn his mundbyrd, 7 cyninge l.
scill'. Gif man cuman feormæþ iii. niht an
his agenum hame, cepeman oþþe oðerne þe
sio ofer mearce cuman, 7 hine þonne his mete
fede, 7 he þonne ænigum mæn yfel gedo se man

5r

þane oðerne æt rihte gebrenge oþþe riht forewyrce.
Gif cantwara ænig in lundenwic feoh gebycge, hæbbe
him þonne twegen oððe ðreo unfacne ceorlas to
gewitnesse, oþþe cyninges wicgerefan, gif hit man
5 eft æt þam mæn in cænt ætfo þonne tæme he
to wic to cyngæs sele to þam mæn ðe him sealde, gif
he þane wite 7 æt þam teame gebrengen mæge, gif
he þæt ne mæge, gekyþe ðanne in wiofode mid his
gewitena anum oþþe mid cyninges wicgerefan,
10 þæt he þæt feoh undeornunga his cuþan ceape in wic
gebohte, 7 him man þanne his weorð agefe, gif he
þanne þæt ne mæge gecyþan mid rihtre canne, læte
þanne, an, 7 se age(n)d tofo. **Dis synd wihtrædes
domas cantwara cyninges.**
15 (Ð)am mildestan cyninge cantwara, wihtræde
rixigendum þe fiftan wintra his rices,
þy, nigudan gebanne, sextan dæge rugernes, in
þære stowe þy hatte berghamstyre, ðær wæs
gesamnad eadigra geheahendlic ymcyme, ðær
20 wæs birhtwald bretone heahbiscop, 7 se ærnæm-
da cyning, eac þan hrofesceastre bisceop se ilca
gybmund wæs haten, andward wæs 7 cwæð, ælc
had ciricean ðære mægðe anmodlice mid þy
hersuman folcy. Þær ða eadigan fundon mid

5v

ealra gemedum ðas domas, 7 cantwara rihtum
þeawum æcton swa hit hyr efter segeþ 7 cwyþ.
Cirice anfreols dome gafola 7 man for cyning ge-

bidde, 7 hine buton neadhæse heora willum weor-
 5 þige()n. Ciricean mundbyrd, sie l. scll' swa cin-
 ges. Vnrighthæmde mæn to rihtum life mid syn-
 na hreowe tofon, oþþe of ciricean genaman, asca-
 dene sien. Æltheodige mæn gif hio hiora hæmed
 rihtan nyllað, of lande mid hiora æhtum 7 mid
 10 synnum gewiten, swæse mæn in leodum ciriclicæs
 gemanan ungestrodyne þoligen. Gif ðæs geweor-
 þe gesiþcundne mannan ofer þis gemot þæt he un-
 riht hæmed genime ofer cyngæs bebod 7 biscopes
 7 boca dom, se þæt gebete his dryht(n)e c. scll', an
 15 ald reht. Gif hit ceorlisc man sie, gebete l. scll',
 7 gehwæder þæt hæmed mid hreowe forlæte. Gif
 priost læfe unriht hæmed, oþþe fulwihðe, untru-
 mes forsitte, oþþe to þon druncen sie þæt he ne mæ-
 ge, sio he stille his þegnungæ oþ biscopes dom.
 20 Gif bescoren man steorleas, gange him an gest-
 liðnesse gefe him man ænes 7 þæt ne geweorðe bu-
 ton he leafnesse hæbbe þæt hine man læng feor-
 mige. Gif man his mæn an wiofode freols gefe,
 se sie folcfry, freolsgefa age his erfe ænde

6r

wergeld, 7 munde þare hina, sie ofer mearce ðær he
 wille. Gif esne ofer dryhtnes hæse þeowweorc wyr-
 ce an sunnan æfen efter hire setlgange oþ monan
 æfenes setlgang, lxxx. scll' se dryhtne gebete. Gif
 5 esne deþ his rade þæs dæges, vi. se wið dryhten gebe-
 te oþþe sine hyd. Gif friman þonne an ðane for-
 bodenan timan sio he healsfange scyldig, 7 se man
 se þæt arasie he age healf þæt wite 7 ðæt weorc. Gif ceorl
 buton wifes wisdomes deoflum gelde, he sie ealra his
 10 æhtan scyldig, 7 healsfange, gif butwu deoflum
 geldaþ, sion hi(o) healsfange, scyldigo 7 ealra æhtan.
 Gif þeow deoflum geldaþ, vi. scll' gebete, oþþe his hyd.
 Gif mon his heowum in fæsten flæsc gefe, frigne ge
 þeowne halsfange alyse. Gif þeow ete his sylfes
 15 ræde, vi. scll' oþþe his hyd. Biscopes word 7 cynin-
 ges sie unlægne buton aþe. Mynstres aldor
 hine cænne in preostes canne, preost hine clæn-
 sie sylfæs soþe in his halgum hrægle ætforan
 wiofode ðus cwepende, Veritatem dico in christo non
 20 mentior, swylce diacon hine clænsie. Cliroc
 feowra sum hine clænsie his heafodgemacene
 7 ane his hand on wiofode oþre ætstanden aþ
 abyrgan. Gest hine clænsie sylfes aþe on wiofode, (*)
 7 ðissa ealra að sie unlegnæ. Ðanne is cirican

23 (* swylce cyninges ðeng. Ceorlisc man hine feowra
 sum his heafodgemacene on weofode,)

6v

canne riht, gif man biscopes esne tihte oþþe cy-
 ninges cænne hine an gerefan hand oþþe hine
 gerefa clensie oþþe selle to swinganne. Gif man
 gedes þeowne esne in heora gemange, tihte his
 5 dryhten hine his ane aþe geclænsie gif he husl-
 genga sie, gif he huslgenga nis hæbbe him in aþe

oðirne æwdan god(n)e, oþþe gelde, oþþe selle to swin-
ganne. Gif folcesmannes esne tihte ciricanman-
nes esne oþþe ciricanmannes esne tihte folces-
10 mannes esne, his dryhten hine ane his aþe ge-
clensige. Gif man leud ofslea an þeofðe, licge
buton wyrgele. Gif man frigne man æt hæb-
bendre handa gefo þanne wealde se cyning ðreo-
ra anes, oððe hine man cwelle, oþþe ofer sæ selle,
15 oþ(þ)e hine his wergele alese. Se þe hine gefo 7 ge-
gange healfne hine age, gif hine man cwelle, ge(selle)
heom man lxx. scll'. Gif þeow stele 7 hi man
alese, lxx. scll' swa hweder swa cyning wille, gif
hine man acwelle þam agende hi man healfne
20 agelde. Gif feorran cumen man oþþe fræmde
buton wege gange, 7 he þonne nawðer ne hryme,
ne he horn ne blawe, for ðeof he bið to profi-
anne oþþe to sleanne, oþþe to alysenne.

7r

(S)eof(a)nfealde gyfa syndan haliges gastes. 7 vii.
stæpas syndan cyriclicra grada, 7 haligra hada.
7 vii. syðan godes þeowas sceolon god herian dæg-
hwamlice on cyrcan, 7 for eall cristen folc þingi-
5 an georne. 7 eallum godes freondum gebyreþ
swyþe rihte, þæt h(y) godes cyrcan lufian 7 wurþi-
an, 7 godes þeowas friðian 7 griþian, 7 se þe heom
gederie mid worde oððe mid weorce, vii.fealdre
bote gebete hit georne, be þam þe seo dæd sy, 7 be
10 þam þe se had sy gif he godes mildse geearnian
wylle, for þam haligdom, 7 hadas. 7 gehalgode
godes hus, a man sceal for godes ege wurðian geor-
ne, and to hadbote gif liflyre wurþe, toeacan þam
rihtwere, þene forman stæpe bete man mid ane
15 punde, 7 mid godre bote þingie georne. 7 to had-
bote gif feorhlyre wurþe toeacan þam riht-
were æt þam oðran stæpe ii. pund, to bote mid
godcundan scrifte. 7 to hadbote gif fullbryce
wurðe toeacan þam rihtwere æt þam þryddan
20 stæpe iii. pund to bote mid godcundan scrifte.
7 to hadbote gif fullbryce wurðe toeacan þam
rihtwere æt þam feorðan stæpe iiiii. pund.
7 to hadbote gif fullbryce wurþe toeacan ðam
rihtwere æt þam fiftan stæpe v. pund, to bote

7v

mid godcundan scrifte. 7 to hadbote gif fullbryce
wurðe toeacan þam rihtwere æt þam syxtan stæpe
vi. pund to bote mid godcundan scrifte. 7 to hadbote
gif fullbryce wurðe toeacan þam rihtwere, æt
5 þam seofopam stæpe vii. pund to bote mid godcundan
scrifte. 7 to hadbote þær sambryce wurðe, bete man
georne be þam þe seo dæd sy. A man sceal mid rihte
dom æfter dæde 7 medemung be mæþe for gode and for
worulde. 7 hadbot mid ryhte, an dæl þam biscope,
10 oðer ðam wigbede, 7 þridde þam gefærscipe.

(Ð)a wæs agangen fram cristes accennednesse cccc.

7 xciiii. wintra ða cerdic, 7 cynric his sunu coman up
æt cerdices oran mid v. scipum, 7 se cerdic wæs elesing,
15 eles gewising, gewis wiging, wig freawining, freawine
freoðogaring, freoðegar branding, brond bældæging,
bældæg wodening. Þæs ymb vi. gear, þæs ðe hy up-
comon hi geeodan westseaxana rice, 7 þæt wæron þa
ærestan cynegas ðe westseaxana land on wealum geeodon.
20 7 he hæfde þæt rice xvi. gear, þa he gefor þa feng cynric
his suno to þam rice, 7 heold xxvi. wintra, þa he forð-
ferde þa feng ceaulin his sunu to, 7 heold vii. gear,
þa he gefor þa feng ceol to, and heold vi. gear. Ða he ge-
for, þa feng ceolulf to his broðor, 7 he ricsode xvii.

8r

gear. Heora cyn gæð to cerdice. Ða feng cynegils
ceolwulfes broðorsunu to (ðam) rice, 7 heold xxxi. win-
tra, 7 he onfeng ærest fulluht westseaxana cy-
ninga. 7 þa feng cenwealh to 7 heold xxxi. win-
5 tra, 7 se cenwealh wæs cynegilses sunu, 7 þa heold
sexburh his cwen an gear þæt rice æfter him. Ða feng
æswine to (ðam) rice, ðæs cyn gæð to cerdice, 7 he heold ii.
gear. Ða feng centwine cynegilsing to westseaxana
rice, 7 ricsode ix. gear. Ða feng cedwalla to, ðæs cyn
10 gæð to cerdice, 7 heold iii. gear. Ða feng ine to west-
sexena rice, ðæs cyn gæð to cerdice, 7 heold xxxvii.
wintra. Ða feng æðelheard to, ðæs cyn gæð to cer-
dice, 7 heold xiiii. gear. Ða feng cuðred to, ðes cyn (gæð)
to cerdice, 7 heold xvi. gear. Ða feng sigebirht to,
15 ðæs cyn (gæð) to cerdice, 7 heold i. gear. Ða feng cynulf
to (ðam) rice, ðæs cyn gæð to cerdice, 7 heold xxxi. wintra.
Ða feng beorhtric to (ðam) rice, ðæs cyn gæð to cerdice,
7 heold xvi. gear. Ða (feng ecgbyrht) to (ðam) rice, 7 heold
xxxvii. wintra, 7 vii. monað. Ða feng aðulf his
20 sunu to þam rice, 7 heold teoðe healf gear. Se aðulf
wæs ecgbyrhting, ecgbriht ealhmunding, ealhmund
eabing, eaba eopping, ioppa ingylding, ingild cen-
reding, 7 ine cenreding, 7 cuðburh cenredin(g), 7 cwen-
burh cenreding. Cenred ceolwaling, ceolwald cuðwul-
25 fing, Cuðulf cuðwinning, Cuðwine celming, Celm

18 ecgbyrht feng *marked for transposition* 25 *extra line*

8v

Cynricing, Cynric Creoding, Creoda Cerdicing. Æf-
ter aðulfe feng æthelbald his sunu to ðam rice, 7
heold v. gear. (*) Ða feng ælfred to westseaxana rice,
7 heold xxviii. healf gear. Hy ealle feower wæron
5 aðulfes suna, æðelbald, æðelbriht, æðe(l)red, 7 ælfred.
Æfter ælfrede feng eadwar(d) his sunu to ðam rice, 7 heold
xxiiii. wintra. Ða feng ælfwerd eadwardes sunu to,
7 heold iii. wucan. Ða feng æpelstan his broðor to,
7 wiglice þæs rices weold. His timan ealne þæt wæs xiiii.
10 gear, 7 x. wucan. Ða feng eadmund his broðor to ðam rice,
7 heold seofode healf gear. Ða feng eadred to 7 heold
teoðe healf gear. Æfter ædrede feng eadwig eadmun-
des sunu to ðam rice, 7 heold ðridde healf gear. Ða feng
eadgar to, 7 mid wislican wære ðæs rices weold / . Æfter
15 him feng eadwerd his sunu to 7 heold / . Ða feng æðelred

to, 7 þæs rices weold / . Æðelred wæs (
) eadgaring, Eadgar eadmunding, Eadmund eadweor-
 ding, Eadwe(a)rd ælfreling, Ælfred ađulfing, Ađulf ecg-
 byrhting, Ecgbyrht ealhmunding, Ealhmund eabing,
 20 Eaba eopping, Ioppa ingilding, Ingild cenreling, Cenred
 ceolwaling, Ceolwald cuđulfing, Cuđulf cuđwining, Cuđwi-
 ne celming, Celm cinricing, Cinric creoling, Creoda
 cerdicing. Se cerdic wæs swa ic ær cwæþ se forma þe west-
 sexana land mid wige on wealum geeode, 7 his ofspryncg
 25 dyde swa him gebyrde wæs fæste bewerode þæt he ærost
 gewann, eac eacan begeat heora anra gewelhwilc symle
 be ðam cræfte þe heom god lände.

3 (* [Ð]a feng æþelbyrht
 [to] 7 heold v. gear.
 Æfter him æðelred
 v. gear.)

14 / xvi. gear, 7 viii. wucan *between the lines* 15 / iii. gear, 7 eahta monþe
between the lines 16 / xxxviii. gear *between the lines* 16–17 *erasure*
 25–7 *three extra lines*

<booklet 3>

9ra

<quire V starts here>

Dis syndon þa domas ðe ælfred cyncg geceas.

- i** (B)e ð(am) þæt m(a)n
 ne scule oðrum
 deman, but(a)n
 5 swa he wille þæt m(a)n
 him deme.
ii (B)e ađum (a)nd be weddum.
iii (B)e circena socnum.
iiii (B)e b(urh)bryce.
 10 **v** (B)e hlafordsearwe.
vi (B)e circena friðe.
vi (B)e circean stale.
viii (B)e þ(am) ðe mon on ky-
 ninges healle (ge)feohte.
 15 **ix** (B)e nunnan hæmede.
x (B)e bearneac()num wife
 ofsla()genum.
xi (B)e twelfhyndes m(a)n-
 nes wife forlegenum.
 20 **xii** (B)e cierliscre fæmnan
 onfænge.
xiii (B)e wud(a) bænette.
xiiii (B)e dumb(r)a m(a)nna dæ-
 dum.

10 searwe *glossed* swice

9rb

- .
xv (B)e þ(a)m m(a)nnum ðe
 beforan biscope f(e)-
 ohtaþ.
 5 **xvi** (B)e nunnena (a)nfeng(um).
xvii (B)e þ(am) m(a)nnum þe
 h(eo)ra wæpn(a) to m(a)n-

- slyhte lænaþ.
xviii (B)e þ(am) (þe man) mun(e)cum h(e)-
 10 ora feoh but(a)n lea-
 fe befæstað.
xix (B)e preosta gef(e)ohte.
xx (B)e (ðeofes) (a)ndettan.
xxi (B)e hundes slite.
 15 **xxii** (B)e nytena misdædum.
xxiii (B)e twyhyndum men
 æt hloðslihte.
xxiiii (B)e syxhyndum men.
xxv (B)e xii.hyndum men.
 20 **xxvi** (B)e ciorles mennen
 (nyd)hæmede.
xxvii (B)e (tyn)gewintredes
 m(a)nnes nydhæmede.
xxviii (B)e swa grades m(a)nnes / slæge.

9va

- xxix** (B)e folcleasunge gewyrh-
 tum.
xxx (B)e godborgum.
xxxi (B)e c(y)p()m(a)nnum.
 5 **xxxii** (B)e cierlisces m(a)nnes
 byndelan.
xxxiii (B)e speres gymealasnes-
 se.
xxxiiii (B)e bold getale.
 10 **xxxv** (B)e ð(am) þe m(a)n beforan
 eald(e)rmen on gemo-
 te f(e)ohte.
xxxvi (B)e c(ie)rlicses m(a)nnes
 flett gef(e)ohte.
 15 **xxxvii** (B)e boclandum.
xxxviii (B)e fæhþ(um).
xxxix (B)e mæssedaga freols(um).
xl (B)e heafodwunde.
xli (B)e feaxwunde.
 20 **xlii** (B)e earslæge.
xliii (B)e m(a)nnes eag(ena) wunde,
 7 oð(re) mis(t)licra lima.
xliiii (B)e ines domum.
xliv (B)e godes þeowa regule.

9vb

- xlvi** (B)e cildum.
xlvii (B)e sunn(a)ndæges we-
 orcum.
xlviii (B)e ciricsceattum.
 5 **xliv** (B)e ciricsocnum.
i (B)e gefeohtum.
ii (B)e stale.
iii (B)e rihtes bene.
liii (B)e ðam wrecend(an ær
 10 hine man) ryhtes
 bidde.
liiii (B)e reaflice.
lv (B)e þam m(a)nnum þe

- h(eo)ra (ge)landan bebic-
 15 gað.
lvi (B)e gef(a)ngenum ðeo-
 fum.
lvii (B)e þ(am) þe h(eo)ra gewit-
 ness(e) beforan bisco-
 20 pe aleogaþ.
lviii (B)e hloðe.
lix (B)e her(e)ge.
lx (B)e þeofsl(e)ge.
lxi (B)e forstolenum flæsce.
- 10ra
- lxii** (B)e ci(e)rliscum ðeofe ge-
 f(a)ngenum.
lxiii (B)e kyninges geneate.
lxiiii (B)e feorran c(u)men(an)
 5 men but(a)n wege (ge)mett(um).
lxv (B)e swa ofsl(a)g(e)nes m(a)n-
 nes were.
lxvi (B)e þ(am) ðe m(a)nnes gene-
 at stalige.
 10 **lxvii** (B)e (æ)lþeodiges m(a)nnes
 sl(e)ge.
lxviii (B)e witeðeowes m(a)nnes
 sl(e)ge.
lxviiii (B)e cypem(a)nna f(a)re upp
 15 o(n) l(a)nd (st)ryne.
lxx (B)e fundenes cildes fos-
 tre.
lxxi (B)e þ(am) ðe m(a)n dearnun-
 ga bearn() gestri()ne.
 20 **lxxii** (B)e þeo(w)es (mannes) onfenge æt
 þyfðe.
lxxiii (B)e þ(am) ðe m(a)n (his) sweord
 (a)læne oðres ðeowa(n).
lxxiiii (B)e þ(am) ðe cierlisc m(a)n
- 10rb
- flyman feormige.
lxxv (B)e (þ(am)) ðe m(a)n wif bycge 7
 ðonne s(e)o gift tost(a)nde.
lxxvi (B)e wilisces m(a)n(nes) l(a)nd-
 5 hæ(we)ne.
lxxvii (B)e kyninges hors-
 weale.
lxxviii (B)e m(a)n(n)slyhte.
lxxviiii (B)e þeofslyhte þæt
 10 (he) mott (þæt) mid aðe
 gecyðan.
lxxx (B)e ðeofes onfenge
 7 hine m(a)n ðonne
 forlæte.
 15 **lxxxi** (B)e cierlisces m(a)nnes
 æt þyfðe betogenisse.
lxxxii (B)e ð(am) ðe rihtges(a)m-
 hiwan bearn h(a)bban
 (a)nd ðonne se wer

- 20 gewite.
lxxxiii (B)e unagelyfedum fære
fr(a)m his hlaforde.
lxxxiiii (B)e ciorles w(e)orðige.
lxxxv (B)e borges (a)ndsæce.
- 10va
- lxxxvi** (B)e ciorles gærstune.
lxxxvii (B)e wudubærnette.
lxxxviii (B)e wuda (a)nfenge but(a)n
leafe.
- 5 **lxxxix** (B)e burhbryce.
xc (B)e staltyhtlan.
xc i (B)e þ(am) ðe m(a)n forstolenne
(ceap befehþ).
xcii (B)e witeþeowum mannum.
- 10 **xciii** (B)e unalyfedes mæstenes
onfenge.
xciiii (B)e gesiþcundes m(a)nnes
geþinge.
xcv (B)e þ(am) ðe gesiþcund m(a)n
fyrd(e) forsitte.
- 15 **xcvi** (B)e dyrnum geðinge.
xcvii (B)e forstolenes m(a)nnes
for()fenge.
xcviii (B)e werfæhþe tihtlan.
- 20 **xcix** (B)e eowes weorðe.
c (B)e gehwylces ceapes (a)n-
gilde.
ci (B)e cirlicses m(a)nnes stale.
cii (B)e oxan horne.
- 8 befehþ ceap *marked for transposition*
- 10vb
- ciii** (B)e cu()horne.
ciiii (B)e hyregeohhte.
cv (B)e ciricsceatt(um).
cvi (B)e ð(am) ðe m(a)n to ceace
5 fordræfe.
cvii (B)e gesiþcundes m(a)n-
nes fære.
cviii (B)e þ(am) ðe hæfð xx. hi-
da l(a)ndes.
- 10 **cix** (B)e x. hidum.
cx (B)e iii. hidum.
cx i (B)e girde l(a)ndes.
cxii (B)e gesiðcundes m(a)n-
nes dræfe of l(a)nde.
- 15 **cxiii** (B)e sce(a)pes g(a)nge mid
his flyse.
cxiiii (B)e twyhyndum were.
cxv (B)e wertihltan.
cxvi (B)e wergildðeofes fo-
20 refenge.
cxvii (B)e anre nihtes ðyfþe.
cxviii (B)e (ðam) þe ðeowwealh frig-
ne m(a)n ofslea.

forfenge. **cxix** (B)e þam gif man oþres godsunu
ofslea oððe his godfæder. **cxixi** (B)e blaserum
7 be morðslihtum.

5 .
(DRYHTEN WÆS)
sprecende ðas word to moy-
se, and þus cwæð. Ic eam dryh-
ten þin god, ic ðe utt gelæ()de of aegypta lande,
10 7 of heora þeowdome. Ne lufa þu oðre frem-
de godas ofer me, ne minne naman ne cig þu
on ydelnesse, for ðam þu ne byst unscyldig
wið me gif þu on idelnesse (ge)cygst minne na-
man. Gemun ðæt þu gehalgie þone resten-
15 dæg, wyrcað eow syx dagas, 7 on ðam sefoðan
restað eow, for ðam on syx dagum crist geworht
te heofenas 7 eorðan, 7 sæ, 7 ealle gesceafta,
ðe on heom sindon, 7 hine gereste on þone seo-
foðan dæg, 7 for ðam dryhten hine gehalgode.
20 Ara þinum fæder, 7 þinre meder, þa þe drihten
sealde þæt ðu sy þe leng libbende on eorðan. Ne
sleah þu. Ne lige þu deornunga. Ne stala þu.
Ne sæge þu lease gewitnesse. Ne gewylna þu ðines
nyhstan yrfes mid unryhte. Ne wyrce ðu þe

gyldene godas oððe sylfrene. (Ð)is synt þa
domas ðe þu heom settan scealt. Gif hwa gebyc-
ge cristene þeow, syx gear þeowie he, 7 on þam
seofopan beo he freo on ceapunge, 7 mid swylce
5 reafe he inn eode, mid swylce gange utt. Gif
he wif silf hæbbe, gange heo ut mid him. Gyf se
hlaford þonne him wif sealde, sy heo 7 hyre be-
arn þæs hlafordes. Gyf se þeowa þonne cwæþe
nelle ic fram minum hlaforde, ne fram minum
10 wife, ne fram minum bearne, ne fram minum yrfe.
Bringe hine þonne his hlaford to þære dura
þæs temples, 7 þurhþyrlic his eare mid ane
æle to tacne, þæt he sy æfre siððan þeow. ðeah
hwa gebicge his dohter to þeowte, ne beo heo
15 alles swa þeow swa oðer þeowwifman, nage he
hy utt on ælþeodig folc to syllanne. Ac gif he
hyre ne recce se þe hy bohte, læte hy frige on
ælþeodig folc. Gif he þonne alyfe hys sune
mid to hæmne, do hyre gifa, 7 locie þæt heo
20 hæbbe hrægl, 7 þæt sy wurð hire mægphades,
þæt his se wituma, agyfe hire þene. Gif he hyre
þara nanne ne do, þonne sy heo freoh. Se man
þe hys gewealdes man ofslea, swelte se deaþe. Se
þe hine þonne neades ofslea, oððe ungewylles,

oððe ungewealdes, swylce hyne god sende swa on his
handa, 7 he him (ne) syrwe ymbe, sy he feores wyrþe,
7 folcrihtere bote gif he friðstowe gesece. Gyf

hwa þonne of geornnesse 7 gewældes ofslea hys
5 þone nyhstan þurh syr wunge, aluc þu hyne fram
minum weofode to ðam þæt he deaþe swelte. Se þe slea
his fæder oððe his moder, swelte se deaþe. Se þe
freonne forsteleþ, 7 he hine (be)bycge, 7 hit onbe-
stæled sy, þæt he hine bereccan ne mæg, swelte se de-
10 aþe. Se þe wyrre his fæder, oððe his moder, swelte
se deaþe. Gif hwa slea hys þone nyhstan mid stane,
oððe mid fyste, 7 he þeah uttgangan mæge be
stæfe, begyte him læce, 7 wyrce his weorc þa
hwyle þe he sylf ne mæge. Se þe his agenne slea
15 þeowne esne, oððe his wifman, 7 he ne sy idæges
dead, þeah he libbe twa nyht oððe þreo, ne byþ he
ealles swa scyldig, for ðam hit wæs his agen þeow.
Gif he þonne byð idæges dead, þonne sitte seo scyld
on him. Gif hwa on ceaste eacniende wif gewer-
20 de, bete þone æwyrðlan, swa him demeras gereccan.
Gif heo dead sy, sylle sawle wið sawle. Gif hwa oþrum
hys eage ofdo, sylle his agen fore. Toþ for toþ,
handa wið handa, fett, for fett, bærning for
bærninge, wund, wið wunde, læl wið læle. Gif

12v

hwa ofslea his þeowan oððe his þeowene þæt eage utt
7 he þonne hy gedo anegede, freo(ge) heo for þon.
Gif he þonne toð of aslea, do þæt ilce. Gif oxa of-
hnite wer oððe wif, þæt hy deade syn, sy he mid sta-
5 num oftorfod, 7 ne sy his flæsc geeten. Se hlaford
byþ unscyldig. Gif se oxa hnitol wære twam
dagum ær oððe þrym, 7 se hlaford hit wiste, 7
hine innan betynan nolde, 7 he þonne wer oððe
wif ofsloge, sy he mid stanum ofworpen, 7 sy se
10 hlaford ofslegen, oððe se man forgolden swa þæt
wytan to rihte fyndaþ. Sunu oððe dohter gif
he styngre, þæs ilcan domes sy he wyrðe. Gyf
he þonne þeowan oððe þeowene ofstyngre, gesyl-
le þam hlaforde þryttig scell' seolfres, 7 sy se oxa
15 mid stanum ofworpen. Gif hwa adelfe wæter-
pitt, oððe betynedne untyne, 7 hine eft ne be-
tyne, gylde swylc neat swa þær on befealle, 7 hab-
be him þæt deade. Gif oxa oþres mannes oxan
gewundie, 7 he þonne dead sy, bebicgan þone
20 oxan, 7 habben heom þæt weorþ gemæne, 7 eac
þæt flæsc swa ðæs deadan. Gif se hlaford
ðonne wiste þæt se oxa hnitol wære, 7 hine heal-
dan nolde, sylle him oþerne oxan fore, 7 hæb-
be him eal þæt flæsc. Gif hwa forstele oþres

13r

oxan 7 hine ofslea oððe bebicge, sylle twegen
wið, 7 feower sceap wyþ anum, gif he nite hwæt
he sylle, sy he sylf beboht wið þan feo. Gif
þeof brece mannes hus nihtes, 7 he wurðe
5 ðær ofslegen, ne sy he naman sleges scyldig.
Gif he syððan æfter sunnan uppgange ðis deð,
he biþ mansleges scyldig, 7 he þonne swylte, bu-
tan he nyddæde wære. Gif mid him cwycum sy
funden þæt he ær stæl, be twyfealdum forgyldre hit.

10 Gif hwa awyrde oþres mannes wyngard, oððe
his æceras, oððe his landes awyht, gebete swa
hit man geæhtie. Gif fir sy ontended ryht to
bærnenne, gebete þone æwyrðlan, se þæt ontendeþ.
Gif hwa oðfæste his freond feoh, gif he hit
15 sylf stele, forgylde be twyfealdum. Gif he
nite hwa hitt stele, geladie hine sylfne þæt he þær
nan fanc on ne fremede. Gif hit þonne cucu
feoh wære, 7 he sæcge þæt hit here name oððe
þæt hit sylf acwæle, 7 he gewitnesse hæbbe,
20 ne þearf he þæt gyldan. Gif he þonne gewitnes-
se næbbe, 7 he him getreowe ne sy, swerie he
þonne. Gif hwa fæmnan beswyce unbewed-
dode, 7 hire midslæpe, forgylde heo, 7 hæbbe
hy syððan him to wife. Gif þære fæmnan

13v

fæder heo þonne syllan nelle, agife he þæt feoh
æfter þam weotuman. Ða fæmnan þe gewil-
niað onfon galdercræftigan, and scinlacan,
and wiccan, ne læt þu hi libban, and se þe hæ-
5 me mid nytene, swelte se deaþe, and se ðe
godgyltum ons(æ)cge ofer god ænne, swelte se
deaþe. Vtan cumene, 7 ælþ(e)odige ne geswænc
þu ðone, for þam ðe ge wæron ælþeodige on æ-
gypta lande. Ða wydewan 7 þa steopcyld ne
10 scyþþað, 7 ne hy nawer deriað, gif ge þonne
elles doð, hy clipiað to me, 7 ic gehire hy,
7 ic eow ðonne slea mid minum sweorde, and
ic eow gedo þæt eowre wif b(e)oð wudewan, 7
eowre bearn (steopcyld). Gif þu f(e)oh to bor-
15 ge s(y)lle þinum geferan, þe mid þe eardian
wylle, ne nyd þu hine swa nydling, 7 ne gehyn
þu hine mid þy eacan. Gif man næbbe bu-
tan anfeald (h)rægl hine mid to wreonne, oððe
to werianne, and he hit to wedde s(y)lle, ær
20 sunnan setlgange sy hit agifen. Gif þu
swa ne dest, þonne clypiað hy to me, and ic
hy gehyre, for ðam þe ic eam swyþe mild-
heort. Ne tæl þu ðinne dryhten, ne
þone hlaford þæs folces ne werig þu.

14r

Ðine teoþan sceat(tas) (a)nd þinne frumripan g(a)n-
genges, (a)nd weaxendes, agif ðu gode. Eall þæt
flæsc ðæt (wyld)deor læfan ne etan ge þæt, ac syl-
lað hit hundum. Leases m(a)nnes word, ne recce
5 ðu (þæs) to gehiranne, ne his domas ne geðafa þu,
ne nane gewitnesse æfter him ne saga ðu. Ne (ge)wend
þu ðe n(a) on þæs f(ol)ces unræd, (a)nd on unriht
gewil(l)on hi(o)ra spræce, (a)nd gecl(ebs) ofer ðin ryht,
(a)nd þæs (un)wisestan lare, () þu ne geþafa. Gif
10 þe becume oþres m(a)nnes gymeleas fioh on
h(a)nd þeah hit s(y) ðin fiond, gecyþ hit him. Dem
ðu swiþe ryhtne (d)om. (7) ne dem þu oðerne dom
ðam welegan, oþerne ðam earm()an, ne oðerne
ðam (leofan), (a)nd oþerne ðam laðan ne dæm ðu.
15 Onscuna ða leasunga. Soðfæstne m(a)n (a)nd unscyl-

digne, ne acwel() ðu ðone næfre. Ne onfoh (þu) næfre
 metsceattum, forðon þe h(y) ablændað ful oft
 wisra m(a)nna geþoht, (7 heora word awendað. Ðam ælþeodi-
 gan 7) ut(a)n cumenan, ne læt ðu n(a) uncuþlice wið
 20 hine, ne mid nanum unryhtum ðu hine ne
 drece. (Ne) swer(i)gen (ge) næfre under hæð(e)ne godas,
 ne on n(anum) þingum ne clipien ge to h(eo)m.
 (Ð)is sindon ða domas ðe se ælmihtiga god s(y)lf
 sprecende wæs to moyse, (a)nd him bebedad to

14v

healdenne, (a)nd siððan se acenneda godes sunu
 ðæt is hælende crist on woruld becom. He
 cwæð þæt he ne come n(a) þas word to breccanne,
 ne to forbeodanne, ac mid eallum godum to ge-
 5 (e)cenne, (a)n(d) mildheortnesse, (a)nd ea(d)modnesse
 he lærde. Ða æfter his ðrowunge ær þ(am) ðe
 his apostolas tofarene wæron, geond ealle
 eorþan to læranne, (a)nd þa g(y)t þa hy ætgæ-
 d(e)re wæron, m(a)nega hæð(e)na ðeoda h(y) gecirdon
 10 to gode. Ða h(y) ealle ætsomme wæron. H(y) sendon
 (ærendra)can to antiochia, (a)nd to syria cristes æ
 to læranne. Ða hy onge(a)ton ðæt him ne spe-
 ow, ða sendon h(y) (*) ærendgewritt ðe þa aposto-
 las send(a)n ealle to antiochia, (a)nd to syria, (a)nd
 15 to cilitia, ða sind nu of hæð(e)num ðeodum to cryste
 (gecyrrde.) Ða apostolas, (a)n(d) þa ylðran broþ(ra) hælo
 eow wyscað, 7 we eow cyþað, þæt we geaxodon ðæt
 ure geferan sume mid urum wordum to eow
 coman, (a)nd eow hefigran wisan bud(a)n to heal-
 20 donne ðonne we him budon, (a)nd eow swyðe ge-
 dwe()ldon mid ðam m(a)nigfealdum gebodum,
 (a)nd eowra sawla ma for(h)wyr(f)don, ðonne heo ge-
 rihton. Ða ges(a)mnod(e)n we us ymb ðæt,
 (a)nd us eallum ða gelicode (þa), þæt we sendon paulus

13 (* [æ]rendgewrit to him.

[Ð]is is ðonne þæt)

3 word *glossed* uel bebodu

15r

(a)nd barnaban, ða () gewilniað hira sawla (to) s(y)llanne
 for dryhtnes n(a)man. Mid him we send(on) iudam (a)nd
 silam, þæt (hy) eow ðæt ilce secgan. Ðæm hal()gan ga-
 ste wæs gepuht, (a)nd us ðæt we nane byrþe()-
 5 ne on eow sett(a)n noldon, ofer ðæt ðe eow nyd-
 ðearf wæs to healde()ne. Ðæt is þonne ðæt
 ge forber(a)n, þæt ge diofol(gyld) () ne w(u)rðian,
 ne blod ne ðicg(a)n, ne asmorod, (a)nd fr(a)m d(y)rnum
 geligerum, (a)nd ðæt ge willan ðæt oþre men
 10 eow ne don, ne do ge ðæt oðrum m(a)nnum.
 (O)n ðys(s)um anum dome **i**
 m(a)n mæg gepencan ðæt he æghwylc-
 ne (dom) on ryht (ge)deme. Ne þearf he nanre dombo-
 ca oþera (cepan). Geðænca he ðæt he nanum men
 15 ne deme, þæt he nolde ðæt man hi(m) demde, gif
 he þone dom ofer hine ahte. Syþþan ðæt þa
 gel(a)mp ðæt m(a)nega ðeoda cristes geleafan (un-

der)fengon. Ða wurdon m(a)nige () synoðas geond (ealne)
middan()eard gegaderode, (a)nd eac swylce on
20 angelcynn(e) syððan h(y) cristes (ge)leafan onfen-
gon, () haligra biscopa, (a)nd eac oðerra ge-
ðungenra witena. Hy þa gesetton for ðære
mildheornesse ðe crist lærde æt mæstra
gehwylc(e)re misdæde, ðæt () ða woruldhlafordas

15v

moston mid h(eo)ra leafa(n) but(a)n synne æt þam for-
m(a)n gylte ðær(a) f(e)ohbot(a) onfon (butan) (æt hlaford)searwe
ðe h(y) ða gesetton, ðam h(y) nane mildheortnesse
ne dorston gecweðan, forð(am) ðe god ælmihtig
5 ðam nane (mildheortnesse) ne gedemde ðe hine oferhogodon.
Ne crist godes sunu ðam nane ne gedemde ðe h(y)-
ne to deaðe gesealde, (a)nd he bebed þone hlaford
lufian swa hine selfne. H(y) ða on m(a)nigum (synoþum) m(a)-
neg()a menniscra misdæd(a) bote gesett(a)n, (a)nd on
10 m(a)ne(gra) s(y)noþbec h(y) writon hwær ænne dom,
hwær oþerne. Ic ða ælfred cyning ðas togæ-
dere gegaderode, (a)nd awrit(e)n het m(a)nige ða-
ra þe ure foregengan h(e)oldon (þara) ðe me l(y)ce)d(a)n,
(a)nd monige ðara ðe me ne l(y)codon ic awe(a)rp
15 mid minr(e) witena geðeahte, (a)nd (on) oðre wisan
bebed to heald(e)nne. Forð(am) ic ne dorste ge-
ðristlæcan ðara minra (aw)uht fe(o)la on ge-
writ sett(a)n, forðon me wæs uncuþ hwæt ð(æs þæm)
lician wolde þe æfter us wæron. Ac þa ða ic
20 gemette aþ(æ)r oððe on Ines dæge mines mæ-
ges, oððe on offan myrc(e)na cyninges, oþþe
on æpelberhtes þe ærest ful(lu)ht onfeng
on angelcynne, ða ðe me riht(est) þuhton,
ic ða heron gegaderode, (a)nd ða oþre forl(ett).

16r

Ic þa ælfred westseaxena cyng eallum minnum witum
þas geowde, 7 hy þa cwædon, þæt heom þæt licode eal-
lum wel to healdene. **ii**
(Æ)t ærestan we lærað ðæt mæst þearf is,
5 þæt æghwilt man his að, 7 his wedd wær-
lice healde. Gif hwa to hwæðerum þisra ge-
nyd sy on woh, oþþe to hlafordsearwe, oððe to
ænigum unrihtum fultume, þæt þonne rihtre
is to aleogenne þonne to gelæstanne. Gif he
10 þonne ðæs weddie þe hym riht sy to gelæstan-
ne, 7 þæt aleoge, sylle mid eadmedum hys
wæpn, 7 his æhta his freondum to gehealden-
ne, 7 beo xl. nihta on carcerne, æt cynin-
ges tune, þrowie ðær swa biscop him scrife, 7
15 his magas hine fedan, gif he sylf mete næbbe.
Gif he magas næbbe, oððe þone mete, fede
cyniges gerefa hine. Gif hine man toge-
nydan scyle, 7 he elles nylle, gif hine man gebin-
de, þolie his wæpna, 7 his yrfes. Gif hine man
20 ofslea, lecge orgylde. Gif he ut oðfleo ær þan
fyrste, 7 hine man gefo, sy he xl. nihta on
carcerne, swa he ær sc(e)olde. Gif he þonne losie
sy he aflymed, 7 sy he amansemod, of eallum

cristes cyricum. Gif ðær ðonne oþer mennisc

16v

borh sy, bete þone borhbrice swa him riht wisie,
7 þone wedbrice swa him his scrift scrife.

(G)if hwa þæra mynsterhama **iii**

hwylcne gesece for hwylcere scylde þe cynin-
ges feorm to belimpe, oþþe oðerne freonne hy-
red þe arwyrðe sy, age he ðreora nihta fyrst him
to gebeorganne, butan he þingian wille. Gif hine
man on þam fyrste geyflie mid slæge, oððe
mid bende, oððe þurh wunde, bete ðæra æghwylc
10 mid rihte þeowscipe, ge mid were, ge mid wite,
7 þam hiwum cxx. scll' cyricfriðes bote, 7
hæbbe his agen forfangen. **iiii**

(G)if hwa cyninges borh abrece, gebete þone
tihtlan swa him riht wisie, 7 þæs borges bryce mid
15 v. pundum mærra peninga. Ercebiscopes bor-
ges bryce oððe his mundbyrd, gebete, mid iii.
pundum. Oðres biscopes oððe ealdermannes
borges brice oððe his mundbyrd, gebete mid twam / pundum.

(G)if hwa ymb cyninges **v**

20 feorh syrwie þurh hine oððe þurh wrecena feor-
munge oððe his manna, sy he his feores scyl-
dig, 7 ealles þæs ðe he age. Gif he hine sylfne treo-
wan wylle, do þæt be cyninges wergylde. Swa we eac
settaþ be eallum hadum, ge ceorle () ge

17r

eorle. Se ðe ymb(e) hys hlafordes feorh syrwi(e), sy
he wið ðone his feores scyldig, 7 ealles ðæs þe
he age, oððe be his hlafordes were hine getr(ewsie).

(E)ac we settað æghwylc(e)re **vi**

5 cirican ðe biscop gehalgode ðis frið. Gif (fagman)
h(y) geyrne, oððe gearne, ðæt hine seofon
nihtum nan m(a)n ut(t) ne teo. Gif hit þonne hwa
do, sy he scyldig cyninges mundbyrde, 7 þære
cirican friðes. Mare gif he ðær mare of gefo,
10 gif he for hungre libban mæge, but(a)n he s(y)lf
ut(t)feohhte. Gif hiwan h(eo)ra cirican mar(e) ðear-
fe hæbben, healde hine mon on oþrum ærne,
(a)nd þæt næbbe ðon(ne) ma dura ðonne (seo) circe. Ge-
wite þære ciric()an ealdor ðæt him mon on þam
15 fyrste (mete) ne s(y)lle. Gif he s(y)lf his wæpna his
gefan utræcan wille, geheald(a)n hi hine xxx.
nihta, 7 hi hine his magum gebodie. Eac cyri-
c()an friþ g(if) hwylc m(a)n ciric()an gesece for þæra
gylta hw(y)lcum, (þæra) ðe ær geyped nære, (a)nd hine
20 ðær on godes n(a)man ge(a)ndette, s(y) hit healf
forgifen. Se ðe stalað on sunn(a)n niht, oþþe on
(*)geol, oððe on eastron, oþþe on ðone hal()gan
ðunresdæg, (7) on g(a)ngdagas, þara æghwylc we wil-
laþ sy twybote, swa () lencten fæsten.

22 (* al' geohhol.)

17v

(G)if hwa on ciric()an hwæt **vii**

geþ(e)ofige forgyld(e) ðæt angyld(e), 7 þæt wite swa
to þam angyld(e) belimpan wille, 7 slea m(a)n þa h(a)nd
of ðe he hit mid (stæ)l dyde. Gif he ða h(a)nd (a)l(y)san wille,
5 (a)nd him mon þæt geðaf(y)an wille, g(y)lde swa to his
were belimpe. **viii**

(G)if hwa on kyninges healle (ge)feoh(e)te oþþe wæ-
pen gebrede, 7 hine mon (ge)fo, s(y) ðæt on cyninges
dome, swa deað, swa lif, swa he him forg(y)fan wille.
10 Gif he losige, 7 hine man (eft) gefo, forg(y)lde he hine
s(y)lf(ne) be his wergilde, 7 þone gylt gebete, swa wer,
swa wite, swa he gewyrht age. **ix**

(G)if hwa nunnan of mynstre ut alæde bu-
t(a)n cyninges leafe oððe biscepes, ges(y)lle cxx.
15 scill', healf () cyninge, healf biscope, 7 ciric ()-
(c)an hlaforde ðe ð(a) nunnan age. Gif h(eo) leng
libbe ðonne s()e (þe) h(eo) utlædde, nage h(eo) his yr-
fes awuht. Gif h(eo) bearn gestri()ne, nage þæt
(þes) irfes ðe mare ðe seo modor. Gif hire bearn
20 m(a)n ofslea, gylde (þam) cyninge ðara med(d)renmæga
dæl, fædrenmægum hi(o)ra dæl m(a)n agife. **x**

(G)if hwa wif ofslea mid bearne, þonne þæt
bearn in hyre (sy,) forgilde h(eo) fullan gylde, 7 ðæt
bearn be ðæs fædrencnosles were healfan

18r

g(y)lde. A sy ðæt wite lx. scill', oððæt angyld(e)
arise to xxx. scill', siððan hit to ðæm arise
ðæt angyld(e), siððan s(y) þæt wite cxx. scill'. Geo
wæs goldþeofe, 7 stodþeofe, 7 beoþeofe, 7 m(a)negu
5 witu maran ðonne oþru, nu sint eall(e) gelic(e), but(a)n
m(a)nþeofe cxx. scill'. **xi**

(G)if m(a)n hæme mid xii. hyndes m(a)nnes wife,
cxx. scill' gebete (man) þam were. Syxh(y)ndum men,
c. scill' gebete. C(y)rliscum men, xl. scill' (gebete). **xii**

10 (G)if m(a)n on c(y)rlisc(e) (fæmn(a)n) breost gefo, mid v.
scill' hire gebete. Gif he oferweorpe (hy,) 7 mid ne
gehæme, mid x. scill' gebete. Gif he mid gehæme,
mid lx. scill' hit gebete. Gif oðer m(a)n mid hire
(ge)læge ær, s(y) be healfum ð(æ)m (ðonne) s(e)o bot(e). Gif m(a)n teo (hy,)
15 geladige h(y) be lx. hida, oþþe ðolie be healfre
ðære bote. Gif þis (bett) borenran wifmen gelimpe,
weaxe s(e)o bot be ðam were. **xiii**

(G)if m(a)n oþres wudu bærneð, oþþe heaweþ un-
alyfedne, forgyld(e) ælc great tr(e)ow, mid v. scill',
20 (a)nd siþþan ælc swa monig swa þær s(y), mid v.
peningum, 7 xxx. scill' to wite. Gif m(a)n oþer-
ne æt gemæn(an) (weorce) offealle ungewealdes, agife
m(a)n ðam magum ðæt tr(e)ow, 7 h(y) hit hæbben
ær xxx. nihta of ð(æ)m lande don, oþþe him fo

18v

to se (þe) þone wudu age. **xiiii**

(G)if m(a)n s(y) dumb oððe deaf geboren, ðæt he
ne mæge synne ons(æ)cgan, nege (a)ndettan, bete
se fæder his misdæda. **xv**

5 (G)if m(a)n beforan ærcebiscope gefeoh(e)te, oððe
wæpne gebre()de, mid l. scill' gebete, 7 c. Gif be-
foran oþrum biscope oððe ealdormenn ðis gelim-

pe, mid c. scll' gebete. Gif m(a)n cu, oþþe stodm(y)-
 ran forstele, 7 folan (oððe) cealf, of adriþeð, forgil-
 10 de mid scyllinge, 7 ða mod(e)r be h(e)ora w(e)orðe.
 Gif hwa oðrum his unmagan oðfæste, 7 (he) hine on þæ-
 re fæstinge forferie, getreow(sie) hine facnes se ðe
 hine fede gif hine hwa hwylces t(e)o. **xvi**
 (G)if hwa nunnan mid hæmedðinge oððe on hire
 15 hrægl oððe on hire breost but(a)n hire le(a)fe ge-
 fo, s(y) hit twyb(o)te swa we ær (a)nfandlice be læwe-
 dum m(a)nnum fundon. Gif beweddod() fæmne
 h(y) forlicge, gif h(e)o s(y) cierlisc, mid lx. scll' ge-
 bete ðam (þe hit) geby(rie), 7 ðæt s(y) on cwicæhtum feo-
 20 godum, 7 m(a)n nænigne m(a)n on ðæt ne s(y)lle. Gif
 h(e)o s(y) syxhynde, c. scll' gebete, ðam (þe hit gebyrie).
 Gif hio s(y) xii.hynde, cxx. scll' gebete ðam (þe
 hit gebyrie). **xvii**
 (G)if hwa his wæpn () oðrum læne ðæt he m(a)n

19r

<quire VI starts here>

mid ofslea, h(y) moton h(y) ge(sa)mni()an gif hi wil-
 lað to ðæm were. Gif hy heo ges(a)mni()an nellen,
 gilde se ðæs wæpnes (wæs) onla(n), ðæs weres ðriddan
 dæl, 7 ðæs wites ðriddan dæl. Gif he hine tr(y)wan
 5 wille, ðæt he to ðære fore 7 to ðære læne facn
 (ny)ste, ðæt he mot. Gif sweordhwita oþres
 m(a)nnes wæpn to feormunge onfo, oððe smið
 m(a)nnes (a)ndweorc, h(y) hit gesund begen agifen,
 swa hit he(o)ra hwæðer ær onfenge, buton he(o)ra
 10 hweðer ær ðingode þæt he hit angylde healdan
 ne þorfte. **xviii**
 (G)if m(a)n oþres (mannes) mun(u)ce but(a)n (his) hlafordes leafe
 f(e)oh (be)fæste, (a)nd hit him losie, ðolige his se ðe
 hit ær ahte. **xix**
 15 (G)if preost oþerne m(a)n ofslea, weorpe m(a)n
 to handa 7 eal ðæt he mid him hames brohte,
 (a)nd hine biscop onhadige ðonne hine mon of
 þæm mynstre agife, buton se hlaford þone wer
 forðingian wille. **xx**
 20 (G)if m(a)n on folc(es) gemote cyninges gerefan
 (geeofot) yppe, 7 his eft geswican wille. Gestæ-
 le on ryhtran h(a)nd, gif he mage, gif he ne
 m(a)ge, ðolige his angildes, (a)nd fo to ðam wite. **xxi**
 (G)if hund m(a)n toslite oððe abite, æt form(a)n

19v

m(y)sdæde ges(y)lle vi. scll'. Gif he him mete s(y)lle
 æt æfteran ci()rre xii. scll', æt þriddan ci()rre
 xxx. scll'. Gif æt ðissa misdæda hwylc(e)re se hund
 losige, ga ðeos bot hweþ(e)re forþ. Gif se hund ma
 misdæda gewyrce 7 he hine hæbbe, bete be ful-
 lan we(re) swa dol(h)bote swa he gewyrce. **xxii**
 (G)if m(a)nnes neat m(a)n gewundige, w(e)orpe þæt neat
 to h(a)nda, oþþe fore(ge)þingie. **xxiii**
 (G)if m(a)n twyhyndne m(a)n unsynnigne of-
 slea mid hloþe, gilde se (ðe) þæs sl(e)ges (a)ndetta
 s(y) wer 7 wite, 7 æghwylc ðara ðe on ð(æ)m s(y)þe
 wære, geselle xxx. scll' to hloþbote. **xxiiii**
 (G)if hit s(y) syxhynde m(a)n ælc m(a)n to hloð-

bote lx. scll', (a)nd se slaga wer, (a)nd ful(l)wite. **xxv**
 (G)if he s(y) xii.hynde ælc h(eo)ra cxx. scill', (a)nd
 se slaga wer (a)nd wite. Gif hloð ðis gedo, (a)nd
 eft oþswer(i)an wille, t(e)o (man) h(y) ealle, (a)nd þonne
 ealle forgilden ðone wær, gemæn(um) h(a)ndum,
 (a)nd ealle (a)n wite, swa to þam were belimpe. **xxvi**
 (G)if ciorles mennon to n(y)dhæme(de) m(a)n ge-
 þreatað, mid v. scll' gebete ðam ciorle, (a)nd lx. (scll')
 to wite. Gif ðeowm(a)n þeowne to n(y)dhæmede
 genide, bete mid his (*) hyde. **xxvii**
 (G)if m(a)n ungewintredne (wif)m(a)n to n(y)dhæmede
 23 (* al' eowede.)

20r

geðreatige, s(y) ðæt swa ðæs gewintred(a)n m(a)nnes
 bot. Gif fæd(d)renmæga mægleas mon gefeohte,
 7 m(a)n ofslea, 7 þonne gif he me(d)drenmægas
 hæbbe, gild(e)n ða ðæs weres ðriddan dæl, ðriddan
 5 dæl ða gegyldan, for ðridd(a)n dæl he fleo. Gif he
 medrenm(ages) nage, gild(e)n ða gegild(e)n healf-
 ne, (a)nd for healfne he fleo. **xxviii**
 (G)if m(a)n swa geradne m(a)n ofslea gif he ma-
 gas nage, gilde (man) healfne (were þam) cyninge, healfne
 10 ðam gegild(an). **xxviii**
 (G)if m(a)n folcleasunge gewyrce, 7 h(e)o on hine
 (geræ(f) w(e)orðe), mid (nanum) leohtran ðinge
 gebete, þonne him m(a)n ac(e)orfe ða tungan of,
 ðæt h(y) monn(a) und(e)o(r)ran w(eor)ðe moste al(y)san,
 15 ðonne mon be þ(æ)m were geehtige. **xxx**
 (G)if hwa oðerne godborges oncunne, 7 t(e)on
 wille ðæt he hwylcne ne gelæste ðara ðe he him
 gesealde, agife þone for()aþ on f(e)ower cir(i)cum.
 (A)nd se oðer gif he hine tr(eo)wan wille, on xii. ciricum (do þæt.)
 20 (E)ac is c(y)pem(a)nnum **xxx**
 gereht, ða men þe h(y) up mid h(eom) læd(a)n, gebrin-
 ge() beforan cyninges gerefan on folcgemote,
 7 gerecce() hu monige ð(æ)ra s(y)n, 7 h(y) nimen ða
 men up mid him, þe h(y) m(a)g(o)n eft to folc(gemote to) ryhte

12 w(e)orðe geræ(f) *marked for transposition*

20v

bregan, 7 þonne him þearf sy ma m(a)nna up mid
 him to habbanne to h(eo)ra fore. Gecyðe() simle swa
 oft swa him ðearf s(y) on gemotes () gewitnesse,
 cyninges gerefan. **xxxii**
 5 (G)if (m(a)n) cierliscne m(a)n gebinde unsynnigne, ge-
 bete mid x. scll'. Gif hine m(a)n beswinge, mid xx.
 scll' gebete. Gif he hine on hengenre gebringre,
 mid xxx. scillinga gebete. Gif he hine (on bysmer) to home-
 lan bescire, mid x. scll' gebete. Gif he hine
 10 to pr(e)oste bescyre unbundenre, mid xxx.
 scll' gebete. Gif he ðone beard of ascyre, mid
 xx. scll' gebete. Gif he hine gebinde, (a)nd ðonne
 to pr(e)oste bescyre, mid lx. scll' gebete. **xxxiii**
 (E)ac is (ge)funden gif m(a)n hafað spere ofer
 15 eaxle(n), (a)nd hine m(a)n (on) asn(æ)seð, gilde þone wer
 but(a)n wite. Gif beforan eagum asn(æ)se, gilde

þone wer. Gif hine m(a)n teo gewealdes on ðære
dæde, getrywe hine be ðæm wite, (a)nd mid þy ðæt
wite af(y)lle. Gif se ord s(y) þr(eo) fingre ufo(n) þon-
20 ne hindeward sceaft. Gif h(y) s(y)n bu gelic, ord,
7 hindeward sceaft, ðæt s(y) but(a)n pleo. **xxxiiii**
(G)if m(a)n of boldgetale wi(l)le in oþer boldgetæl
hlaford secan, do ðæt mid ðæs eald(e)rm(a)nnes
gewitnesse ðe he ær on his (scire) folgode. Gif

21r

he hit but(a)n his gewitnesse do, gesylle se þe hy-
ne to men feormige cxx. scll' to wite, dæle he
þæt hweð(e)re healf (þam) cyninge on ða scire ðe he ær
folg(a)de, (7) healf on ða ðe he (þonne) oncymð. Gif he hwæt (to)
5 yfel(e) gedon hæfð þær he ær wæs, bete ðæt (þonne)
se ðe hine to men (under) onfo, (a)nd cyninge cxx. scll'
to wite. **xxxv**

(G)if m(a)n beforan cyninges eald(e)rmen on
gemote gef(e)ohte, bete wer (a)nd wite, swa hit
ryht s(y), 7 beforan ðam cxx. scll' ðam ealder-
10 men to wite. Gif he folces gemot mid wæpnes
bryde arære, þam ealdermen cxx. scll'. Gif
ðyses hw(æ)t beforan cyninges eald(e)rm(a)nnes
gi()ngran gelimpe, oððe cyninges pr(e)oste, xxx.
15 scillingas to wite. **xxxvi**

(G)if hwa on ciorlisces m(a)nnes flette gef(e)oh-
te, gebete mid vi. scll' ðam ciorle. Gif he wæpne
gebre()de, (a)nd n(e) f(e)ohte, s(y) be healfum ðam.
Gif syxhyndum men (ðissa) hwæðer gelimpe, ðr(i)f(e)ald-
20 lice arise be ðære cierliscan bote. Xii.hyndum
men twyfealdlice be ðæs syxhyndan bote.
Cyniges burhbrice bið cxx. scll'. Ercebiscopes
xc. scll'. Oðres biscopes, 7 eald(e)rm(a)nnes, lx.
scll'. Xii.hyndes m(a)nnes xxx. scll'. Syxhyndes

21v

m(a)nnes xv. scll'. Ceorles edorbrice v. scll'. Gif þys-
ses hwæt gelimpe, þonne fyrd ute s(y), oþþe in
len(g)tenfæsten, (s(y) hit) tw(y)bote. Gif m(a)n on
len(g)ten halig ry(ht on folce butan) (leafe) ale(c)ge, gebete
5 mid hundtwelftigum scll'. **xxxvii**

(S)e m(a)n se þe bocl(a)nd hæbbe, 7 him (þonne) his ylðran
læfd(a)n, þonne setton we ðæt he hit ne mot
s(y)llan of his mægburge, gif ðær bið gewrit(t)
oððe gewitnes(se) ðæt hit ðara m(a)nna fo(d)bod
10 wære, ðe hit on fruman gestri()ndon, 7 ðara
ðe hit him sealdon, ðæt he swa ne mote, 7 þæt
þonne on cyninges, ge on biscopes gewitnesse
gerecce beforan his magum. **xxxviii**

(E)ac we beodað, se m(a)n se ðe his gefan hamsit-
tende wite, ðæt he ne feohte, ær ðam ðe he him
15 ryhtes bidde. Gif he mægnes hæbbe, ðæt he his
gefan beride, (a)nd hine (inne) besitte, gehealde hine
seofan niht inne, 7 him on neo f(eo)hte, gif he
inne geðoli()an wille. 7 þonne ymb(e) seofan niht
20 gif he wille ond h(a)nd gan, (a)nd (his) wæpnu syllan,
gehealde hine xxx. nihta gesundne, 7 hine
his fr(e)ondum (7 his magum) (bebeode). Gif he þonne cir(i)cean ge-

yrne, s(y) ðonne be þære cir(i)cean are swa we ær
buf(a)n cwædon. Gif he ðonne ðæs mægnes

3 hit s(y) *marked for transposition*

22r

() næbbe ðæt he hine inne besitt(e) mæge, ride to
ðam ealdormen, (7) bidde hine fult(u)mes, gif he him
fultom(i)an nelle, ride to cyninge ær he feohte.
Eac swylce gif m(a)n becyme on his gefan, 7 (he) hine
5 ær þam f(æ)stne ne wite, gif he wille his wæpen s(y)l-
lan, hine m(a)n gehealde xxx. nihta, 7 hine his fre-
ondum gecyðe, (7) gif he nelle his wæpen sellan, ðon-
ne mot he f(e)ohtan on hine. Gif he wille on h(a)nd
gan, 7 his wæpen sellan, 7 gif hwa ofer ðæt on hi-
10 ne feohte, gylde swa wer swa wundwite, swa ðær
he gewyrce, 7 wite ðæt he hæbbe his m(æg) for-
worht. Eac we cweðað þæt m(a)n mote mid his hla-
forde f(e)oht(a)n on (w)ige. Gif m(a)n on þone hlaforð
f(e)ohte, swa mot se hlaforð mid þ(am) men f(e)ohtan.
15 Æfter ðære ilcan wisan m(a)n mot f(e)ohtan mid
his geborenum m(æ)ge, gif him m(a)n on woh onf(e)-
ohteð, but(a)n wið his hlaforde ðæt we ne lyfað.
7 m(a)n mot f(e)ohtan orwige gif he oðerne geme-
teð mid his æwum wife betyned(e) durum, oððe
20 undera(n)re reon, oþþe mid his dehter, æwumboren-
re, (*) oððe mid his meder þe w(ær)e to (æ)wum wife for-
gifen his fæder. **xxxviii**
(E)allum freo() m(a)nnum, ðas dagas s(y)n forgi-
fen(n)e but(a)n ðeowum m(a)nnum, 7 esnewyrhtum,

21 (* oððe mid his swister
æwumborenre,)

22v

xii. dagas on gehhel, 7 ðone dæg ðe crist ofer-
swiðde ðone deofol, 7 sanctus gregorius gemynd-
dæg, 7 s(e)ofon dagas to eastum, (a)nd vii. ofer,
7 an dæg to sancte petres tide, 7 sancte paules, 7 on
5 hærfest ða fullan wucan ær sancta marian
mæssan, 7 æt ealra haligra weorþunge ænne
dæg, 7 iiiii. wodnes dagas on iiiii. ymbren wu-
can, ðeowum m(a)nnum eallum s(y)n forgifen
ðam ðe him leof(a)st s(y) to s(y)llanne æghwæt
10 ðæs þe him ænig m(a)n for godes n(a)m(a)n ges(y)lle,
oððe h(e)o on ænigum h(eo)ra hwilstyccum gear-
ni()an m(a)gen. **xl**
(H)eafodwunde to bote, gif ða ban butu beoð
ðyrl(e), ges(y)lle xxx. scll' him mon. Gif þæt (utre)
15 ban () b(y)ð ðyrl, ges(y)lle xv. scll' to bote. **xli**
(G)if in feaxe wund bið (y)nces l(a)ng, ges(y)lle anne
scll' to bote. Gif beforan feaxe bið wund (y)nces
l(a)ng, ii. scll' to bote. **xlii**
(G)if m(a)n him of asclea (þæt) oðer eare, ges(y)lle
20 xxx. scll' to bote. Gif se hl(y)st oþst(a)nde, ðæt he
ne mæge gehiran, lx. scll' to bote (gesylle). **xliii**
(G)if m(a)n men his eage of aslea, ges(y)lle him
mon lx. scll' 7 vi. scll' 7 vi. peningas, 7 ðrid-
dan dæl peni()ges to bote. Gif hit on ðam

heafde s(y) 7 he noht geseon (ne) mæge mid, st(a)nde (se) þrid-
 dan dæl þære bote inne. Gif m(a)n oðrum ðæt
 neb(b) of aslea, gebete him mid lx. scll'. Gif m(a)n
 oþrum ðone toð of aslea onforan heafde, (ge)betē
 5 ðæt mid viii. scll'. Gif hit s(y) (þe) w(a)ngtoþ, gebete
 mid iii. scll'. M(a)nnes tux bið xv. scll' weorð.
 Gif m(a)nnes ceacan m(a)n forsl(y)hð ðæt h(y) beon
 fored(e), gebete mid xv. scll'. M(a)nnes cin(n)ban gif
 hit bið toclofen, ges(y)lle mon xii. scll' to bote.
 10 Gif m(a)nnes ðrotbolla byð þyrel, gebete ðæt mid
 xii. scll'. Gif m(a)nnes tunge biþ of heafde oðres
 m(a)nnes dedum (ge)don, ðæt bið gelic eagan bot.
 Gif m(a)n bið on ða eaxle (ge)wund(ed,) ðæt ðæt liþseaw
 utflowe, gebete mid xxx. scll'. Gif se earm
 15 bið forod buf(a)n (þæm) el()bogan, þær sculon xv. scll'
 to bote. Gif ða earmsc(a)nca b(e)oð begen for(a)-
 de, s(e)o bot bið xxx. scll'. Gif se þuma bið of
 aslægen, þ(æ)m sce(a)l xxx. scll' to bote. Gif se nægl
 biþ of aslægen, ðam sculon v. scll' to bote. Gif
 20 se scytefinger biþ of aslægen, s(e)o bot bið xv.
 scll', his nægles bið (v.) scll'. Gif se midlæsta
 finger bið of aslægen, s(e)o bot bið xii. scll', 7
 his nægles bot bið ii. scll'. Gif se goldfinger
 bið of aslægen, to ð(æ)m sculon xvii. scll' to bote,

7 his nægles iii. scll' to bote. Gif se litla finger bið
 of aslægen, ð(æ)m sce(a)l to bote ix. scll', his nægles,
 gif se bið of aslægen, i. scll'. Gif m(a)n bið on hrif(e)
 wund, ges(y)lle him m(a)n xxx. scll' to bote. Gif
 5 he þurhwund bið, æt ægðrum muðe xx. scll'.
 Gif m(a)nnes þeoh bið þyrel, ges(y)lle him m(a)n
 xxx. scll' to bote. Gif hit for(a)d s(y), s(e)o bot bið
 eac xxx. scll'. Gif se sc(a)nca bið þ(y)rel ben(e)oðan
 cneowe, (þær sculon xii.) scll' to bote. Gif he for(a)d
 10 bið ben(e)oðan cneowe, ges(y)lle him m(a)n xxx. scll'
 to bote. Gif s(e)o mi(c)cle ta bið of aslægen, ges(y)lle
 him m(a)n xx. scll' to bote. Gif s(e)o æftere ta s(y)
 of aslægen, ges(y)lle him m(a)n xv. scll' to bote. Gif
 seo midlæste ta s(y) of aslægen, ðær sculon ix.
 15 scll' to bote. Gif hit bið s(e)o feorðe ta, ðær sculon
 vi. scll' to bote. Gif s(e)o lytle ta bið of aslægen,
 ges(y)lle him v. scll'. Gif m(a)n s(y) on ða herðan
 to þ(a)n swiðe (ge)wund(ed) þæt he ne m(a)ge bearn gesti-
 enan, gebete him ðæt mid lxxx. scillingum.
 20 Gif men s(y) se earm mid h(a)nda mid ealle of acor-
 fen beforan el()bogan, gebete (ðæt) mid lxxx. scll'.
 Æghwylcre wunde beforan feaxe, 7 beforan sly-
 f(a)n, 7 ben(e)oþan cneowe, s(e)o bot bið tw(y)sceatte
 mare. Gif s(e)o lendenbr(æ)de bið forslægen,

ðær sceal lx. scll' to bote. Gif h(e)o biþ onbestun-
 gen, gesylle xv. scll' to bote. Gif h(e)o bið þurh-
 þyrel, þonne sce(a)l (þær) xxx. scll' to bote. Gif m(a)n

bið on eaxle (ge)wund(od,) gebete mid lxxx. scll', gif
 5 se m(a)n cwic s(y). Gif m(a)n oþrum ða h(a)nd ut(a)n
 forslea, ges(y)lle him xx. scll' to bote, gif hine
 m(a)n gelacnian mæge. Gif h(e)o heal onweg fleo-
 ge, ðonne sceal xl. scll' to bote. Gif m(a)n oþrum
 rib(b) forslea binn(a)n gehalre hyde, ges(y)lle x. scll'
 10 to bote. Gif s(e)o hyd s(y) tobrocen, 7 m(a)n ban of
 ado, ges(y)lle xv. scll' to bote. Gif m(a)nnes eage
 him m(a)n of aslea, oððe his h(a)nd, oþþe his fot,
 ðær geð gelic bot to eallum, vi. peningas, 7 vi.
 scillingas, 7 lx. scll', 7 þriddan dæl peni()ges.
 15 Gif m(a)nnes sc(a)nca bið of aslægen wið ðæt cneow,
 ðær sce(a)l lxxx. scll' to bote. Gif m(a)n oþrum
 þa sculdr(u) forslea, ges(y)lle him mon xx. scll'
 to bote. Gif hi(n)e m(a)n inbeslea, 7 m(a)n ban of ado,
 ges(y)lle mon ðæs to bote xv. scll'. Gif m(a)n
 20 ða greatan sinwe forslea, gif hi()ne m(a)n gelac-
 ni()an mæge þæt h(e)o hal s(y), ges(y)lle xii. scll'
 to bote. Gif (se) m(a)n healt s(y) for ðære sinwe wunde,
 7 hine m(a)n gelacni()an ne mæge, ges(y)lle xxx.
 scll' to bote. Gif ða smalan sinwe m(a)n forslea,

24v

ges(y)lle him m(a)n vi. scll' to bote. Gif m(a)n oðrum
 ða geweald forslea, up(pe) on ðam sweoran, 7 for-
 wundige to þam swiðe þæt he nage ð(æ)ra geweald,
 7 hwæð(e)re libbe swa gesc(y)nded, ges(y)lle him c. scll'
 5 to bote, but(a)n him wit(a)n mare gereccan 7 ryhtre.
Ines cyninges asetnysse.
 (I)C YNE mid godes gife **xliviii**
 westseax(e)na cyning mid geðeahte, 7 lare cænre-
 des mines fæder, 7 h(æ)ddes mines biscopes, 7 eor-
 10 cenw(a)ldes mines biscopes, mid eallum minum
 eald(e)rm(a)nnum, 7 þam yldestan witum minre
 þeode, 7 eac micelre ges(a)mnunge godes þeowa
 wæs smeagende be ð(æ)re hæl(e) u()re sawla, (a)nd be
 þam stapole ures rices ðæt(te) ryht æw(e,) 7 ryhte cy-
 15 nedomas, ðurh ure folc gef(æ)stn(o)de 7 getr(y)-
 mede wæron, ðæt(te) nænig eald(e)rm(a)nna ne us
 undergeðeode(n)dra æfter þam w(æ)re awendende
 ðas ure domas. **xlvi**
 (Æ)rest we bebeodað, þæt godes ðeowas h(eo)ra
 20 ryhtregol on riht healden, æfter þam we beo-
 dað þæt(te) ealles folces æw, 7 domas, ðus syn gehe-/ aldene.
 (C)(y)ld binnan xxx. nihtum, **xlvi**
 s(y) gefullod. Gif hit swa ne s(y), xxx. scll' gebete.
 Gif hit ðonne s(y) dead but(a)n ful(lu)hte, gebete hit

25r

mid eallum ðam þe he age. **xlvii**
 (G)if ðeowm(a)n wyrce on sunn(a)ndæg be his hla-
 fordes hæse, s(y) he freoh, 7 se hlaford ges(y)lle
 xxx. scll' to wite. Gif þonne se þeowa but(a)n
 5 his gewitnesse wyrce, ðolie his hyde. (*) Gif þon-
 ne se fri(ge)a ðy dæge wyrce but(a)n his hlafordes
 hæse, ðolige his freotes. (*) **xlviii**
 (C)iricsceattas s(y)n agifene be sancte martines
 mæssan. Gif (hwa) þæt ne gelæste, s(y) he scyldig

10 lx. scll', 7 be xii.fealdum agife ðone ciricsceat(t).
(G)if hwa s(y) deaðes scyldig, **xlix**
7 ciric()an geyrne, hæbbe his feorh, 7 bete swa
him ryht wisi()e. Gif hwa his hyde forwyrce,
7 cir(i)cean geirne, s(y) him s(eo) swing()le forgifen.

15 (G)if hwa on cyninges huse **l**
gef(e)ohte, s(y) he scyldig ealles (his) yrfes, 7 s(y) on cy-
ninges dome, hweþer he lif age, ðe nage.
Gif hwa on mynst(re) gef(e)ohte, cxx. scll' gebete.
Gif hwa on eald(e)rm(a)nnes huse, oððe on oþres
20 witan gepungenan gef(e)ohte, lx. scll' gebete he,
7 oþer lx. to wite. Gif ðonne on gafolgild(a)n
huse, oððe on gebures gefeohte, cxx. scll' to wite
ges(y)lle, 7 þ(æ)m gebure vi. scll'. 7 þeah hit s(y)
gef(e)ohten on middan felda, cxx. scll' to wite,

5 (* oððe hydgyld[es.]

7 (* oððe lx. scll', 7 preost twy-
scildig.)

25v

s(y) agifen. Gif ðonne on gebeorscipe h(y) geciden,
7 oþer h(eo)ra mid geðylde hit forbere, ges(y)lle se
oþer xxx. (scll' to wite). **li**

(G)if hwa stalige swa his wif (hit) nyte, 7 his bearn, ge-
5 s(y)lle lx. scll' to wite. Gif he þonne stalige on ge-
witnessse ealles his h(y)r(e)des, gan () h(y) ealle
on ðeow(e)t x. wintr(a) cni()ht mæg (beon) ðyfðe gewita.

(G)if hwa him ryhtes bidde beforan **lii**
hwylcum scirmen, oððe deman, 7 him ryht abid-
10 dan ne mæge, 7 him wed(d) s(y)llan nelle, (gebete) xxx. scll'
7 binn(a)n vii. nihtum gedo() hine rihtes wyrðe.

(G)if hwa wrace do() ær he him ryhtes **liii**
bidde, ðæt he him onnime agife, 7 forgilde, (a)nd
gebete mid xxx. scll'. **liiii**

15 (G)if hwa reaflac 7 n(y)dn(æ)me binnan þam gem(æ)-
rum ures rices ge(do,) () agife he ðone reaf-
lac, 7 ges(y)lle lx. scll' to wite. **lv**

(G)if hwa his agenne (leod) gebycge ðeowne oððe frig-
ne, þeah he scyldig s(y) ofer s(æ) ges(y)lle, forgilde
20 hine be his were. **lvi**

(G)if þeof s(y) gef(a)ngen, sw(y)lte he deaðe, oþþe his
lif be his were al(y)se. **lvii**

(G)if hwa befor(a)n biscope (his) gewitnessse, 7 his wed(d)
al(eo)ge, gebete mid cxx. scillingum. **lviii**

3 to wite scll' *marked for transposition*

26r

(Ð)eofas we hatað oþ seofon men, fr(a)m seofon m(a)n-
num hloð oþ xxxv. siððan bið here. Se ðe hloðe
betogen s(y), geswicne se hine be cxx. hida oððe bete swa.

(S)e ðe hereteame betogen s(y), (he) hine **lix**
5 be his weregilde alyse, oððe be his were geswicne,
se að sceal beon healf be huslgengum. **lx**

(Ð)eof s(y)ððan he biþ on cyninges bende, nah he
ða (ge)swicne. Se ðe ðeof ofslihð, se mot gecyþan mid
his aðe ðæt he hine synnigne ofsloge, nallæs

10 ða gegildan. **lxi**

(S)e ðe forstolen flæsc findeð, 7 gedirneð gif he
 dear he mot mid aðe gecyðan ðæt he hit age (7) se þe
 hit ofspyreð, he ah ðæt meldf(e)oh. **lxii**
 (C)iorlisc m(a)n gif he oft betogen wære gif he
 15 æt sið(m)estan si gef(a)ngen, slea m(a)n h(a)nd of, oððe fot.
 (C)yninges geneat, gif his wer bið cxx. **lxiii**
 scll', he mot swer(iga)n for lx. hida, gif he bið husl-/ genga.
 (G)if f(e)orcund m(a)n oððe fremde **lxiiii**
 but(a)n wege geond wudu g(a)nge, 7 ne hryme, ne horn
 20 blawe, for ðeof he bið to profianne oððe to slean-
 ne oþþe to (a)l(y)sanne. **lxv**
 (G)if m(a)n ðonne ðæs ofslæg(e)nan weres bidde, he
 mot gecyþan ðæt he hine for ðeof ofslope, nallæs
 ðæs ofslagen(a)n gegildan(.) ne his hlaford. Gif he hit (þonne)

26v

dirneð, 7 (wurð) () ymb(e) l(a)ng(e) yppe, ðonne rymeð
 he ðam deadan to þam aþe þæt hine moton his
 magas unscyldigne gedon. **lxvi**
 (G)if þin geneat stalige, 7 losige ðe, gif þu hæb-
 5 be byrg(e)an, mana ðone ðæs angyldes, gif he
 næbbe, gild þu þæt angylde, 7 ne s(y) him n(a) ðe ge-/ ðingrode.
 (G)if m(a)n ælðeodigne ofslea, **lxvii**
 se cyning ah twegen dæl(as þæs) weres, ðriddan dæl su-
 nu oþþe magas, gif he ðonne mægle(a)s s(y), healf
 10 cyninge, healf sege sið. Gif hit ðonne abbud
 s(y), oððe abbudisse, dælon on ða ilcan wisan wið
 ðone cyning. Wealh gafol(gylða) cxx. scll', his
 sunu c. þeowne lx. Somhwylcne (mid fiftig, wea-
 les hyd mid twelfum. **lxviii** (G)if wite-
 15 þeow ængliscman hine forstalie, ho hine man, *)
 (lxix (G)if) ceap()m(a)n (uppe) on folce ceapige, do() þæt be(foran ge)witnessse.
 G(if man forstolen feoh æt ceapmen) befo, 7 he hit næb-
 be beforan godum wítum geceapod, gecyðe
 hit be wite ðæt he nage wita ne gestala nære, oððe
 20 gilde to wite vi. 7 xxx. scll'. **lx(x)**
 (T)o fundenes cyldes fostre ðy forman gear
 ges(y)lle vi. scll' 7 ðy æfteran gear xii. 7 þy
 ðriddan xx. 7 siððan be his wite. **lxx(i)**
 (S)e ðe dearninga bearn gestryn()ð 7 geheleþ,

15 (* 7 ne gylde his hlaforde. Gif hine man ofslea, ne gylde
 hine man his magum, gif hy hine on twelf monþum ne alysdon.
 Wealh gif he hæfð fif hyda, he byþ syxhinde.)

13–15 (mid fiftig — hine man) *over erasure* 17 G(if man — ceapmen)
over erasure

27r

<quire VII starts here>

nah se his deapes wer, ac his hlaford 7 se cyning.
 (S)e (þe) ðeof gefehð, he ah x. scll', 7 se **lxx(i)**
 cyning þone ðeof, 7 þa magas him swerian aþas
 unfehþ(a. 7) gif he ðonne oþyrne 7 o(r)rige weorðe,
 5 þonne bið he wites scyldig. Gif he onsacan wil-
 le, do() he ðæt be þam (were,) 7 be ðam wite. **lxx(i)ii**
 (G)if m(a)n sweordes onlæne oþres esne, 7 he
 losige, gilde he hine ðriddan dæle. Gif m(a)n spe-
 re s(y)lle, healfne (dæl) hine gilde. Gif m(a)n hor(ses)
 10 læne, ealne he hine gilde. **lxx(i)iii**

(G)if m(a)n cierliscne m(a)n flym(a)n feormie, 7
hine m(a)n t(e)o, be his agenum were geladie he hine,
gif he ne mæge, gilde (he) hine (be) his agen(an) were, (a)nd
sege sið m(a)n (eac) swa be his were. **lxx(v)**
15 (G)if m(a)n (w)if bycge, 7 s(eo) gift forð ne cume,
agife ðæt f(e)oh, 7 forgilde, 7 gebete ðam byrge-
an swa his borhbryce s(y). **lxx()v(i)**
(G)if wil(i)sc m(a)n hæbbe hide l(a)nd(es,) his wer bið
cxx. scll'. Gif he þonne hæbbe healfes, lxxx.
20 scll'. Gif he nænig næbbe, lx. scillinga. **lxx()vi(i)**
(C)yninges horswealh, se ðe him mæg geærn-
di()an ðes wer(egild) is cc. hund scll'. **lxx()vii(i)**
(S)e (þe) on þære fore wære ðæt m(a)n m(a)n () of-
sloge, getriwe hine þæs sleges, 7 þa fore gebete

27v

be ðæs ofslægnan were. Gif his wergild s(y) cc.
scll', gebete mid l. scll', 7 þ(a) (y)lcan ryhte do
m(a)n be ðam d(e)orborenran. **lxx()viii(i)**
(S)e ðe þeof slihð, he mot aþe gecyðan þæt
5 he hine fleonde for ðeof sloge, 7 ðæs deadan
magas him swer(ia)n unceas(tes) að. Gif he hit
ðonne d(y)rne, 7 s(y) eft yppe, ðonne forgilde
he hine. Gif m(a)n to þ(æ)m men f(e)oh get(e)me
þe his ær oþswor(e)n hæfde, 7 eft oðswer(i)an
10 wille, oþswer(i)e be ðam wite, 7 be ðæs f(e)os w(y)rðe.
Gif he þonne oþsweri()an n(y)lle, gebete ðone
mænan að tw(y)bote. **lxx(x)**
(S)e ðe þeof fehð, oþþe him mon gef(a)ngenne
agifð, 7 he hine ðonne alæte, oþþe ð(a) þyfðe ge-
15 dirne, forgilde þone ðeof be his were. Gif h(e)
eald(e)rm(a)n s(y), þolige his scire, but(a)n him se
cyning arian wille. **lxxx(i)**
(S)e ciorlisca m(a)n (þ)e oft bet(o)gen wære þifðe,
7 ðonne æt siðestan c(y)rre synnigne m(a)n
20 gefo, in ceace, oþþe (æt) openre scylde elles, slea
him m(a)n h(a)nd (oððe fot). **lxxxi(i)**
(G)if ciorl 7 his wif bearn hæbben gemæne,
7 se ciorl forðf(æ)re, hæbbe s(eo) mod(e)r hire
bearn (a)n(d) fede, (7) agife m(a)n hire vi. scll' to fostre,

28r

cu on sumera, oxan on wintra, heald(e)n ða magas
ðone frumstol, oþ þæt hit gewintred s(y). **lxxxii(i)**
(G)if hwa fare unalyfed fr(a)m his hlaforde, oððe
on oðre scire hine besteale, 7 hine m(a)n geaxie,
5 fare (þær) he (wæ)s ær, (a)nd ges(y)lle his hlaforde lx. scll'.
(C)iorles w(u)rðig sce(a)l b(e)on w(y)ntres **lxxxiii(i)**
7 sumeres betyned. Gif he biþ untyned, 7 rec(e)þ
his neahgebures ceap on his agen geat in, nah he
æt þam (ceape) nan (wuht) adrife hi(t) ut, 7 þolie (þone) æf-/ w(y)rðlan.
10 (B)orges m(a)n mot **lxxx(v)**
ætsacan gif he wat ðæt he riht deð. **lxxxv(i)**
(G)if ciorlas gærstun h(a)bb(a)n gemæ()ne, oððe
oðer gafoll(a)nd to ty()nane, 7 hæbben sume
getyned heora dæl, sume n(a)bben, 7 etten he-
15 ora gemæna(n) æceras, oþþe gærs gan ða ðonne
þe ðæt geat agon (7) gebeten ðam oþrum, þe h(eo)ra

dæl betyred () h(a)bben, ðon(n)e æfwyrðlan ðe þær
gedon s(y), abidd(e)n h(eo)m æ(t) ðam ceape swylc riht
swylc hit c(y)nn sy. Gif þonne hrið(e)ra gehwilc
20 s(y) ðæt hegas brece, 7 ga gehwær in, 7 se hit
nolde (ge)heald(e)n se (þe) hit age, oþþe ne mæge, nime
se (þe) hit on his æcere gemete 7 ofslea, 7 nime
se agenfriga his flæcs, () and ðolige þæs
oðres. **lxxxvii**

13 gafoll(a)nd *glossed* alias gedalland

28v

(Ð)onne man beam on wuda forbærne, 7 w(u)rðe
yppe on þone þe hit dyde, gilde he ful(l)wite 7 ge-
s(y)lle lx. scll', for ð(am) ðe fyr bið þeof. Gif
m(a)n afylle(þ) on wuda wel m(a)nige tr(e)ow(a), 7 wyrð
5 eft und(y)rne, forgilde ðr(eo) tr(e)ow(a) ælc mid
xxx. scll', ne þearf he nan ma gild(a)n, wære
h(eo)ra swa fe(o)la swa h(eo)ra wære, for ðon seo æx bið
melda, n(a) læs ðeof. **lxxxviii**

(G)if m(a)n þonne aceorfe an treow ðæt mæge
10 xxx. swina under gest(a)nd(a)n, 7 wyrð undirne,
ges(y)lle lx. scll'. Gafol hwitel sce(a)l beon æt
hiwisce vi. peninga w(y)rð. **lxxxix**

(B)urhbryce m(a)n sce(a)l betan mid cxx. scll'
cyninges, 7 biscepes ðær his rice bið. Eald(e)r-
15 m(a)nnes lxxx. scll'. Cyninges ðegnes lx.
scll'. Gesiðcundes m(a)nnes l(a)nd hæbbendes
xxxv. scll', 7 b(y)þ on (a)nsaca(n). ()

(Ð)onne m(a)n mon() betyhð **xc**
ðæt he ceap forstæle, oððe forstolenne gef(e)-
20 ormige, þonne sce(a)l he be lx. hida onsacan þære
ðyfðe gif he aðwyrðe biþ. Gif ðonne englisc
on stal g()a forð, onsace ðonne be tw(y)fealdum.
Gif hit þonne biþ wilisc on stal, ne bið se að ()
() mara. Ælc m(a)n mot onsacan fyrmðe, 7 wer-

29r

fæhþe, gif he mæg(g) oððe dea(rr). **xc**

(G)if m(a)n forstolenne ceap befehð, ne mot hine
m(a)n tym(a)n to þeowan men(n). **xcii**

(G)if (hwylc) m(a)n biþ witeðeow niwan ge(þe)owad, 7 hine
5 m(a)n bet(y)hð þæt he hæbbe ær geþeof(a)d ær hi-
ne m(a)n geþeow(a)de, þonne ah se t(e)ond ane swin-
ge()lan æt him, bedrife hine to swing(l)um be his ceape.

(G)if m(a)n on his mæstene unalyfed **xciii**
swin gemete, genime ðonne vi. scll' weorð wed(d),
10 gif hi ðonne ðær næron oftor ðonne æne, ge-
s(y)lle scilling se agenfriga, 7 gecyðe, þæt h(y) þær
oftor næron be ðæs ceapes w(y)rðe. Gif hi ðær
twiga wæron, ges(y)lle ii. scll'. Gif m(a)n nime æbes-
ne on swinum, æt ðr(y) fingrum ðæt ðridde, æt t
15 tw(y) fingrum ðæt feorþe, æt ðymelum ðæt fifte.

(G)if gesiðcund m(a)n ðingap wið **xciiii**
cyning oþþe wið his eald(e)rm(a)n for his inn hi-
wum, oððe wið his hlaford for ðeowe oþþe for
fri(ge,) nah he þær nan wite r(æ)dene, se gesiþ for
20 þon ðe he him nolde ær yf(e)les gestyran æt ham.

(G)if gesiðcund m(a)n(n) l(a)nd agende fyrd(e) **xcv**
forsitte, ges(y)lle cxx. scll' 7 þolige his l(a)ndes.
L(a)nd agende lx. scillinga. Ce(o)rlisc xxx.
to fyrdwite. **xcvi**

29v

(S)e ðe d(y)rnum geðingum betogen s(y), ge(ladie)
hine be cxx. hida ð(æ)ra geþinga oþþe cxx. scll' / ges(y)lle.
(G)if m(a)n forstolenne **xcvii**
m(a)n () befo æt oðrum, 7 s(y) s(eo) h(a)nd oþcwolen
5 þe hine s(e)alde þam men þe hine æt befeng, tyme
ðonne (þone man) to þære byrgenne ðæs deadan m(a)nnes,
swa oþer f(e)oh swa hweðer (swa hit sy,) 7 cyðe on þæm aðe
be lx. hida þæt seo deade h(a)nd hine him sealde,
ðonne hæfð he þæt wite afylled mid ðy aþe (7) agife
10 ðam agen()fr(ige) þone m(a)n. Gif he þanne
wite hwa ð(æ)s deadan yrfe hæbbe, tyme ðonne to þam
yrfe, 7 bidde ða h(a)nd þe þæt yrfe hafep, ðæt he
him gedo ðone ceap unbe(sacene), oþþe gecyþe ðæt
se deada næfre þæt yrfe ahte. **xcviii**
15 (S)e þe bið werfæhðe betogen, 7 he onsacan wille
þæs sleges mid aþe, ðonne sceal b(e)on on þære hyn-
denne an cyningæðe, be xxx. hida swa be gesið-
cundum men swa be cierliscum swa hwæðer swa
hit s(y). Gif hine (man) g(y)lt, ðonne mot he ges(y)llan
20 an þ(æ)ra hynde(n)na gehwylc(e)r(e) monna, byrnan,
7 sweord, on ðæt wergild gif he ð(u)rfe. Witeðeowne
m(a)n () wiliscne m(a)n sceal bedrifan be xii. hi-
dum swa ðeowne to swin()gum, engliscne be
xxxiiii. hida. **xcix**

30r

(E)(o)w(u) bið mid hire geongan sceaþe scll' weorð,
oð þæt xiiii. n(y)ht ofer eastran. **c**
(G)if m(a)n hwylcne ceap geb(y)geþ, 7 he þonne
onfinde him on hwylce unhælo on binnon xxx.
5 niht(a), þonne weorpe he ðone (ceap) to handa oþþe swer(i)-
ge þæt he him nan facen on nyste þa he hine him / sealde.
(G)if ciorl ceap forstelep, **ci**
7 b(y)rð into his huse, 7 hit m(a)n ðær inne befehð,
þonne bið () his dæl scyldig but(a)n þam wife anum,
10 forðon h(e)o sceal hire hlaforde h(y)ran. Gif h(e)o
dear mid aþe gecyþan ðæt h(e)o þæs forstolenan
ne onbite, nime hire ðriddan (gescead.) **cii**
(O)xan horn bið teon peninga weorð. **ciiii**
(C)uhorn bið v. peninga weorð. Oxan tægl bið
15 (scill') weorð. Cu bið v. peninga. Oxan eage bið
v. peninga weorð. Cu bið scillinges. Mon sceal
simle to beregafole ag(y)fen æt anum wyrhtan
vi. pundwæga. **ciiii**
(S)e ciorl þe hæbbe oðres g(e)oh t ahyred gif he
20 hæbbe ealle on foðre to ag(y)fanne gesceawige
mon, gif he () (næ)bbe, agife healf() on foðre, heal(f)
() on oþrum ceape. **cv**
(C)(y)ricsceat m(a)n sceal ag(y)fan to ðam healme,
7 to ðam h(e)orðe þe se mon on bið to midd(e)()wintra.

8 huse *glossed* uel ærne

- (Ð)onne m(a)n bið tyhtlan betogen, **cv**
 7 hine mon bedrifeð to ceace, (*)onne gæð oþer
 m(a)n sel(e)ð his ceap fore swa he þonne geþingi-
 an mæge, on ða ræde()ne ðe he him ga to h(a)nda,
 5 oþ ðæt he his ceap geinni()an mæge. Ðonne
 betyhð hine (mon) eft oþre siþe, 7 bedrif(e)ð to ceace,
 gif hine forð nele forstand(a)n se (þe) him ceap ær
 foresealde, 7 he hine (þonne) forfehð, þolige (þonne) his ceapes,
 ðe (he) him ær foresealde. **cvii**
- 10 (G)if gesiðcund m(a)n fare, ðonne mot he habban
 his gerefan mid him, 7 his smið, 7 his cildfeþran.
 (S)e þe hæfð xx. hida, se sceal tæc(n)an **cviii**
 xii. hida gesettes l(a)ndes, ðonne he faran wille.
 (S)e þe hæfð x. hida l(a)ndes, se sceal **cix**
 15 tæc(n)an vi. hida gesettes l(a)ndes. **cx**
 (S)e þe hæbbe iii. hida l(a)ndes, tæc(n)e oðres heal-
 fes hides gesettes. **cx**
 (G)if m(a)n gyrde l(a)ndes geþingeð oþþe mare
 to rædegafole 7 ()ereð, gif se hlaford him wile
 20 ðæt l(a)nd aræran to weorce, 7 to gafole, ne þearf
 he him onfon gif he him nan botl ne (slið), 7 þo-
 lige his æcera. **cxii**
 (G)if mon gesiðcundne m(a)n(n) adrife fordrife
 þ(y) botle, (næs) þære setene. **cxiii**

2 (* nah þonne
 sylf nane (wiht) to ge-
 syllanne beforan
 ceace,)

- (S)ceap sceal gongan mid his flyse oð midne sumor,
 oððe gilde ðæt flys mid ii. penegum. **cxiiii**
 (Æ)t twyhyndum were m(a)n sceal s(y)llan to m(a)nbote
 xxx. scll', æt syxhyndum lxxx. scll', æt xii.
 5 hyndum cxx. scll'. Æt x. hidum to fostre x. fata
 huniges, ccc. hla(fa), xii. ambr(es) wilisc(es) ealoð, xxx.
 hlu(t)tres, ii. eald(e) hr(y)þe)ru, oððe x. weþeras, x. ges
 (7) xx. henna, x. c(y)sas, amber fulne but(e)ran, v.
 leaxas, 7 xx. (pund)wæga fodres, 7 c. æla. **cxv**
- 10 (G)if mon s(y) wertyhtlan betogen, 7 he hit þon-
 ne ge(a)ndette beforan aþe, 7 onsace ær, (abide man mid)
 ðære witeræde()ne, oð þæt se wer gegolden s(y).
 (G)if mon wergildþeof gefehð, 7 he **cxvi**
 losi()e ðy dæge þam monnum þe hine gefoð, þeah
 15 hine m(a)n gefo, ymb n(y)ht nah (him) man mare æt
 ðonne fulwite. **cxvii**
 (G)if hit biþ n(y)ht eald þyfð, gebeten þa ðone
 gylt þe hine gefengon, swa h(y) geþingian m(agon)
 wiþ cyning 7 his gerefan. **cxviii**
- 20 (G)if þeowwealh engliscne m(a)n ofslip, ðonne sceal
 se (þe) hine ah weorpan (hine) to h(a)nda hlaforde (a)nd m(agum.)
 oþþe lx. scll' ges(y)llan wið his f(eo)re. Gif he ðon-
 ne þone ceap n(y)lle foreges(y)llan, þonne mot hine
 se hlaford gefr(e)ogean, gildon siððan his m(a)gas

þone wer. (Gi) f he mægburg hæbbe fr(e)o, gif he
 næbbe, heden his ðonne ða gefan, ne þearf se frig(ea)
 mid þam þeowan m(æggyl)d(a)n, but(a)n he him wille
 fæhðe of(a)ceapian, ne se þeowa mid þam frigean.
 5 (G)if m(a)n ceap befehð forstolenne, **cxix**
 7 s(eo) h(a)nd t(y)mð, þonne (seo) hine mon æt(þe)fehð
 to oþrum men. Gif se m(a)n hine þonne onfon
 n(y)lle (þæs ceapes,) 7 sægð þæt he him n(æ)fre þæt ne sealde, ac
 sealde oðer, þonne mot se gecyðan se ðe hit t(y)mð
 10 to þ(æ)re h(a)nda, þæt he him nan oþer ne sealde, buton
 ðæt ilce. **cxx**
 (G)if hwa oþres godsunu slea, oððe his godfæder,
 s(y) seo mægbot 7 s(e)o m(a)nbot gelic, weaxe s(e)o
 bot be þam were, swa ilce swa s(e)o m(a)nbot (deþ, þe
 15 ðam) hlaforde sceal. Gif hit (þonne) s(y) cyninges godsunu,
 bete be his were þam cyninge swa (same) swa þære
 mægþe. Gif he ðonne on þone geonbyrde þe
 hine sl(oh), ðonne ætfealle s(e)o bot ðam godfæder,
 swa (same) swa þæt wite ðam hlaforde deþ. Gif hit
 20 biscopsunu s(y), s(y) be healfum þam s(e)o bote.
 (W)e cwædon be þam blaserum, **cxxi**
 7 be þam morþslyhtum, þæt man (d)yp(t)e þone
 aþ be þryfealdum, 7 myclade þæt ordalysen
 þæt hit gewege þry pund, 7 eode se man sylf

32r

<inserted leaf starts here>

to þe man tuge, 7 hæbbe se teond cyre, swa wæter-
 ordal, swa ysenordal, swa hwæper him leofra
 sy. Gif he ðone að forþbringan ne mæg, 7
 he þonne ful sy, stande on þæra yldesta man-
 5 na dome, hweper he lif age þe nage, þe to ðære
 byrig hyran. Forfang ofer eall, sy hit on
 anre scipe, sy hit on ma, fiftyne peningas,
 7 æt ælcon smalon orfe, æfre æt scyll' penig.

10 **Dom be haten isene, an wæt'.**

(A)nd of þam ordale we be(þe)odað godes bebo-
 dum, 7 þæs arcebiscopes, 7 ealra bisc(e)opa, þæt nan
 mann ne cume innon þære ciricean siððan
 man þæt fyr inbyrð, þe man þæt ordal mid hæ-
 15 tan sceal, buton se mæssepreost, 7 se ðe þar-
 to gan sceal, 7 beo þær gemeten nygon fet,
 of þam stacan to þære mearce, be þæs mannes
 fotan þe þarto gæð. 7 gif hit þonne wæter
 sy, hæte man hit oð hit hleoþe to wylme,
 20 7 sy þæt alfæt isen, oððe æren, leaden oððe
 læmen. 7 gif hit anfeald tyhle sy, dufe
 seo hand æfter þam stane, oð þa wrioste. 7
 gif hit þryfeald sy, oð þæne elbogan. 7 þon-
 ne þæt ordal geara sy, þonne gan twegen menn

32v

inn of ægðre healfe, 7 beon hig anræde þæt
 hit swa hat sy, swa we ær cwædon, 7 gan inn
 emfela manna of ægðre healfe, 7 stande on
 twa healfe þæs ordales andlang þære cy-
 5 ricean, 7 þa beon ealle fæstende, 7 fram heo-
 ra wife gehealdene þære nyhte, 7 sprænge

se mæssepreost halig wæter ofer hig ealle,
 7 heora ælc abyrige þæs halig wæteres,
 7 sylle heom eallum cyssan boc, 7 cristes rode
 10 tacn, 7 na bete nan man þæt fyr na læng(e) þon-
 ne man þa halgunge onginne, ac licge þæt isen
 uppan þam gledan, oð þæt þa æftemestan coll',
 lecge hit man syððan uppan þam stapelan,
 7 ne sy þær nan oðer spæc inne buton þæt
 15 hig biddan god ælmihtig georne, þæt he þæt soðe-
 ste geswytelie, 7 ga he to, 7 insegli(ge) man
 þa hand, 7 sete man ofer þæne þridan dæg,
 swa hwæðer, swa heo beo ful swa clæne bin-
 nan þam insegle, 7 se þe þas lage abrece,
 20 beo þæt ordal on him forad, 7 gilde þam
 cyninge cxx. scill' to wite.
 (W)alread is niðinges dæde. Gif hwa ofsacen
 wille, do þæt mid eahta 7 feowertig fulborenra
 þegenra. **Æpelstanes gerænesse.**

33r

(Æ)rest thæt m(a)n ne sparige nænne þeof þe æt
 hæbbendre h(a)nda gef(a)ngen s(y), ofer xx.
 winter, () 7 ofer eahta peningas, (7) gif hit hwa do,
 forg(y)lde ðone þeof be his were, 7 ne (beo) þam þeofe
 5 n(a) ð(e) geþingodre. (*) Gif he hine (þonne) weri() an wille oððe
 oðfleo(), ðonne ne sparige hine m(a)n.
 (G)if m(a)n ðeof on carcerne gebringe, ðæt he beo
 xl. ni()hta on carcerne, 7 hine m(a)n ðon(ne) (a)lyse ut
 mid cxx. scill' 7 ga s(e)o mægþ him on bor(h) ðæt he
 10 æfre geswice. 7 gif he ofer ðæt stalige, forgild(a)n (hy)
 hine be his were, oþþe hine eft ðær inne gebr(i)n-
 g(a)n. 7 gif hine hwa () forst(a)nde, forgild(e)
 hine be his were, swa þam cyninge swa ðam ðe hit
 mid ryhte togebyrige, 7 (æ)lc (man) ðara ðe þær mid
 15 stande, ges(y)lle ðam cyninge cxx. scill' to wite.
 (O)nd we cwædon
 be þam hlafordleasan mannum, ðe m(a)n nan
 ryht ætbe(y)tan ne mæg, þæt m(a)n beode ðære
 mægþe, ðæt hi hine to folcryhte gehamette(),
 20 7 him hlaford finden on folcgemote. 7 gif hi
 hine ðonne beg(y)tan n(y)llen, oððe ne mægen (to þam andagan,
 ðonne beo he s(y)þþan flym(a), 7 hine lecge for
 ðeof se (þe) him tocume, 7 se ðe hine ofer ðæt
 feormige, forg(y)lde hine be his were, oþþe he
 5 (* oþþe hine be þ[am]
 geladie.)

33v

hine be ðam ladige. **Be ryhtes wærnunga.**
 (S)e hlaford se ryhtes wyrne, (a)nd for his yfelan
 (m(a)n) licge, 7 m(a)n ðone cing fore(ge)sece, forgilde þæt
 ceapgild, 7 ges(y)lle þam cyngc cxx. scill'. 7 se ðe
 5 ðone cyng (ge)sece ær he him ryhtes bidde, (*) gilde ðæt
 ilce wite þe se oþer sceolde gif he him ryhtes
 wyrnde. 7 se hlaford þe his ðeowan æt þyfe ge-
 wita s(y), 7 hit him on open w(u)rðe, ðolige ðæs þeo-
 wan, 7 beo his weres scyldig æt frumc(y)rre.

- 10 Gif he hit oft(e)r do, beo he ealles scyldig þæs he
age, 7 eac swilce cynges hordera oððe ure gere-
fena swilc ð(æ)r(e) ðeofa gewita wære ðe staledon,
beo he be ðam ilcan. **Be hlafordsearwum.**
(O)nd we cwædon be hlafordsearwe, ðæt he beo his
15 feores scyldig, gif he his ætsacan ne mihte, oþþe
eft on þam þrimfealdum ordale ful wære.
7 we cwædon be ciricbryce, gif he ful wære on ðam
ðr(y)feald(an) ordale, bete be þam þe s(e)o domboc
secge. **Be wiccecræftum.**
20 (O)nd we cwædon be þam wiccecræftum, 7 be libla-
cum, 7 be morðdædum, gif m(a)n (þær) acweald wære,
7 he his (æt)sacan ne mihte, þæt he beo his (feores)
scyldig. Gif he þonne (æt)sacan wille, 7 on ðam
þrimfealdum ordale ful weorðe, þæt he beo cxx.

5 (* swa oft swa him
to gebyrie,)

34r

nihta on carcerne, 7 nimen þa m(a)gas hine siððan
ut, 7 ges(y)llan þam cyngc cxx. scll', 7 forgild(a)n
ðone wer his m(a)gum, 7 g(a)ngon him on bor(h),
ðæt he æfre (swylces) geswice. **Be blæserum.**

- 5 (Ð)a bl(y)sieras, (a)nd þa ðe ðeof wrecon, beon þæs il-
can ryhtes wyrðe, 7 se þe ðeof wrecan wille, 7
nanne m(a)n ne gewundige, ges(y)lle þam cyningc
cxx. scll' (to wite) for ðan æ(t)hlype. 7 we cwædon be ðam
anfealdum ordale æt þam m(a)nnum þe oft be-
10 ti()htlede wæron, 7 h(y) fule w(u)rdon, 7 h(y) ni()ton
hwa h(y) on bor(h) nime, gebringe man (hy) on carcer-
ne, 7 man h(y) don ut swa hit her beforan (ge)cweden
is. **Be landleasum mannum.**
(O)nd we cwædon gif hwylc l(a)ndleas m(a)n folgode
15 on oþre scire, 7 eft his m(a)gas (gesece), þæt
he hine on þa gerad feormige, ðæt h(e) hine to
folcryhte (ge)læde, gif he þær gylt gewyrce, (oþþe forebete.)
(S)e ðe yrfe befo, **Be yrfes ætfenge.**
nemne him m(a)n v. men his neahgebura, 7 begite
20 ðara v. i. ðæt him midswerige, þæt he hit on folc
r(y)ht him toteo, 7 se þe hit him geagnian wille,
nemne him m(a)n x. (men,) 7 begite þara twegen, 7 s(y)lle
þone að þæt hit on his æhte geboren wære,
but(a)n (þam) rimaðe, 7 st(a)nde þæs cyre(a)þ ofer xx.

34v

- pen(e)ga. 7 nan m(a)n ne hwyrfe nanes yrfes bu- **Be hwearfe.**
t(a)n ðæs gerefan gewitnesse, oððe þæs mæsse-
preostes, oððe þæs l(a)ndhlafordes, oþþe þæs
horderes, oððe oþres ungelyg(e)nes m(a)nnes. Gif
5 hit hwa do, ges(y)lle xxx. scll' to wite, 7 fo se l(a)nd-
hlaford to þam (hwearfe). **Be wo(h)re gewitnesse.**
(G)if m(a)n þonne (a)finde þæt h(e)ora (æ)nig on wo(h)re
gewitnesse wære, þæt næfre his gewitnes eft
n(a)ht ne forst(a)nde, 7 eac ges(y)lle xxx. scll' to wite.
10 (O)nd we cwædon, se ðe scyld(u)nga b(æ)de æt ofsl(a)ge-
num þeofe, ðæt he eode ðr(e)ora sum (to,) twegen (on) fæde-
r(an) m(a)g(a, 7) þrida on medren, 7 þone aþ s(y)llen

ðæt h(y) on h(eo)ra mæg(e) nane þyfðe nyst(o)n, ðæt
he his feores wyrðe nære for ð(am) gilte, 7 h(y) gan
15 siððan xii. sume, 7 gescyldigen hine swa hit
ær gecweden wæs. 7 gif ðæs deadan mægas ðider
cuman n(oldon) to ðam andagan, gilde (æ)lc ðe hit
ær sprece cxx. scll'.

(O)nd we cwædon þæt m(a)n nænne ceap ne gecea-
20 pige but(a)n porte ofer xx. pen(e)ga, ac ceapige
ðær binn(a)n on þæs portgerefan gewitnesse,
oððe (on) oþres unlyg(e)nes m(a)nnes, oððe eft on þara
gerefena gewitnesse on folcgemote.
(O)nd we cw(eðap) ðæt (æ)lc burh s(y) gebet xiiii.

35r

niht ofer g(a)ngdagas. (O)þer þæt (æ)lc ceaping s(y) bin-
n(a)n port(e). (Ð)ridd(a) þæt an mynet, s(y) ofer eall ðæs
cynges onweald, 7 nan m(a)n ne mynetige but(a)n (on)
port(e). 7 gif se mynetere ful w(u)rðe, slea m(a)n of
5 þa h(a)nd, ðe he ðæt ful mid worhte, 7 sette up(p) on
ða mynetsmiððan. 7 gif hit þonne tyhtle s(y),
7 he hine ladi()an wille, ð(o)nne ga he to þam hatum
isene, 7 ladige þa h(a)nd mid ðe m(a)n tyhð ðæt he
þæt facen mid worhte. 7 gif he on þam ordale ful
10 w(u)rðe, do m(a)n þæt ilce swa hit ær befor(a)n cwæð.

(O)n cantwarabyrig
vii. myneteras, iiii. ðæs cynges, 7 ii. (þæs) biscopes, i.
ðæs abbodes. To hrofeceastre, ii. cynges, 7 i. (þæs) bi-
scopes. To lundenbyrig viii. To wintaceastre vi.
15 To læwe ii. To hæstingaceastre i. Oþer to cisse-
ceastre. To hamtune ii. To wærham ii. To exece-
astre ii. To scaftesbyrig ii. Elles to þam oþrum
burgum i.

(F)eorðe, þæt nan scyldwyrhta ne lecge nan scepes
20 fel(l) on scyld, 7 gif he hit do, gilde xxx. scll'.

(F)ifte, ðæt (æ)lc m(a)n hæbbe æt þære syhl ii. ge-
hors(e)de men.

(S)yxte, gif hwa æt (þeofe) medsceat(t) nime, 7
oþres ryht afylle, beo (he) his weres scyldig.

35v

(S)eofode, þæt nan m(a)n ne s(y)lle nan hors ofer sæ, but(a)n he
hit gifan wille.

(O)nd we cwædon be þeowan men gif he ful w(u)rþe
æt þam ordale þæt m(a)n g(u)lde þæt ceapgild, 7
5 swinge hine (man) ðriwa, oððe þæt oþer gild sealde, 7 s(y)
þæt wite be healfum w(u)rðe æt þam ðeow(um).

(G)if hwa gemot forsitte
þriwa, gilde ðæs cynges oferhyrnesse, 7 hit (beo)
seofon nihtum ær geboden ær ðæt gemot s(y).
10 Gif he þonne r(y)ht wyrcan n(y)lle, ne þa oferhyr-
nesse s(y)llan, þonne rid(a)n þa yl(destan men to ealle
þe to) þære byrig hir(o)n, 7 nimon eall ðæt he age, 7
setton hine on bor(h). Gif hwa (þonne) n(y)lle () ridan mid
his gefe(a)n, gilde cynges oferhyrnesse.

15 (A)nd beode m(a)n on þam gemote ðæt m(a)n eal(l) friþi-
ge þæt se cyng friþian wille, 7 forga þyfðe be his
feore, 7 be eallum þam þe (he) age, 7 se þe be witum
geswican n(y)lle, ðonne rid(a)n þa yld(e)stan men to (ealle

þe) to þære byrig hyr(o)n, 7 nimon eall ðæt he age,
20 7 fo se cyng () to healfum, to healfum ða men
ðe on þære rade beon, 7 setton hine on borh. Gif he
nite hwa hine aborgie hæfton hine. Gif he n(y)lle (hit)
geþafian, leton hine l(icgan) but(a)n he (æt)winde. Gif
hwa hine wreca wille, oððe hine fælæce, þonne

36r

beo he fah wið ðone cyng 7 wið ealle his fr(eo)nd.
Gif he (æt)winde, 7 (hine hwa) feormige, s(y) he his
weres scyldig, but(a)n he hine ladi()an durre, be (þæs flyman were,
þæt) he hine flyman nyste.

5 (G)if hwa þingie for ordal, ðingie on ðam ceap-
gilde þæt he mæge, 7 n(a)ht on ðam wite, but(a)n hit
se gifan wille, þe hit togebyrige. 7 ne underfo nan
m(a)n (oþres) m(a)nnes m(a)n but(a)n his leafe þe he
ær folgode. Gif hit hwa do agife þone m(a)n, 7 bete
10 (cynges) oferhyrnesse, 7 n(a)n m(a)n ne tæce his ge-
tihtl(edan) m(a)n fr(a)m him, ær he hæbbe ryht
geworht.

(G)if hwa ordales weddige, ðonne cume he þrim
nihtum ær to þam mæssepreoste þe hit halgian
15 scyle, (a)nd fede hine s(y)lfne mid hlafe, 7 mid wæ-
t(e)re, 7 sealte, 7 wyrtum ær he togan scyle, 7 ge-
st(a)nde him mæssan þ(æ)ra þr(e)ora daga ælcne,
7 (ge)offrige to, 7 ga to husle ðy dæge þe he to ðam
ordale gan scyle, 7 swerige ðonne þ(a)ne að, þæt
20 he s(y) mid folcryhte unscyldig ðære tihtlan,
ær he to þam ordale ga. 7 gif hit (sy) wæter, ðæt he
gedufe oþre healfe elne on þam rape. Gif hit
s(y) ysenordal, (beon) ðr(eo) niht ær m(a)n þa h(a)nd
(u)ndo, 7 ofga (æ)lc m(a)n his tihtlan mid foreaðe

2 hwa hine *marked for transposition*

36v

swa we ær cwædon, 7 beo þ(æ)ra (æ)lc f(æ)stende on æg(þera)
h(a)nd se ðær mid s(y), (on) godes bebode, 7 ðæs ærcebi-
scopes, 7 ne beo ðær on næpre healf(e) (na) ma m(a)nna
þonne xii. Gif se getihtloda m(a)n ðo(n)ne maran (we-
5 rude beo þonne twelfa sum,) þonne (beo) þæt ordal
for(a)d, but(a)n h(y) him fr(a)m gan will(a)n.
(O)nd se þe yrfe bycge on gewitnesse, 7 hit eft
tym(a)n scyle þonne onfo (se) his, þe he hit ær (æt)bohte
beo he) swa fr(e)oh swa ðeow, swa (hwe)ðer he s(y). 7 ðæt
10 nan cyping ne s(y) sunn(a)n dagum. Gif hit ðon-
ne hwa do, þolige ðæs ceapes, 7 ges(y)lle xxx. scll' (to wite).
Gif minra geref()a hwylc (þonne) þis don n(y)lle, 7 læs
ymbe (beo) þonne we gecweden habbað, þonne gyl-
()de he mine oferhyrnesse, 7 ic finde operne
15 ðe wile. (A)nd se biscop am(a)nige þa oferh(y)rnes-
se æt þam gerefan, þe hit on his folgoþe s(y).
Se ðe of ðissa ge(ræd)nesse ga, gilde æt frum cir-
re v. pund, æt oþrum cirre his wer(e), æt þrid-
dan cirre ðolige ealles þæs (þe) he age, 7 ure eal-
20 ra freondscipes.
(O)nd se ðe m(a)n() að swerige, 7 hit him on open
w(u)rp(e), ðæt he næfre eft aðwyrþe ne s(y), ne

binn(a)n nanum gehalgodum lictun(e) ne licge
þeah he (forð)f(a)re but(a)n he hæbbe ðæs biscopes

37r

gewitnesse ðe he on his (scrift) scire s(y), þæt he hit swa
gebet(t) hæbbe swa him his scrift scrife, 7 his scrift
hit gecyþe þam biscope binn(a)n xxx. nihta
hweþer he to þære bote cirran wolde. Gif he swa
5 ne do, bete be þam þe se biscop him forgifan
wille.
(Æ)ðelstan cyng cyþ þæt ic hæbbe geahsod þæt
ure frið is wyrs(e) gehealden ðonne me lyste oþþe
hit æt greatanlea gecweden wære, 7 mina witan
10 secgað þæt ic hit to lange (forboren) hæbbe. Nu hæbbe (ic)
(ge)funden mid ðæm witum þe mid me wæron æt
eaxanceastre to middan wintre, ðæt þa ealle
(beo)n gearwe mid him silfum, 7 mid wife, 7 mid
ærfe, 7 mid eallum þingum to farenne ()
15 ðider ic wille. But(a)n hy ofer þis geswican willan
on þa gerad, þæt h(y) næfre eft on eard ne cu-
man. 7 gif h(e)o man æfre eft on earde gemete,
ðæt hy syn swa scyldig() swa se ðe æt hæbbendre
handa gef(a)ngen s(y). 7 se þe hy feormige, oþþe
20 hyra manna ænigne, oððe ænigne man tos(æ)nde,
sy he scyldig his s(y)lfes 7 ealle(s) þæs, (þe) he age. Ðæt
is ðonne for þon ðe ða aþas 7 þa wedd 7 þa borgas
synt ealle oferhafene 7 abrocene, ðe þær ge-
sealde wæron, 7 we n(y)tan nanum oþrum þingum

37v

to getruwianne butan hit ðis s(y). 7 se ðe oþres
m(a)nnes man underfo ðe he for his yfele him
fr(a)m do, 7 him getruwian ne mæge his yfeles,
gylde hine ðæm þe he ær folgode, 7 ges(y)lle þam
5 cyngc cxx. scil'. Gif se hlaford þonne wille
ð(a)ne man mid wo(h) fordon, berecce hine þonne
gif he m(a)ge on folcgemote. 7 gif he ladleas beo,
sece swylcne hlaford on þa gewitnesse swylcne
he wille, forðy þe ic an ðæt ælc ðara þe ladleas
10 beo, folgie swilcum hlaforde swylcum he wille,
7 swylc gerefa swylc ðis forgemeleasie, 7 ymbe
beon n(y)lle, ges(y)lle ðam cinge his oferh(y)rnes-
se. Gif hit man him ongerrece mid soþe, 7 swylc
gerefa swylc medsceat nime, 7 oþres ryht ðurh
15 thæt alecge, gylde thæs cinges oferhyrnesse, 7
wege eac ða ungerisnu swa swa we gecweden habbað.
7 gif hit sy ðegen ðe hit do sy þæt ilce, 7 nemne
man on (æ)lces gerefan manunge swa fela manna
swa man wite þæt ungelygne syn, þæt h(y) beon
20 to gewitnesse gehwylcere spræce, 7 sien h(eo)ra
aþas ungelygenra manna be þæs feos wyrðe
butan cyre. 7 se þe bespirige yrfe innan
oþres land, aspirige hit ut se þæt l(a)nd age
gif he mæge. Gif he (ne) mæge, stande þæt spor

38r

for þone forap, gif he ðærinne hwæne teo. 7 man
singe ælc frigdæge æt (æ)lcum mynstre ealle þa

godes þeowan an fiftig for þone cyng, 7 for ealle
 þe willað ðæt he wile, 7 for þa oþre swa h(y) geearn(i)-
 5 ()an). 7 we gecwædon æt ðunresfelda on þæm ge-
 mote, gif hwilc þeof oððe reafere gesohte þone
 cing, oþþe hwylce cyrican, 7 ðone biscop, þæt he
 hæbbe nigon nihta fyrst. 7 gif he ealderman,
 oððe abbud, oþþe ðegen sece, hæbbe ðreora nih-
 10 ta fyrst. 7 gif hine hwa lecge binnan ðæm fyr-
 ste, þonne gebete he ðæs mundbyrde ðe he ær
 sohte, oþþe he hine twelfa sum ladige þæt he
 þa socne nyste. 7 sece swylce socne swylce he sece,
 þæt he ne sy his feores wyrðe, butan swa feola
 15 nihta swa we her beufan cwædon, 7 se ðe hine ofer
 þæt feormige, sy ðæs ilcan wyrðe þæs ðe se ðeof,
 butan he hine ladi()an mæge ðæt he him nan
 facn, ne nane ðyrfþe on nyste.

20 (Ð)us feor sceal beon þæs cinges grið, fram
 his burhgeate þær he is sittende, on feo-
 wer healfe his. Ð(æt) is iii. mila, 7 iii. furlang, 7
 iii. æcerabræde, 7 ix. fota, 7 ix. scæftamunda,
 7 ix. berecorn.

38v

(O)n ðone drihten **Hu se man sceal swerie.**
 þe ðes haligdom is fore halig, ic wille beon N.
 hold, 7 getriwe, 7 eal lufian ðæt he lufað, 7 eal
 ascunian ðæt he ascunað æfter godes rihte, 7
 5 æfter woroldgerysnum, 7 næfre willes ne gewe-
 aldes, wordes ne weorces owiht don ðæs him
 laðre bið, wið þam ðe he me healde swa ic earnian
 wille, 7 eall þæt læste þæt uncer formæl wæs þa
 ic to him gebeah, 7 his willan geceas.
 10 (O)n ðone drihten þe ðes haligdom is fore halig
 swa ic spæce drife mid fullan folcrihte butan bræde,
 7 butan swice, 7 butan æghwylcum facne, swa me
 forstolen wæs ðæt orf N. ðæt ic onspece, 7 þæt
 ic mid N. befangen hæbbe.
 15 (O)n ðone drihten næs ic æt ræde, ne æt dæde,
 ne gewita, ne gewyrhta, ðær man mid unrihte N.
 orf ætferede. Ac swa ic () orf hæbbe swa ic
 hit mid rihte begeat, 7 swa ic (hit) tyme swa hit me se
 sealde ðe ic hit nu on hand sette, 7 swa ic orf hæb-
 20 be swa ic orf hæbbe swa hit me se sealde ðe hit to
 syllanne agte, 7 (swa) ic orf hæbbe swa hit of minum
 agnum ðingum com 7 swa hit on folcriht min agen
 æht is, 7 min infoster.

(O)n ðone drihten, ne teo ic N. ne for hete, ne

39r

for hele, ne for unrihtre feohgyrnesse, ne ic
 nan soðre nat bute swa min secga me sæde, 7 ic
 sylf to soðe talige ðæt he mines orfes þeof wære.
 (O)n ðone drihten,
 5 ic eom unscyldig ægðer ge deade ge dihtes æt þære
 tihltan ðe N. me tihð.
 (O)n ðone drihten, se að is clæne 7 unmæne, ðe
 N. swor.

(O)n ælmihtiges goes naman ðu me (be)hete hal, 7
 10 clæne þæt þæt ðu me sealdest, 7 fulle ware wið
 æftersp(r)æce on ða gewitnesse ðe unc ða mid
 wæs N.
 (O)n ælmihtiges godes naman, swa ic her N. on
 soðre gewitnesse stande unabeden, 7 ungeboht
 15 to swa ic hit minum egum oferseah, 7 minum earum
 oferhyrde ðæt ðæt ic him mid sæcge.
 (O)n ælmihtiges godes naman, nyste ic on ðam
 ðingum þe þu ymbe specst ful ne facn, ne wac ne
 (w)om, to ðære dæityde ðe ic hit þe sealde, ac hit
 20 ægðer wæs ge hal, ge clæne buton ælcon facne.
 (O)n lifienðes godes naman
 swa ic feos bidde swa ic gywanan hæbbe ðæs þe me
 N. behet ða ic him min sealde.
 (O)n lifienðes godes naman, ne ðearf ic N.

39v

sceatt, ne scyllum, ne penig, ne peniges weorð,
 ac eal ic him gelæste ðæt ðæt ic him scolde
 swa forð swa uncre wordgecwudu fyrrest
 wæron.
 5 (M)æssepreostes að, 7 woruldþegenes is on en-
 gla lage geteald efen dyre. 7 for þam seofon
 cyrichadan þe se mæssepreost þurh godes
 gife geþeah þæt he hæfde he bið þegenrihtes
 wyrþe.
 10 (T)welfhyndes mannes að, forstent vi. ceorla aþ,
 for ðam gif man þone (twelfhyndan) (man) wrecan
 sceolde, he bið fullwrecen on syx ceorlan, 7 his
 wergyld bið vi. ceorla wergyld.
 (C)eorles wergyld is on myrcna lage cc. scill'.
 15 ðegenes wergyld is syx swa micel, þæt byð xii. hun-
 dred scill'. ðonne byð cyninges anfeald wergild
 syx þegenas wergyld be myrcna lage, þæt is xxx.
 þusend sceatta, þæt bið ealles cxx. punda. Swa
 micel is þæs wergylde on. And for þam cynedo-
 20 me gebyrað oþer swilc to bote on cynegylde.
 Se wer gebyreð magum, 7 seo cynebot þam
 leodum.

.

<booklet 4>

88r

<quire VIII starts here>

Iudicia ciuitatis lundoniae.

(Ð)is is seo gerædnes, þe þa biscopas, 7 þa
 gerefan þe to lundenbyrig hyrað, ge
 cweden habbað, 7 mid weddum gefæstnod, on
 5 urum friðgegyldum, ægðer ge eorlisce, ge ceorli
 sce, to ecan þam domum, þe æt greatanlea, 7 æt
 exance(a)stre gesette wæron, 7 at þunresfelda.
 (Ð)æt is þonne ærest, þæt man ne sparige nanan
 þe ofer xii. pæningas, 7 ofer xii. wintre man(n),
 10 þone þe we on folcriht geaxian þæt ful sy, 7 to
 nanan andsæce ne mæge, þæt we hine ofslean,
 7 niman eall þæt he age, 7 niman ærest þæt ceap-

gyld of ðam yrfe, 7 dæle man syððan þone ofer-
eacan on iii. ænne dæl þam wife gif heo clæne
15 sy, 7 þæs facnes gewita nære. 7 þæt oðer on ii.
to healfum fo se cyng, to healfum se ferscipe.
Gif hit bocland sy, oððe bisceopa land, þonne ah
se landhlaford þonne healfan dæl wið þone
gerefscipe gemæne. 7 se þe ðeof dearnunga
20 feormige, 7 þæs facnes, 7 þæs fules gewita
sy, do him man þæt ilce. 7 se ðe mid þeofe stande,
7 midfeohhte, lecge hine man mid þam þeofe.
7 se ðe þyfðe oft ær forworht wære openlice,
7 to ordale ga, 7 þar ful weorðe, þæt hine man

88v

slea, buton þa magas, oððe se hlaford hine ut-
niman willan be his were, 7 be fullan ceapgil-
de, 7 eac hine on borh gehabban syððan, þæt he
ælcas yfeles geswice. Gif he eft ofer þæt stalie,
5 agifan þa magas þonne hine swa gewyld swa hi-
ne ær ut æt þam ordale namon, þam gerefan,
þe þar to gebyrige, 7 slea man hine on þa þeof-
wrace. Gif hine þonne hwa forene forstande,
7 hine geniman wille, 7 he wære ful æt þam
10 ordale, þæt hine man lecgan ne moste, þæt he wære
his feores scyldig, buton he cyng gesohte, 7
he him his feorh forgifan wolde, eall swa hit
ær æt greatanlea, 7 æt exanceastre, 7 æt þun-
resfelda gecweden wæs. 7 se ðe þeof wrecan
15 wille, 7 æhlip gewyrce, oððe on stræte to geliht
beo, cxx. scill' scildig (wið) þone cing. Gif he þonne
mann ofslea on þa wrace, beo he his feores
scyldig, 7 ealles þæs þe he age, buton se cing
him arian wille.
20 (O)ðer þæt we cwædon, þæt ure ælc scute iiiii. pæng'
to ure gemæne þearfe, binnan xii. monðum,
7 forgyldon þæt yrfe þe syððan genumen wære
þe we þæt feoh scuton, 7 hæfdon us ealle þa æscean
gemæne, 7 scute ælc man his scill' þe hæfde

89r

þæt yrfe þæt wære xxx. pænig' wurð, buton earmre
wudewan þe nænne forwyrhtan næfde, ne nan land.
(Ð)ridde þæt we tellan, a x. menn togædere,
7 se yldesta bewiste þa nigene to ælcum þara
5 gelaste þara þe we ealle gecwædon, () 7 syððan
þa hyndena heora togædere, 7 ænne hynden-
man, þe þa x. men mynige to ure (e)alre gemæ-
ne þearfe, 7 hig xi. healdan þære hyndene fe-
oh, 7 witan (hwæt hig) forðsyllan, þonne man gil-
10 dan sceole, 7 hwæt hig eft niman gif us feoh
arise, æt urum gemænum spræce, 7 witon
eac þæt ælc gelast forðcume þara þe we ealle
gecweden habbað, to ure eal(ra) þearfe, be xxx.
pæn', oððe be anum hryðere, þæt eall gelæst sy, þæt
15 we on urum gerædnessum gecweden habbað,
7 on ure forespæce stænt.
(F)eorðe þæt ælc man wære oðrum gelastfull,
ge æt spore, ge æt midrade, þara þe þa gebo-

du gehyrde, swa lange swa þe man spor wiste, 7
20 syððan him spor burste, þæt man funde ænne
man þær mare folc sig, swa of anre teoðunge
þær læsse folc sy to rade, oððe to gange, buton
ma þurfe þider þonne mæst þearf sy, 7 hig
ealle gecwædon.

9 hig hwæt *marked for transposition*

89v

(F)ifte þæt man ne forlæte nane æscan, naðer
ne be norðan mearce, ne be suðan, ær ælc man
hæbbe ane rade geriden, þe hors hadde, 7 se
þe hors hadde, wyrce þam hlaforde þe him fo-
5 re ride, oððe gange oðð he ham cume buton
man ær to rihte cuman mæge.
(S)yxte emban urne ceapgild, hors to healfan
punde, gif hit swa god sy, 7 gif hit mætre sy,
gilde be his wites wyrðe, 7 be þam þe se man hit
10 weorðige, þe hit age, buton he gewitnesse hab-
be, þæt hit swa god wære (swa) he secge, 7 hadde þone
ofer eacan þe we þar abiddan. 7 oxan to man-
cuse, 7 cu to xx. 7 swyn to x. 7 sceap to scll'.
7 we cwædon be urum þeowum mannum, þa menn
15 þa men hæfdon, gif hine man forstæle, þæt
hine man forgulde, mid healfan punde, gif
we ðonne gylde arærdon, þæt him man yhte ufon
on þæt be his wites weorðe, 7 hæfdon us þone
ofer eacan, þe we þær abædon. Gif he hine
20 þonne forstalede þæt hine man lædde to þære
torfunge, swa hit ær gecwædan wæs, 7 scute
ælc man þæt man hæfde swa pænig swa healfne,
be þæs geferscipes mænio, swa man þæt weorð
up aræran mihte. Gif he þonne oðseoce, þæt

90r

hine man forgulde be his wites weorðe, 7 we
ealle hine axodan, gif we him þonne tocuman
moston, þæt him man dyde, þæt ylce þe man þam
wyliscean þeofe dyde, oððe hine man anho.
5 7 þæt ceapgild arise, a, ofer xxx. pæng', oð healf
pund, syððan we hit æscað furðor gif we þæt
ceapgild arærað be fullan angylde, 7 (beo sy)
æsce forð, swa hit ær gecwædan wæs, þeah heo
læsse sy.
10 (S)eofode þæt we cwædon, dyde dæda se þe dyde
þæt ure ealra teonan wræce, þæt we wæron ealle swa
on anum freondscype, swa on anum feondscype,
swa hwæðer hit þonne wære, 7 se þe þeof fylle
beforan oðrum mannum, þæt he wære of ure
15 ealra feo xii. pæng' þe betera, for þære
dæda, 7 þon anginne, 7 se þe ahte þæt yrfe þe
we foregildað, ne forlæte he þa æscan be ure
oferhyrnesse, 7 þa mynegunge þar mid,
oð þæt we to þam gilde cuman, 7 we þonne eac him
20 his geswines gepancedon, of urum gemæ-
nan feo, be þam þe seo fare wurðe wære, þy
læs seo mynugung forlæge.

(E)ahtoðe þæt we us gegaderian, a, emban ænne
monað gif we magon, 7 æmt(a)n habban þa

90v

hyndenmenn, 7 þa þe ða teoþunge bewitan, swa
mid byttfyllinge, swa elles, swa us to anhagie,
7 wit(a)n hwæt ure gecwydræddene gelæst sy, 7
habban þa xii. menn, heora metscype togæ-
5 dere, 7 fedan hig, swa swa hig sylfe wyrðe mu-
non, 7 dælon ealle þa metelafe godes þances.
7 gif þonne þæt gebyrige, þæt ænig mægð, to þan
strang sy, 7 to þam mycel innon landes, oððe
uton landes, xii.hynde, oððe twyhynde, þæt
10 us ures rihtes wyrnen, 7 þone þeof for(a)n for-
stande, þæt we ridan be eallum mannum to mid þam
gerefan þe hit on his monunge sy. 7 eac
sendan on twa healfa to þam gerefum, 7 wilni-
an to heom fultum, be swa manegum mannum,
15 swa us þonne cinelic þince, æt swa micel(e)re
spræce, þæt þam forworhtum mannum beo þe ()
mara ege, for ure gesomnunge, 7 we ridan
ealle to, 7 urne teonan wrecan, 7 þone þeof
lecgean, 7 þa þe him mid feohtan, 7 standan,
20 buton hig him fram gan willan. 7 gif man
spor gespirige of scyre on oðre, fon þa
menn to, þe þar nycst syndon, 7 drifan þæt
spor oð hit man þam gerefan gecyðe, fo he
syððan to, mid his monunge, 7 adrife þæt spor

91r

ut of his scire gif he mage, gif he þonne ne
mæge, forgylde þæt yrfe angylde, 7 habban þa
gerefscypas begen þa fullan spæce gemæne,
si swa hwær swa hit sy, swa be norðan mearce, swa
5 be suðan, a, of scire on oðre, þæt ælc geref a fyl-
ste oðrum to ure ealra friðe, be cynges ofer-
hyrnesse. 7 eac þæt ælc oðrum fylste swa hit
gecweden is, 7 mid weddum gefæstnod, 7 swilc
mann swilce hit ofer þa mearce forsitte, beo
10 xxx. pæn' scyldig, oððe anes oxan, gif he aht
þæs ofer hæbbe, þe on urum gewritum stent, 7 we
mid urum weddum gefæstnod habbað. 7 we cwedon
eac be ælcum þara manna þe on urum gegyldsci-
pum his wedd geseald hæfð, gif him forðsið ge-
15 byrige, þæt ælc gegilda gesylle ænne gesufelne
hlaf for þære saule, 7 gesinge an fiftig oððe
begite gesungen binnan xxx. nihtan. 7 we
beodaþ eac urum hiremannum, þæt ælc mann wite (hwænne he his yrfe)
(*) hwænne he næbbe, on his nehebura gewitnesse,
20 7 us spor tæce, gif he hit findan ne mæg, bin-
non þrim nihton. Forðam we wenað þæt mæni-
ge gimelease menn ne reccean hu heora yrfe
fare, for þam ofertruan on þam friðe. Donne
beode we þæt binnan iii. nihtum he his necheburan

19 (* hæbbe oððe)

91v

gecyðe, gif he þæs ceapgildes biddan wille, 7
 beo se æsce þeah forð, swa hit ær gecweden
 wæs. Forþan we nellan nan gymeleas yrfe
 forgyldan, buton hit forstolen sy. Mænige
 5 men specað gemahlice spræce. Gyf he nyte
 spor to tæcenne, gecyðe mid aðe mid his iii.
 necheburan, þæt hit binnan iii. nihtum wære for-
 stolen, 7 bidde syððan his ceapgildes. 7 ne sy
 forspecen, ne forswigod, gif ure hlaford, oððe
 10 ure gerefana enig, us ænigne eacan gepence-
 an mæge to urum friðgildum, þæt we þær to lust-
 lice fon, swa hit us eallum gerise, 7 us þearflic
 sy. Ðonne gelyfe we to gode, 7 to urum cynehla-
 forde, gif we hit eall þus gelæstan willað, þæt
 15 ealles folces þing byð þe betere æt þam þyfdum,
 þonne hit ær wære. Gif we þonne aslaciað þæs fri-
 ðes, 7 þæs weddes þe we seald habbað, 7 se cyng
 us beboden hafað, þonne mage we wenan, oððe
 georne witan, þæt þas þeofas willað rixian gyta
 20 swyðor þonne hig ær dydon. Ac uton healdan
 ure wedd, 7 þæt frið, swa hit urum hlaforde licige,
 us is micel þearf þæt we aredian þæt he wile. 7 gif
 he us mare hætt, 7 tæcð, we beoð eadmodlice
 gearawe.

92r

(N)igode þæt we cwædon be þisum þeofum þe man on
 hrædinge fule geaxian ne mæg, 7 man eft
 geaxað þæt he ful bið, 7 scildig, þæt se hlaford
 hine oððe þa magas on þæt ilce gerad ut niman,
 5 þe man þa menn utnimð þe æt ordale fule
 weorðað.

(T)eode þæt þa witan ealle sealdan heora wedd
 ealle togædere þam arcebiscope æt þunresfelda,
 þa ælfeah stybb, 7 brihtnoð oddan sunu co-
 10 man togeanes þam gemote þæs cinges worde,
 þæt ælc gerefana name þæt wedd on his agenre
 scire, þæt hi ealle þæt frið swa healdan woldan
 swa æpelstan cyng hit geræd hæfð, 7 his
 witan ær, east æt greatanlea, 7 eft æt
 15 exanceastre, 7 syððan æt fæfresham, 7
 feorðan syððe æt þunresfelda, beforan þam
 arcebiscope, 7 eallum þam bisceopan, 7 his
 witanum þe se cyng silf namode, þe þær on wæ-
 ron þæt man þas domas healdan sceoldan, þe
 20 on þissum gemote gesette wæron, (*) þæt wæs sun-
 nandæges cyping, 7 þæt man mid fulre gewit-
 nesse, 7 getreowre, moste ceapian butan
 porte.

(E)ndlyfte þæt æpelstan cyng beot his bisceopum

20 (* buton þam þe þær ær of adone wæron,)

92v

7 his ealdormannum, 7 his gerefum eallum ofer
 ealne minne anweald, þæt ge þone frið swa he-
 aldan, swa ic hine gerædd habbe, 7 mine witan.
 Gif eower hwilc for gymeleasað, 7 me hyran

5 nelle, 7 þæt wedd, æt his hyremannum niman
 nelle, 7 he geþafað þa dyrnan geþingo, 7 em-
 ban þa steoran swa beon nelle, swa ic beboden
 hæbbe, 7 on urum gewritum stent, þonne beo se
 gerefa buton his folgoðe, 7 buton minum freond-
 10 scipe, 7 gesylle me cxx. scil', 7 be healfum þam
 ælc minra þegna, þe gelandod sy, 7 þa steore
 swa healdan nelle, swa ic beboden habbe.
 (T)welfte, þæt se cyng cwæð nu eft at witlanby-
 rig to his witan, 7 het cyðan þam arcebiscope be þeo-
 15 drede biscop, þæt him to hreowlic þuhte, þæt man
 swa geongne man cwealde oððe eft for swa
 lytlan swa he geaxod hæfde, þæt man gehwær dyde.
 Cwæð þa þæt him þuhte, 7 þam þe he hit wiðrædde,
 þæt man nænne gingran mann ne sloge þonne xv.
 20 wintre man, buton he hine werian wolde, oððe
 fleoge, 7 on hand gan nolde, þæt hine man þonne
 lede, swa æt maran, swa æt læssan, swa hwæðer
 hit þonne wære. 7 gif he þonne on hand gan
 wille, þonne do hine man on carcern, swa

93r

hit æt greatanlea gecweden wæs, 7 hine be þam
 ylcan lynige. Oððe gif he in carcern ne cume,
 7 man nan næbbe, þæt hi hine niman be his ful-
 lan were on borh, þæt he æfre ma ælces yfeles
 5 geswice. Gif seo mægð him ut niman nelle,
 ne him on borh gan, þonne swerige he swa him
 bisceop tæce, þæt he ælces yfeles geswycan wille,
 7 stande on þeowete be his were. Gif he þonne
 ofer þæt stalie, slea man hine, oððe ho, swa man
 10 þa ylðran ær dyde. 7 se cyng cwæð eac, þæt
 man nænne ne sloge for læssan yrfe þonne
 xii. pænig' weorð, buton he fleon wille, oððe hine
 werian, þæt man ne wandode þonne þeah hit læsse
 wære. Gif we hit þus gehealdað, þonne gely-
 15 fe ic to gode, þæt ure frið bið betera, þonne hit
 æror wæs. **Be leode geþincðum, 7 lage.**

(H)it wæs hwilum on engla lagum, þæt leod 7 lagu
 for be geþincpum, 7 þa wæron leodwitan weorð-
 scipes wyrðe ælc be his mæde. Eorl, 7 ceorl,
 20 þegen, 7 þeoden. 7 gif ceorl geþeah þæt he hæf-
 de fulllice fif hida agenes landes, cirican,
 7 kycenan, bellhus, 7 burhgeat, setl, 7 sun-
 dernote on cynges healle, þonne wæs he
 þanon forð þegenrihtes weorðe. 7 gif þegen

93v

geþeah, þæt he þenode cynges, 7 his radstefne rad on
 his hirede, gif se þonne hæfde þegen þe him filig-
 de þe to cinges utware fif hida hæfde, 7 on
 cinges sele his hlaforde þenode, 7 þriwa mid
 5 his ærende gefore to cinge, se moste syððan
 mid his foraðe his hlaford aspelian æt mist-
 licon neodan, 7 his onspæce geræcan mid riht-
 te, swa hwær swa he () sceolde. 7 se þe swa geþo-
 genne forwyrhtan næfde, swore for sylfne æf-
 10 ter his rihte oððe his þolode. 7 gif þegen ge-

þeah þæt he wearð to eorle, þonne wæs he syððan
eaorlrihtes weorðe. 7 gif massere geþeah þæt
he ferde þrige ofer wid sæ be his agenum
cræfte, se wæs þonne syððan þegenrihtes we-
15 orðe. 7 gif leornere geþeh þurh lare þæt he
had hæfde, 7 þenode criste, se wæs þonne syððan
mæðe, 7 munde swa micelre wyrðe, swa ðær to
gebyr(e)de, buton he forworhte, þæt he þære had-
note notian ne moste. 7 gif hit gewurde þæt man
20 gehadedum oððe ælþeodigum ahwar gederode
wordes oððe weorces, þonne gebyrede cinge, 7
bisceope þæt hig þæt bettan, swa hig raþost
mihton. **Be wergylde.**

(C)yniges wergild is inne mid englum on folcricht

94r

xxx. þusend þrymsa. Xv. þusend ðrymsa byð
þæs weres, 7 xv. þusend þæs cynedomes. Se wer
gebyreð þam magum, 7 seo cynebot þam leodum.
Æþelinges wergylde is xv. þusend þrymsa. Bisceop-
5 pes, 7 ealdermannes, viii. þusend þrymsa. Hol-
des 7 hehgerefan, iiiii. þusend þrymsa. Mæsse-
þegenes, 7 woruldþegenes, ii. þusend þrymsa.
Ceorles wergylde is cc. 7 vi. 7 lx. þrymsa, þæt þæt bið
twa hund scyllinga be myrcna lage. 7 gif wilisc
10 man geþeo þæt he hæbbe hywisc landes, 7 mage
cyniges gafel forðbringan, þonne byð his wer-
gylde cc. xx. scill'. 7 gif he ne geþeo butan to
healfre hide, þonne sy his wergylde lxxx. scill'.
7 gif he ænig land næbbe, 7 þeh freoh sy, forgylde
15 man hine mid lxx. scill'. 7 gif ceorlisc man ge-
þeo þæt he hæbbe v. hida landes to cyniges utware,
7 man hine ofslea, forgylde man hine mid ii.
þusend þrymsa. 7 þeh he geþeo þæt he hæbbe helm
7 byrnan, 7 goldfæted sweord, gif he þæt land
20 nafar, he byþ ceorl swa þeah. 7 gif his sunu,
7 his suna sunu þæt geþeoð, þæt hy swa micel landes
habbað, syððan byþ se ofspring gesiðcundes
cynnes, be twam ðusendum þrymsa. 7 gif hig
þæt nabbað ne to þam geþeon ne magan, gylde man / cyrlisce.

94v

(G)if man mædan **Be wifmannes beweddunge.**
oððe wif weddian wille, 7 hit swa hire, 7 freon-
dan gelicige, ðonne is riht ðæt se brydguma
æfter godes rihte, 7 æfter woroldgerysnum
5 ærest behate, 7 on wedde sylle ðam ðe hire
forsprecan synd, þæt he on ða wisan hire ge-
ornige ðet he hy æfter godes rihte healdan
wille swa wær his wif sceal, 7 aborgian his frind
ðæt. Æfter ðam is witanne hwam ðæt foster-
10 lean gebyrige, weddige se brydguma eft þæs,
7 hit aborgian his frynd. ðonne syððan cyþe se
brydguma hwæs he hire geunge wið þam ðet heo
his willan geceose, 7 hwæs he hire geunge gif
heo læng sy ðonne he. Gif hit swa geforword bið,
15 þonne is riht ðæt heo sy healfes (y)rfes wyrðe, 7
ealles gif hy cild gemæne habban bute heo eft

wær ceose, trymme he eal mid wedde þæt þæt
he behate, 7 aborgian frynd þæt. Gif hy þonne
ælcas þinges sammæle beon, ðonne fon magas
20 to, 7 weddian heora magan to wife, 7 to rihtlife
ðam ðe hire girnde, 7 for to þam borge se ðe ðæs
weddes waldend sy. Gif hy man ðonne ut of
lande lædan wille on oðres þegnes land, ðonne
bið hire ræd ðæt frynd ða forword habban

95r

ðæt hire man nan woh to ne do. 7 gif heo gylt
gewyrce ðæt hy moton beon bote nyhst, gif heo
næfð of hwam heo bete æt þam giftan sceal mæsse-
preost beon mid rihte se sceal mid godes bletsun-
5 ge heora gesomnunge gederian an ealre gesund-
fulnesse. Wel is eac to warnianne ðæt man
wite ðæt hy ðurh mægsibbe to gelænge ne beon,
ðe læs ðe man eft twæme ðæt man ær awoh
tosomne gedydan.
10 (G)if feoh sy undernumen, gif hit sy hors sing
on his feotere, oððe on his bridels. Gif hit
sy oðer feoh, sing on ðæt hofrec, 7 ontend ðreo
candela, 7 dryp on ðæt ofrec, wæx ðriwa ne mæg
hit ðe manna forhelan. Gif hit sy inorf sing
15 on feower healfa ðæs huses, 7 æne on middan.
Crux christi reducat, crux christi per furtum periit in-
uenta est abraham tibi sanitas uias montes conclu-
dat iob et flumina ad iudicii ligatum perducatur.
Iudeas christi crist ahengan ðæt him com to wite,
20 swa strangum, gedydon heom dæda þa wyrstan
hy ðæt drofe forguldon hælon hit him to
hearne myclum, 7 heo hit na forhelan ne
mihton. (H)it becwæð, 7 becwæl
se ðe hit ahte mid fullan folcrihte swa swa

95v

hit his ylðran mid feo, 7 mid feore rihte begea-
tan, 7 letan, 7 læfdan ðam to gewearde ðe hy
wel uðan, 7 (swa) ic hit hæbbe swa hit se sealde ðe to
syllanne ahte unbryde, 7 unforboden, 7 ic
5 agnian wylle to agenre æhte ðæt ðæt ic hæb-
be, 7 næfre ðæt yntan ne plot, ne ploh, ne turf,
ne toft, ne furh, ne fotmæl, ne land, ne læse, ne
fersc, ne mers(t), ne ruhnerum, wudes ne feldes,
landes ne strandes wealtes, ne wæteres, butan
10 ðæt læste ða hwile ðe ic libbe for ðam nise tinan
on life ðe () æfre gehyrde ðæt man cwydde oððon
crafode hine on hundrede oððon ahwar on ge-
mote on ceapstowe oþþe on cyricware ða hwile þe
he lifde unsac he wæs on life beo on legere swa swa
15 he mote, do swa ic lære beo ðe be þinum, 7 læt ine
be minum ne gyrne ic ðines ne lædes ne landes,
ne sace ne socne, ne ðu mines ne ðærft ne myn-
te ic ðe nan ðing.

20 .
.

.

.

.
.
<booklet 5>

40r

<quire IX starts here>

Dis syndon þa domas ðe ælfred cyncg 7 guþrum
(A)nd þis is seo gerædnis, **cyncg gecur(a)n.**
eac þe ælfred cyng, 7 guðrum cyng,
7 eft eadward cyng, 7 guðrum cyng
5 gecuran 7 gecwædon, þa þa engle 7 dene to fri-
þe 7 to freondscipe fullice fengon, 7 þa witan
eac þe syððan wæron oft 7 unseldan þæt seolfe
geniwodon, 7 mid gode gehihtan. Ðis ærest
þæt hig gecwædon, þæt hi ænne god lufian woldon,
10 7 ælcne hæþendom georne aw(e)orpen. 7 hig
gesetton woruldlice steora eac for ðam þingum
þe hig wistan þæt hig elles ne mihton manegum
gesteoran, ne fela manna nolde to gocundre
bote elles gebugan swa hy sceolde. 7 þa woruld-
15 bote hig gesetton gemæne, criste, 7 cynge, swa
hwar swa man nolde godcunde bote gebugan
mid rihte to bisceopa dihte. 7 þæt is þonon æ-
rest þæt hig gecwædon, þæt cyricgrið binnan
wagum, 7 cyninges handgrið stande efne un-
20 wemme. 7 gif hwa cristendom wyrde, oððe
hæþendom weorþige, wordes oððe weorces,
gylde swa wer swa wite, swa lahsli(t)te, be þam
þe syo dæde sy. 7 gyf gehadod man gestalie,
oððe gefe(o)hte, oððe forswerige, oððe forlicge,
40v

gebete þæt be þam (þe) seo dæde sy, swa be were, swa be
wite, swa be lahs(litte), 7 for gode huru bete swa
canon tæce, 7 þæs borh finde, oððe carce(r)n ge-
buge. 7 gif mæssepreost folc miswyssige æt freol-
5 se, oððe æt fæstene, gylde xxx. scill' mid englum,
7 mid denum þreo healf mare. Gif preost to riht-
andagan crisman ne fecce, oððe fulluhtes for-
wyrne, þam þe þæs þearf sy, gylde wite mid en-
glum, 7 mid denum lahslit, þæt is twelf oran. 7 æt
10 syblegerum þa witan geræddan, þæt cyng ah þone
uferan, 7 bisceop þone nyþeran, butan hit man
gebete for gode 7 for worulde, be þam þe seo dæ-
de sy, swa bisceop getæce. Gif twegen gebro-
ðra, oððe twegen () genyhe magas wið an wif for-
15 licgan, beten swyþe georne swa swa man gefafige,
swa be wite, swa be lah(slitte), be þam þe seo dæde sy.
Gif gehadod man hine forwyrce mid deaþscyl-
de, gewilde hine man, 7 healde to bisceopes dome.
7 gif deaþscyldig man scrift spræce gyrne, ne
20 him man næfre ne wyrne. 7 ealle godes gerih-
to, forðige man georne be godes mi(l)dse, 7 be þam
witan, þe witan toledan. Gif hwa teoþunge for-
healde, gylde lahslit mid denum, wite mid englum.
Gif hwa romfeoh forhealde, gylde lahslit mid

41r

denum, wite mid englum. Gif hwa lehtgesceot ne
 gelæste, gylde lahslit mid denum, wite mid englum.
 Gif hwa sulhælmyssan ne sylle, gylde lahslit mid
 denum, wite mid englum. Gif hwa ænigra godcun-
 5 dra gerihto forwyrne, gylde lahslit mid denum,
 wite mid englum. 7 gif he wigie, 7 man gewundie,
 beo his weres scyldig. Gif he man to deaþe ge-
 fülle, beo he þonne utlah, 7 his hente mid he-
 arme, ælc þara þe riht wille. 7 gif he gewyrce
 10 þæt hine man afülle, þurh þæt hine man gean godes
 ryht, oððe þæs cynges geonbyrde, gif man þæt
 gesoðige, licge ægylde. Sunnandæges cypinge
 gif hwa agynne, þolie þæs ceapes, 7 twelf orena
 mid denum, 7 xxx. scil' mid englum. Gif frigman
 15 freolsdæge wyrce, ðolie his freotes, oððe gylde
 wite lahslite. Ðeowman þolie his hyde, oððe hyd-
 gyldes. Gif hlaford his þeowan freolsdæge
 nyde to weorce, gylde lahslitte inne on deone
 lage, 7 wite mid englum. Gif frigman rihtfæ-
 20 sten abrece, gylde wite, oððe lahslite. Gif hit
 þeowman gedo, ðolie his hyde, oððe hydgyldes.
 Ordle 7 aðas syndon tocwedene freolsdagum, 7
 rihtfæstendagum, 7 se ðe þæt abrece, gylde
 lahslit mid denum, wite mid englum. Gif man

41v

wealdan mage, ne dyde man næfre on sunnandæ-
 ges freolse ænigne forwyrhtne, ac wylde 7 he-
 alde, þæt se freolsdæg agan sy. Gif limlæweo
 lama þe forworht wære weorþe forlæten, 7 he
 5 æfter þam ðreo niht alibbe. Siððan man mot
 hylpan be bisceopes leafe, se ðe wylle beorgan
 sare 7 saule. Gif wiccan oððe wigleras, manswo-
 ran, oððe morðwyrhtan, oððe fule afylede
 æbære, horcwenan, ahwar on lande wurðan
 10 agytene, ðonne fyse hi man of earde, 7 clæn-
 sie þa ðeode, oððe on earde forfare hy mid eal-
 le, buton hig geswican. (*) Gif man gehadodne
 oððe ælðeodigne þurh enig ðing forræde
 æt feo oððe æt feore, þonne sceal him cyng be-
 15 on oððan eorl ðær on lande, 7 bisceop ðere þeode
 for mæg, 7 for mundboran, buton he elles (oðer-
 ne) hæbbe, 7 bete man georne be ðam þe seo dæde sy,
 criste 7 cyninge, swa hit gebyrige, oððe þa dæde
 wrece swiðe deope, þe cuning sy on ðeode. Twelf-
 20 hyndes mannes wer is, twelf hund scyllinga.
 Twyhyndes mannes were is, twa hund scill'.
 Gif man ofslægen weorðe, gylde hine man
 swa he geboren sy. 7 riht is ðæt se slaga
 siððan he weres beweddod hæbbe, finde ðær-

12 (* [7] þe deoppor gebetan.)

42r

to wærborh be þam ðe ðærto gebyrige, ðæt
 is æt twelfhyndum were, gebyriað twelf men
 to werborge, viii. fæderen mægðe, 7 iiiii. me-
 dren mægðe. Ðonne þæt gedon sy, ðonne ræ-

5 re man cyninges munde, ðæt is ðæt hy ealle
gemænum handum of ægðere mægðe on anum
wæpne ðam semende syllan ðæt cyninges mund
stande of ðam dæge on xxi. nihtan gylde man
cxx. scill' to healsfange æt twelfhyndum
10 were. Healsfang gebyreð bearnum, broðrum,
7 fæderan ne gebyreð nanum mæge ðæt feoð
bute ðam ðe sy binnan cneowe of ðam dæge
ðe ðæt healsfang agolden sy, on xxi. nih-
tan gylde man ða manbote ðæs on xxi.
15 nihtan ðæt fyhtewite, ðæs on xxi. nihtan (ðæs)
weres ðæt frumgyld, 7 swa forð þæt fulgol-
den sy on ðam fyrste ðe witan geræden, siððan
man mot (mid) lufe ofgan, gif man hwile fulle
freondrædne habban. Eal man sceal æt cyr-
20 liscum were be þære mæðe don ðe him to ge-
byreð, swa we be twelfhyndum tealdan.

Eadwerdes gerænesse.

(E)ADWERD cyning byt ðam gerefum
eallum ðæt ge deman swa rihte domas

42v

swa ge rihtoste cunnon, 7 hit on ðære dombec
stande ne wandiað for nanum ðingum folcriht
to geregceanne, 7 ðæt gehwilt spræce habbe
andagan hwænne heo gelæst sy þæt ge ðonne
5 gereccan. 7 ic wille ðæt gehwilt man hæbbe
his geteaman, 7 nan man ne ceapige butan
porte, ac hæbbe þæs portgerefan gewitnes-
se, oððe oþera ungeligenra manna ðe man
gelyfan mæge. 7 gif hwa butan porte ceapi-
10 ge, ðonne sy he cyninges oferhrynesse scyl-
dig, 7 gange se team þeah forð, oð þæt man
wite hwær he oðstande. Eac we cwædon se ðe
tyman scolde, þæt he hæfde ungeligene gewit-
nesse ðæs, ðæt he hit on riht tymde, oððe
15 þone að funde ðe se gelyfan mihte ðe onspre-
ce. Swa we cwædon be þære agnunge ðæt ylce,
þæt he gelædde ungeligene getwitnessse ðæs, oððe
ðone aþ funde gif he mæhte ungecorenne,
ðe se onspeca on gehealden wære, gif he ðon-
20 ne ne mehte, ðonne namede him man vi.
men on ðam ylcan geburhscipe þe he on ham-
fæst wære, 7 begete þara syxa ænne, æt a-
num hryðere, oððe æt þam orfe þe ðæs
weorð sy, 7 syððan wexe be ðæs ceapes æhte

43r

gif þær ma to scyle. Eac we cwæd(a)n gif enig
yfelra manna wære ðe wolde oðres yrfe to
borge settan for wiðertihtlan, ðæt he gecyþe
ðonne mid aðe, ðæt he hit for na(num) facne ne dyde,
5 ac mid fulryhte butan brede, 7 bigswice, 7 se
dyde þonne swa ðer he dorste ðe hit man ætfen-
ge, swa he hit agnode swa he hit tymde. Eac we
cwædon hwæs se wyrðe wære þe oðrum ryhtes
wyrnde, aðor oððe on boclande, oððe on folc-
10 lande, 7 ðæt he him geandagode of þam folc-

lande hwonne he him riht worhte before ðam
 gerefan. Gif he ðonne nan riht næfde ne
 on boclande ne on folclande, þæt se wære þe rih-
 tes wyrnde scyldig xxx. scll' wið þone cyning,
 15 7 æt oðrum cyrre (e)ac swa, æt ðriddan cyrre
 cyninges oferhyrnesse, ðæt is cxx. scll'
 buton he ær geswice. Eac we cwædon be þam
 mannum ðe mansworan wæran, gif ðæt geswu-
 telod wære, oððe him að burste, oððe ofer-
 20 cyðed wære, þæt hy siððan aðwyrðe næran, ac
 ordales wyrðe.
 (E)ADWEARD cyning myngode his
 wytan þa hy æt exanceastre wæron,
 þæt hy smeadon ealle hu heora frið betere beon / mæhte

43v

þonne hit ær ðam wæs, forðam him þuhte þæt hit
 mæctor gelæst wære þonne hit scolde þæt he ær
 beboden hæfde. He agsode hy þa hwa to ðære
 bote cyrran wolde, 7 on ðære geferræddenne
 5 beon ðe he wære, 7 þæt lufian ðæt he lufode, 7
 ðæt ascunian ðæt he ascunode, ægðer ge on
 sæ ge on lande. ðæt is ðonne ðæt nan man oðrum
 ryhtes ne wyrne, gif hit hwa do, () bete swa
 hit beforan awriten is æt forman cyrre xxx.
 10 scll', 7 æt oðran cyrre ealswa, 7 æt þriddan mid
 cxx. scll' ðam cyninge. 7 gif hit se gerefana ne
 amanige mid rihte on ðara manna gewitnesse (ðe him
 to gewitnesse) getealde syndon þonne bete mine ofer(hyr)nesse mid
 cxx. scll'. Gif hwa ðifþe betogen sy, þonne niman
 15 hine on borh ða þe hine hlaforde befæston, þæt
 he hine þæs getrywsige, oððe oþere() frynd
 gif he hæbbe don þæt sylfe, gif he nyte hwa hi-
 ne on borh nime þonne niman þa ðe hit togeby-
 reð on his æhtan inborh, gif he naðor næb-
 20 be ne æhta, ne oðerne borh, ðonne healde hi-
 ne man to dome. Eac ic wylle þæt ælc man hæb-
 be symle þa men gearowe on his lande ðe læ-
 den ða men ðe heora agen secan willen, 7 hy
 for nanum medsceattum ne werian, ne ful nawar

44r

friðian ne feormian, willes ne gewealdes. Gif
 hwa ðis oferhebbe, 7 his að, 7 his wæd brece ðe
 eal ðeod geseald hæfð, bete swa domboc tæce.
 Gif he ðonne nelle, ðolige ure ealra freonscipes,
 5 7 ealles ðæs ðe he age. Gif hine hwa feormige
 syððan, betwe swa seo domboc sæcge, 7 se scyle ðe
 flyman feormige. Gif hit sy herinne, gif hit
 sy east inne, gif hit sy norð inne, bete be ðam
 þe þa frið gehwritu sæcgan. Gif hwa þurh stæl-
 10 tihtlan freot forwyrce, 7 his hand on hand
 sylle, 7 hine his magas forlætan, 7 he nyte
 hwa him forebete, ðonne sy he ðæs ðeowweor-
 ces wyrðe, ðe ðærto gebyrige, 7 oðfealle se
 wer ðam magum. Ne underfo nan man oðres
 15 mannes man butan þæs leafe ðe he ær fylig-
 de, 7 hær he syllað leas wið ælce hand, gif hit

hwa do, bete mine oferhyrnesse. Ic wille þæt
ælc gerefa hæbbe gemot a ymbe feower wu-
can, 7 gedon ðæt ælc man sy folcrihtes wyrðe,
20 7 ðæt ælc spræc hæbbe ende, 7 andagan hwæn-
ne hit forðcume, gif hit hwa oferhebbe,
bete swa we ær cwædon. **Eadmundes cyninges**
(E)ADMUND cyning **asetnysse.**
gesomnode mycelne sinoð to lundebyrig

44v

on ða halgan easterlicon tid ægðer ge godcun-
dra hada ge woroldcundra, ðær hwæs ODA, 7
wulfstan arcebisceop, 7 mænige oðre biscopas
smeagende ymbe heora saula ræd, 7 ðara ðe
5 him underðeodde wæron. Ðæt is ærest
ðæt ða halgan hadas ðe godes folc lær(a)n scy-
lan lyfes bysne, ðæt hi heora clænnesse he-
aldan be heora hade, swa werhades, swa wif-
hades, swa hweðer hit sy. Gif hy swa ne don,
10 þonne syn hy ðæs wyrðe ðe on ðam canone
cwæð, ðæt is ðæt hy ðolian woroldæhta, 7
gehalgodre legerstowe, buton hy gebetan.
Teoðunge we bebeodaþ ælcum cristenum men
be his cristendome, 7 cyricsceat, (7) ælmes-
15 feoh, gif hit hwa don nelle, sy he amansumod.
Gif hwa cristenes mannes blod ag(eo)te, ne cu-
me he na on ðas cyninges ansyne, ær he on
dædbote ga swa biscop him tæce, 7 his scrift
him wissige. Se ðe wið nunnan hæme, gehal-
20 godre legerstowe ne sy he wyrðe, bute he
gebete, ðe ma ðe manslaga, ðæt hylce we
cwædon be æwbryce. Eac we gecwædon þæt ælc
biscop bete godes hus on his agnum, 7 eac þo-
ne cyning myngige ðæt ealle godes cyrcan

45r

syn wel behweorfene swa us m(u)cel þearf is.
Ða ðe mansweriað, 7 lyblat wyrcað, syn hy
a fram ælcum godes dæle aworpene, buten
hy to rihtre dædbote gecyrran.
5 (E)ADMUND cyning cyð eallum
folce ge ylðrum ge gingrum ðe on his an-
wealde synd, ðæt ic smeade mid minra witena
geðeahte ge hadedra ge læwedra, ærest hu
ic mæhte cristendomes mæst (a)ræran, ðonne
10 ðuhte us ærest mæst ðearf ðæt we ure ge-
sibsumnesse, 7 geðwærnesse fæstlicost us be-
tweonan heoldan gynd ealne minne anwald.
Me eleð swyðe, 7 us eallum ða unrihtlican, 7
mænigfealdan gefeoht ðe betwux us sylfum
15 syndan, þonne cwæde we gif hwa heonanforð
ænigne man ofslea ðæt he wege sylf ða fæh-
þe butan he hy mid freonda fylste binnan
twelf monðum forgyldde be fullan were sy
swa boren swa he sy. Gif hine þonne seo mægð
20 forlete, 7 him foregyldan nellen, ðonne wille
ic ðæt eall seo mægð sy unfah butan ðam
handdædan gif hy him syððan ne doð mete

ne munde. Gif ðonne syððan hwilc his maga
hine feormige, ðonne beo he scyldig ealles ðæs

45v

ðe he age wið þone cyning, 7 wege ða fæhðe
wið þa mægðe forðam hi hine forsocan ær.
Gif þonne of ðære oðre mægðe hwa wrace do
on ænigum oðrum men butan on ðam riht-
5 handdædan sy he gefah wið þone cyning,
7 wið ealle his frind, 7 ðolige ealles ðæs he
age. Gif hwa cyrican gesece oððe mine burh,
7 hine man ðær sece oððe yflyge, ða þe ðæt
doð syn ðæs ylcon scyldige ðe hit her befo-
10 ran cwæð. 7 ic nelle þæt ænig fyhtewite,
oðð manbot forgifen sy. Eac ic cyðe þæt ic
nelle socne habban to minum hirede ær he
hæbbe godcunde bote underfangen, 7 wið þam
ægðer gebet on bote befangen, 7 to ælcum
15 rihte gebogen swa biscop him tæce ðe hit on
his scyre sy. Eac ic ðancige gode, 7 eow eallum
ðe me wel fylston 7 þæs friðes ðe we nu habbað
æt ðam þyfðam, ðonne gelyfe ic to eow þæt ge wil-
lan fylstan to ðissum swa miccle bet swa us is
20 eallum mare ðærf ðæt hit gehealden sy. Eac
we cwædon be mundbrice, 7 be hamsocnum, se ðe
hit ofer ðis do, þæt he þolige ealles ðæs he
age, 7 si on cyninges dome hwæðer he lif age.
Witan scylan fæhðe sectan, ærest æfter folc-

46r

rihtes laga sceal his forspecan on hand syllan,
7 se forspecan magum þæt se slaga wylle betan
wið mægðe, ðonne syððan gebyreð þæt man
syllan ðæs slagan forspecan on hand ðæt se
5 slaga mote mid griðe nyr, 7 sylf wæres wed-
dian, ðonne he ðæs beweddad hæbbe, ðonne finde
he ðærto wærborh. ðonne ðæt gedon sy, ðonne
rære man cyninges munde, of ðam dæge on
xxi. nihton gylde man healsfang, ðæs on xxi.
10 niht manbote, ðæs on xxi. niht ðæs weres
ðæt frumgyld. **Æþelredes cyninges geræd-**
(Ð)IS is seo gerædnys ðe æþelred nisse.
cyning 7 his witan geræddon eallon
folce to friþes bote æt wudestoce, on myrce-
15 na lande æfter engla lage, þæt is þæt ælc freo man
getreowne borh hæbbe, þæt se borh hine to ælcon
rihte gehealde gif (he) betyhtlad wurde. Gif
he ðonne tyhtbysig sy, gange to þam þryfeal-
dan ordale. Gif se hlaford sæcge þæt him naðer
20 ne burste, ne að, ne ordal syððan þæt gemot wæs
æt bromdune. Nime se hlaford him twegen ge-
treowe þegenas, innan þam hundrede, 7 sweri-
an þæt him næfre að ne burste, ne he þeofgyld
ne gulde, butan he þone gerefan hæbbe, þe

46v

þæs wyrðe sy, þe þæt don mæge. Gif se að þonne
forðcume, ceose se man þonne þe þæt betyht-

let sy, swa hweðer he wylle, swa anfeald ordal,
swa pundes wurþne að, innan þam þrim hun-
5 dredan ofer þrittig peninga. Gif hy þonne
aþ syllan ne durron, gange to þam þryfealdan
ordale. Gif he þonne ful wurðe, æt þam for-
man cyrre bete þam teonde twygilde, 7 þam
hlaforde his were, 7 sette getreowe borgas þæt (he)
10 ælces yfeles geswice eft. 7 æt þam oþran cyr-
re, ne sy þær nan oðer bot butan þæt hlaford
gif he þonne uthleape 7 þæt ordal forbuge, gyl-
de se borh þam teonde his ceapgyld, 7 þam hla-
forde his were, þe his wites wyrðe sy. 7 gyf
15 mon þone hlaford teo þæt he be his ræde utt-
hleope, 7 ær unriht worhte, nime him fif
þegnas to, 7 beo him sylf sixta, 7 ladie hine þæs.
7 gif seo lad forðcume, beo he þæs weres wur-
ðe. 7 gif (heo forð) ne cume, fo se cyning to
20 þam were, 7 beo se þeof utlah wið eall folc, 7 hæb-
be ælc hlaford his hiredmen, on his agenon
borge. Gif he ðonne betyhtled wurðe, 7 he (utt)
oþhleape, gylde se hlaford þæs mannes were þam
cyninge. 7 gif man þone hlaford teo þæt he

47r

be his ræde uthleope, ladie hine mid fif þeg-
num, 7 beo him sylf sixta. Gif him seo lad byr-
ste, gylde þam cyng his were, 7 sy se man utlah,
7 beo se cyng ælc þæra wita wyrðe þe þa men ge-
5 wyrren þe bocland habban, 7 ne bete nan man
for nanre tyhtlan butan hit sy (þæs) cynges gere-
fan gewitnesse. 7 gif þeowman ful wurðe
æt þam ordale, mearcie man hine æt ðam for-
man cyrre, 7 æt ðam oðrum cyrre ne sy þær
10 nan oþer bot buton þæt heafod. 7 þæt nan
man ne do naþor ne ne bycge, ne ne hwirfe bu-
ton he borh hæbbe, 7 gewitnesse. Gif hit þon-
ne hwa do fo se landhlaford to, 7 healde þæt orf
oð þæt man wite hwa hit age mid rihte. 7 gif
15 hwylc man sy þe eallon folce ungetrywe sy, fa-
re þæs cynges gerefa to, 7 gebringe hine un-
der borge, þæt hine man to rihte gelæde, þam þe
him onspræcon. Gif he ðonne borh næbbe,
slea mon hine, 7 on ful lecge, 7 gif hwa hine
20 forenne forstande, beon hy begen anes rihtes
wyrðe. 7 se þe þys forsytt, 7 hit geforðian
nylle, swa ure ealra cwide is, sylle þam cyng
cxx. scil'. **Willelmes cyninges asetnysse.**

(W)ilhelm cyng gret ealla þa þe ðys gewrit to / cymð

47v

ofer eall englaland freondlice, 7 beot, 7 eac cyð
eallum mannum ofer eall angelcynn to healdenne,
þæt is gif englisc man beclypað ænigne fræn-
ciscne mann to orneste for þeofte, oððe for
5 manslihte, oððe for ænigan þingan þe geby-
rige ornest fore to beonne, oððe dom betweox
twam mannum, habbe he fulle leafe swa to donne,
7 gif se englisca forsæcð þæt ornest, þe fren-

10 cisca þe se englisca beclypað, ladige hine
 mid aþe ongean hine mid his gewitnesse æf-
 ter norðmandiscere lage. Eft gif frencisc
 man beclypað englescne man to orneste for
 ðam ylcan þingan, se englisca be fulre leafe
 hine werige mid orneste, oððe mid irene gif him
 15 þæt gecwemre byð, 7 gif he untrum byð, 7 nelle þæt
 ornest, oððe ne mage begyte him lahlicne spalan,
 7 gif se fræncisca byð ofercuman, he gyfe þam cyn-
 ge iii. pund. 7 gif se englisca nele hine werian mid
 orneste, oððe mid gewitnesse, he ladige hine mid
 20 irene. Æt eallan utlaga þingan se cyng gesette
 þæt se englisca ladige hine mid irene. 7 gif se englisca
 beclypað frenciscne mid utlagan þingan, 7 wille
 hit þonne on him gesoðian, se fræncisca bewerie hine
 mid orneste. 7 gif se englisca ne durre hine to or-
 25 neste beclypian, werige hine se fræncisca mid un-
 foredan aðe.

25–6 *two extra lines*

<booklet 6>

48r

<quire X starts here>

(Ð)is syndon þa laga
 þe ædelred cyng, 7 his witan gerædd hab-
 bað æt wanetingc, to friðes bote. Ðæt is
 þæt his grið stande swa forð swa hit fyrmest
 5 stod, on his yldrena dagum, þæt þæt sy botleas,
 þæt he mid his agenre hand sylð, 7 þæt grið þæt se
 ealdormann, 7 kinges gerefa on fif bur(h)ga
 gepincða sylle, bete man þæt mid xii. hund'. And
 þæt grið þæt man sylleð on burhga þinðe, bete man
 10 þæt mid vi. hundr'. And þær man sylle on wæ-
 pentake, bete man þæt mid hundr' gif hit man
 brecð. And þæt man sylle on ealahuse, bete man
 þæt æt deadum menn, mid vi. healf marce, 7 æt
 cwicon mid xii. oran. And þæt þæt man cyðe
 15 mid gewitnesse, þæt nan man þæt ne awende, æt cwi-
 con þe ma (þe) æt deaðon, 7 gange ælc man þæs
 to gewitnesse þe he durre on þam haligdome,
 swerian þe him man on hand sylð. And landcop
 7 hlafordes gifu, þe he on riht age to gifanne,
 20 7 lahcop, 7 witword, 7 gewitnes, þæt þæt stande,
 þæt hit nan man ne awende, 7 þæt man habbe gemot
 on ælcum wæpenkace, 7 gan ut þa yldestan
 xii. þegnas, 7 se gerefa mid, 7 swerian on þam
 haligdome þe heom man on hand sylle, þæt hig
 9 burhga *glossed* i.

48v

nellan nænne () sacleanan man forsecgean, ne
 nænne sacne forhelan, 7 niman þonne þa tiht-
 bysian men þe mid þam gerefan habbað, 7 heo-
 ra ælc sylle vi. healf marc wedd, healf land-
 5 rican, 7 healf wæpentake, 7 ælc bicge him lage
 mid xii. oran, healf landrican, healf wæpen-
 take, 7 ælc tihtbysig man gange to þryfeldan

ordale, oððe gilde feower gilde. Gif se hla-
ford þonne hine ladian wylle, mid twam godum
10 þegenum þæt he næfre þeofgild ne gulde siððan
þæt gemot wæs on bromdune, ne he betihlod
nære, gange to anfealdum ordale, oððe gilde iii.
gilde. Gif he þonne ful beo, slea man hine, þæt him
forberste se sweora, 7 gif he þæt ordal forbuge,
15 gilde angylde þam agenan frian, 7 landrican
xx. oran, 7 ga eft to þam ordale. And gif se
agena frigia nelle þæt ordal gesecean, gilde xx.
oran, 7 sy his spæce forloren, 7 he þeah gange
þam landrican to ordale, oððe agife twygilde.
20 And gif hwa borhleas orf hadde, 7 landrican
hit befon, agife þæt orf, 7 gilde xx. oran. 7
ælc tiond age geweald, swa hwæðer he wille, swa
wæter, swa isen, 7 ælc team, 7 ælc ordal, beo
on þæs kyninges byrig, 7 gif he þæt ordal for-
49r

fleo, gilde se borh hine be his were. And gif
hwa þeof clænsian wylle, lecge an C. to wedde,
healf landrican, 7 healf cinges gerefan bin-
nan port, 7 gange to þrimfealdan ordale. Gif
5 he clæne beo æt þam ordale, nime upp his
mæg. Gif he þonne ful beo, licge þar he læg, 7
gilde an C. And ælc myneterere þe man tihð
þæt fals feoh sloge, syððan hit forboden wæs, gan-
ge to þrimfealdan ordale. Gif he ful beo, slea
10 hine man. And nan mann neage nænne my-
neterere buton cyng. 7 ælc myneterere þe betiht-
lad si, bicge him lah mid xii. oran. 7 nan
mann hryðer ne slea, buton he hadde twegra
trywra manna gewitnesse, 7 he healde iii. niht
15 hyde, 7 heafod, 7 s(c)eapes eallswa. 7 gif he þa
hyde ær þam aweg sylle, gilde xx. oran. 7 ælc
flyma beo flyma on ælcum lande, þe on anum
sy. 7 nan man nage nane socne ofer cynges
þegen, buton cyng sylf. And æt cynges spæce,
20 lecge man vi. healf marc wedd, 7 æt eorles 7
biscopes xii. oran wedd, 7 æt ælcum þegene vi.
oran wedd. 7 gif man hwilcne man teo þæt he
þone man fede þe ures hlafordes grið tobroc-
cen hadde, ladige hine mid þrinna xii. 7 se
49v

gerefa namige þa lade. And gif hine man
mid him befare, beon hig begen anes rihtes
weorðe. 7 þæt dom stande, þar þegenas sammæle
beon. Gif hig sacan, stande þæt hig viii. sec-
5 gað. 7 þa þe ðær oferdrifene beoð, gilde heo-
ra ælc vi. healf marc. 7 þar þegen age twe-
gen costas, lufe, oððe lage, 7 he þonne lufe
geceose, stande þæt swa fæst swa se dom. 7 se ðe
ofer ðæt lade geþafie, oððe se þe hy sylle,
10 gilde vi. healf marc. And se þe sitte uncwydd,
7 uncrafod, on his are on life, þæt nan mann on
his yrfe numan ne spece æfter his dæge.
And se þe reafað man leohtan dæge, 7 he hit ky-

15 þe to þrim tunan, þæt he ne beo nanes fry-
ðes weorðe. 7 þa myneteras þe inne wuda
wyrceð, oððe elles hwær, þæt þa bion heora
feores scyldig, buton se cyning heom arian
wille.

20 **Incipit exorcismus aquae ad iudicium dei de-**
monstrandum. Peractis coram sacerdote
trium dierum ieiuniis, cum (homines) uis mittere ad
iudicium aquae frigidae ob comprobationem, ita
facere debes. Accipe illos homines quos uis
mittere in aquam, et duc eos in aecclesiam, et

50r

coram omnibus illis cantet presbiter missam, et faciet
eos ad ipsam missam offerre. Cum autem ad com-
munionem uenerint, antequam communicent,
interroget sacerdos eos cum adiuratione et
5 dicat, **Adiuo uos N. per patrem et filium**
et spiritum sanctum, et per uestram christianitatem quam
suscepistis, et per unigenitum dei filium, et per
sanctam trinitatem, et per sanctum euangelium, et
per istas sanctas reliquias quae in ista aecclesia
10 **sunt, et per illud baptismum quo uos sacerdos**
regenerauit, ut non presumatis ullo modo
communicare, neque ad altare accedere, si
hoc fecistis aut consensistis, aut scitis
quis hoc egerit. Si autem tacuerint et
15 **nulli hoc dixerint, accedat sacerdos**
ad altare et communicet. Postea uero commu-
nicet illos, quos uult in aquam mittere.

Incipit missa iudicii. A. Iustus es domine et re-
ctum iudicium tuum fac cum seruo tuo secundum misericordiam tuam.

20 **PS. Beati immaculati in uia. Oratio.**
(A)bsolute quesumus domine tuorum delicta famulorum,
ut a peccatorum suorum nexibus quae pro
sua fragilitate contraxerunt, tua be-
nignitate liberentur, et in hoc iudicio prout

alternative readings marked between the lines 5 te – 6 tuam – 7 suscepisti – 10
te – 11 presumas – 13 fecisti – consensisti – scis – 14 tacuerit – 15 dixerit – 17
illum, quem – 21 tui – famuli – 23 contraxit – 24 liberetur

50v

meruerunt tua iusticia preueniente ad uerita-
tis censuram peruenire mereantur. Per dominum.
(I)N diebus illis. **Lectio libri leuitici.**
(L)ocutus est dominus ad moysen dicens, Ego sum
5 dominus deus uester, non facietis furtum, non mentie-
mini, nec decipiat unusquisque proximum suum.
Non periures in nomine meo, nec polluas no-
men dei tui. Ego dominus. Non facias calumniam
proximo tuo, nec ui opprimas eum. Non moretur
10 opus mercennarii tui apud te, usque mane.
Non maledices surdo, nec coram caeco ponas of-
fendiculum, sed timebis dominum deum tuum, quia
ego sum dominus. **Alia. Ad ephesios.**
(F)RATRES. (R)enuamini spiritu mentis uestrae, et in-
15 duite nouum hominem qui secundum deum crea-

tus est in iusticia et sanctitate ueritatis. Propter quod deponentes mendacium, loquimini ueritatem unusquisque cum proximo suo, quoniam sumus inuicem membra. Irascimini, et nolite peccare.

- 20 Sol non occidat, super iracundiam uestram. Nolite locum dare diabolo. Qui furabatur, iam non furetur. Magis autem laboret operando manibus suis quod bonum est, ut habeat unde tribuat, necessitatem patienti. **R.** Propitius esto

1 meruit – 2 mereatur

51r

domine peccatis nostris ne quando dicant gentes ubi est deus eorum.

V. Adiuua nos deus salutaris noster et propter honorem nominis tui domine libera nos. Alleluia. Deus iudex iustus fortis et patiens nunquid irascetur per singulos dies. **Secundum marcum.**

- 5 **(I)N ILLIS.** **(C)**um egressus esset iesus in uia, procurrrens quidam genu flexo ante eum, rogabat eum dicens, Magister bone, quid faciam ut uitam aeternam percipiam? Iesus autem dixit illi, Quid me dicis bonum? Nemo bonus, nisi solus deus.
- 10 Precepta nosti? Ille dixit, Quae? Ait, Non occidas, non adultereris, non fureris, non falsum testimonium dicas, non fraudem feceris. Honora patrem tuum, et matrem tuam. At ille respondens, ait, Magister, haec omnia custodiui a iuuentute mea. Iesus autem intuitus eum, dilexit eum, et dixit ei, Vnum tibi deest.
- 15 Vade quaecunque habes uende, et da pauperibus, et habebis thesaurum in caelo, et ueni sequere me. **OF.** Immittet angelum dominus in circuitu timentium eius et eripiet eos gustate et uidete quoniam suauis est dominus.
- 20 **Hic offerant. SCR.**
- (I)**ntercessio sanctorum tuorum misericordiae tuae domine munerera nostra conciliet, et quam merita nostra non ualent, eorum deprecatio indulgentiam

51v

ualeat optinere. Per dominum. **Praefatio.**

(V-D) aeterne deus. **(Q)**ui non solum peccata dimittis, sed ipsos etiam iustificas peccatores, et reis non tantum

- 5 poenas relaxas, sed dona largiris et premia. Cuius nos pietatem supplices exoramus, ut famulos tuos **N.** non de preteritis iudicibus reatibus, sed huius culpaue ueritatem spectantibus insinuas, quatinus et in hoc populus
- 10 tuus preconia nominis tui efferat et te uitae presentis et perpetuae auctorem agnoscat. Per Christum. **Benedictiones ad iudicium.**
- (D)**eus de quo scriptum est, quia iustus es et rectum iudicium tuum, fac cum his seruis tuis secundum misericordiam tuam, ut non de pristinis iudicentur reatibus, sed in hoc prout meruerunt tua benedictione preueniente ueritatis subsequantur iudicium. **AMEN.**
- 15 **(E)t** qui iustus est et amator iusticiae, et a cuius

20 uultu uidetur aequitas, fac in conspectu populi
tui ut nullis malorum prestigiis ueritatis
tuae fuscentur examina. **AMEN.**
(P)eticiones nostras placatus intende, et culpa-
rum omnium preteritarum eis ueniam clementer
6 famulum tuum – 14 hoc seruo tuo – 16 iudicetur – meruit – 18 subsequatur
– 24 ei

2 V-D *meaning* Vere dignum

52r

attribue, et si culpabiles sunt, tua larga
benedictio non eis ad suffragium sed huius
culpa ad insinuandam ueritatem proficiat. **AMEN.**
(Q)uod ipse. **(H)ic communicent post sacerdo-**
5 **tem, et dicat sacerdos,** (C)orpus (hoc) et sanguis
domini nostri iesu christi, sit uobis ad probationem
hodie. **CO.** Iustus dominus et iusticiam dilexit aequitatem
uidet uultus eius. **Postcommunio.**
(P)erceptis domine deus noster sacris muneri-
10 bus suppliciter deprecamur, ut huius
participatio sacramenti et a propriis nos
reatibus indesinenter expediat, et in fa-
mulis tuis ueritatis sententiam decla-
ret. Per dominum. **(E)xpleta missa faciat i-**
15 **pse sacerdos aquam benedictam, et pergat**
ad locum ubi homines probentur. Cum autem
uenerit ad ipsum locum, det illis omnibus
bibere de aqua. Postea uero coniuret
aquam ubi culpabiles mittat.
20 **Incipit adiuratio aquae.**
(D)eus qui per aquarum substantiam iudicia
tua exercens diluuii inundatio-
ne milia populorum interemisti, et noe iu-
stum cum suis saluandum censuisti. Deus qui

1 culpabilis est – 2 ei – 4 communicet – 6 tibi – 12 famulo tuo – 16 homo
probetur – 17 illi – 19 culpabilem

52v

in mari rubro cuneos aegyptiorum inuoluisti,
et agmina israhelitica imperterrita abire iussi-
sti, uirtutem tuae (+) benedictionis his aquis
infundere, et nouum ac mirabile signum in eis
5 ostendere digneris. Vt innocentes a crimi-
ne (*) cuius examinationem agimus more aquae in se
recipiant, et in profundum pertrahant, conscios
autem huius criminis a se repellant atque reici-
ant, nec patiantur recipere corpus quod ab onere
10 bonitatis euacuatum uentus iniquitatis alleua-
uit, et in hanc constituit, sed quod caret pon-
dere uirtutis careat pondere propriae substan-
tiae in aquis. Per dominum. **Item alia.**
(A)diuro te creatura aquae in nomine dei patris
15 (+) omnipotentis qui te in principio creauit et
iussit ministrare humanis necessitatibus,
qui etiam iussit separari te ab aquis superioribus, ad-
iuro te etiam per ineffabile nomen iesu (+) christi filii

dei uiui, sub cuius pedibus mare et elementum
20 diuisum se calcabilem prebuit, qui etiam baptiza-
ri se in aquarum elemento uoluit, adiuro etiam te
per spiritum (+) sanctum qui super dominum baptizatum descendit,
adiuro te per nomen (+) sanctum et indiuiduae diuinita-
tis, cuius uoluntate aquarum elementum diuisum est

5 innocentem – 7 conscium

6 (* furti, uel homicidii, uel adulte-
rii, aut alterius neui,) *perhaps by a different hand*

53r

et populus israhel siccis pedibus statim transiuit, ad
cuius etiam inuocationem helyse(us) ferrum quod de
manubrio exierat super aquam natate fecerat,
ut nullo modo suscipias hos homines N. si in a-
5 liquo sunt culpabiles de hoc quod illis obicitur.
Scilicet aut per opera aut per consensum uel per conscientiam,
seu per ullum ingenium, sed fac eos super te natate,
et nulla possit esse contra te causa facta, aut
ullum prestigium inimici quod illud possit occulta-
10 re, adiurata autem per nomen christi precipimus tibi ut
nobis per nomen eius oboedias, cui omnis creatura seruit,
quem cherubin et seraphin collaudant dicen-
tes, sanctus, sanctus, sanctus, dominus deus exercituum qui etiam regnat
et dominatur, per infinita secula seculorum. AMEN. *Alia.*
15 (A)diuro te creatura aquae per deum (+) patrem, et
(+) filium, et spiritum (+) sanctum, et per tremendum diem iudi-
cii, et per xii.cim apostolos, et per lxx.ta ii.duos discipulos, et per
xii.cim prophetas, et per xx.ti iiiii.or seniores qui assidue deum
laudant, et per c.tum xl.ta iiiii.or milia quae sequuntur
20 agnum, et per omnia agmina sanctorum angelorum, archan-
gelorum, thronorum, dominationum, principatum, potesta-
tum, uirtutum, cherubin atque seraphin, et per omnia
milia sanctorum martyrum, uirginum et confessorum.
Adiuro te per sanguinem domini nostri iesu christi et per iiiii.or

4 hunc hominem – 5 sit culpabilis – illi – 7 eum

53v

euangelia, et per iiiii.or euangelistas, necnon et per lxx.ta
ii.os libros ueteris ac noui testamenti, et per omnes scri-
ptores sanctos ac doctores eorum. Adiuro te per sanctam
aecclesiam catholicam, et per communionem sanctorum, et per re-
5 surrectionem eorum, ut fias aqua exorcizata, ad-
iurata, et obfirmata aduersus inimicum hominis
diabolum, et aduersus hominem qui ab eo seductus
unde (*) ratio agitur perpetravit, ut nullatenus eum
in te summersum aut in profundum trahi permittas,
10 sed a te repellas atque reicias. Nec patiaris
recipere corpus, quod ab onere bonitatis inane est
factum, sed quod caret pondere uirtutis, careat
pondere propriae substantiae in te, innocentem uero
a praedicto crimine more aquae in te recipias, et
15 in profundum innocuae pertrahas. Per dominum. (P)ost
*has autem coniurationes aquae exuantur homines
qui mittendi sunt in aquam propriis uestimentis, et oscu-
lentur euangelium et crucem christi, et aqua bene-*

dicta super omnes aspergatur, et qui assint omnes ie-
20 iunent, et sic proiciantur singuli in aquam.
Et si summersi fuerint, inculpabiles reputentur.
Si super natauerint, rei esse iudicentur.
(Incipit adiuratio ferri, uel aquae feruen-
tis ad iudicium. In simplo unum pondus.

7 homines – seducti – 8 perpetrarunt – eos – 9 summersos – 13 innocentes –
16 exuatur homo – 17 mittendus est – osculetur – 19 eum – 20 proiciatur – 21
summersus fuerit, inculpabilis reputetur – 22 natauerit, reus – iudicetur

8 (* [f]urtum hoc, uel homicidium,
[a]ut adulterium,) *perhaps by a different hand*

54r

In triplo, tria ferrum aequiperet pondera. Et
in illa adiuratione non assint ut praediximus, nisi
ieiuni. Et dictis letaniis, sic sacerdos in
loco ubi ferrum accenditur uel aqua inferuesca-
5 tur adiurationem initiando inchoet.
(D)eus qui per ignem signa magna ostendens abra-
ham puerum tuum de incendio chaldeorum
quibusdam pereuntibus eruisti, deus qui rubum ar-
dere ante conspectum moysi et minime comburi
10 permisisti, deus qui ab incendio fornacis chaldai-
ci plerisque succensis, tres pueros tuos illesos
eduxisti. Deus qui incendio ignis populum sodomae
et gomorrae inuoluens, loth famulum tuum cum
suis saluti donasti. Deus qui in aduentu sancti spiritus tui
15 illustratione ignis fideles tuos ab infidelibus de-
creuisti, ostende nobis in hoc paruitatis nostrae ex-
amine uirtutem eiusdem sancti spiritus, et per huius ignis fer-
uorem discerne fideles et infideles, ut (*) attactum
eius rei () cuius inquisitio agitur conscii exhor-
20 rescant, et manus eorum uel pedes comburantur
aliquatenus, immunes uero ab eiusmodi crimine li-
berentur penitus et illesi permaneant. Per. *Alia.*
(D)eus iudex iustus, fortis, auctor et amator pa-
cis, patiens et multum misericors, qui

19 conscius exhorrescat – 20 eius – comburatur – 21 immunis – liberetur – 22
illesus permaneat

18 (* ut attactu eius furti, uel h[o-]
micidii, uel adulterii, cuius) *perhaps by a different hand*

1 aequiperet *glossed* gelice

54v

iudicas quod iustum est, et rectum iudicium tuum, qui respi-
cis super terram et facis eam tremere. Tu deus omnipotens qui per
aduentum filii tui domini nostri iesu christi mundum sal-
uasti, (et) per eius passionem genus humanum redemisti, hanc
5 aquam feruentem uel hoc ferrum feruens (+) sanctifica.
Qui tres pueros, sidrac, misac, et abdenago ius-
su regis babiloniae in camino ignis accensa for-
nace saluasti illesos per angelum sanctum tuum eduxisti,
tu clementissime pater dominator omnipotens, presta ut si quis
10 innocens de (*) hoc cuius inquisitio agitur, in hoc ferrum
feruens, uel in hanc aquam feruentem miserit

manum suam salua, te prestante domino nostro permaneat, et sicut tres pueros supradictos de camino ignis ardentis liberasti, et susannam de falso crimine eripuisti, sic manum innocentis omnipotens deus ab omni lesionis insanie saluare dignare. Et si quis culpabilis uel noxius et tumido corde, induratoque pectore, uel superba mente, reus de (*) hoc cuius inquisitio agitur, manum miserit in hoc ferrum, uel aquam feruentem, tu deus omnipotens iustissima pietate et rectissimo iudicio illud declarare et manifestare digneris, ut anima eius per poenitentiam saluetur. Et si ille nocens uel culpabilis sit, et per aliquod

9 qui innocentes – 11 miserint manus suas saluas – 12 permaneat – 15 manus innocentium – 17 qui culpabiles – noxii – 18 tumidi – induratique – 19 rei – 20 miserint – 23 animae eorum – saluentur – 24 illi nocentes – culpabiles sint

10 (* de furto hoc uel homicidio, aut adulterio, seu maleficio,) *perhaps by a different hand*
19 (* de hoc furto, uel homicidio, aut adulterio, seu maleficio,) *perhaps by a different hand*

55r

maleficium, uel per herbas, aut per causas diabolicas indurauerit, et peccatum quod fecit confiteri noluerit, tua dextera quesumus domine hoc declarare dignetur. Per. (D)eus innocentiae restitutor **Item tertia.**
5 et amator, qui auctor pacis es et iudicas aequitatem, te subnixis rogamus precibus, ut (*) hoc ferrum ignitum ordinatum ad iusticiam et examinationem cuiuslibet dubietatis, (+) benedicere et (+) sanctificare digneris, ita ut si innocens de (*) hoc cuius inquisitio agitur, (et) unde purgatio quaerenda est in hoc ignitum et tua benedictione sanctificatum (*) ferrum manus uel pedes immiserit, tua benignissima miseratione illesus appareat. Si autem culpabilis atque reus contempserit, et quasi
15 temptator iudicium tuum adierit, aut per herbas uel quaecunque temptamenta siue molimina maleficiose peccata sua contueri et defendere inflatus per afflatorem malitiae contra ueritatis tuae examen uoluerit, iustissime et misericordissime domine deus ad hoc uirtus tua quae omnia superat in eo cum ueritate quae permanet in secula seculorum declaratur, quatinus iusticiae tuae non dominetur iniquitas, sed ueritati subdatur falsitas, ut et caeteri hoc uidentes ab incredu-

2 indurauerint – fecerunt – noluerint – 9 innocentes – 12 manum – pedem immiserit – 13 illesi appareant – 14 culpabiles – rei contempserint – 15 temptatores – adierint – 18 inflati – 19 uoluerint – 21 eis

6 (* uel hanc aquam feruentem,)
9 (* de hoc furto uel homicid[io] uel adulterio, uel maleficio) *perhaps by a different hand*
12 (* uel in hanc aquam ignitam)

litate sua te miserante liberentur. Qui uiuis et regnas.
 (H)is peractis, aqua benedicta cunctis astantibus
 detur ad degustandum, et aspergatur per totam domum
 et ferrum proferatur, quod a culpato coram omnibus
 5 accipiatur, et per mensuram ix. pedum porte-
 tur, manus sigilletur, sub sigillo seruetur, et post
 tres noctes aperiatur, et si mundus est deo
 gratuletur, si autem insanies crudescens
 in uestigio ferri inueniatur, culpabilis
 10 et immundus reputetur.

In aqua feruente, accipiat homo lapidem,
 qui per funem suspendatur in simpla probatione
 per mensuram palmae, in tripla autem unius
 ulnae, manus uero sigilletur, et aperiatur ut supra
 15 diximus in consecratione ferri.

(I)ncipit exorcismus panis ordeacii et casei,
 quorum appensio unius unciae. Primitus fa-
 ciat sacerdos laetantias, et omnes qui intus
 sint cum eo ieiuni sint, et sic incipiat.

20 (C)onseruator et creator humani generis,
 dator gratiae spirit(u)alis, largitor aeternae sa-
 lutis, tu emitte spiritum tuum super hanc crea-
 turam panis uel casei cum timore et tremo-
 re magnitudinis brachii tui, aduersus

1 liberetur

56r

eum qui cum superbia et contumacia ac zelo iniquo
 uenit, et uult subuertere iusticiam, et conculca-
 re iudicium. Fac eum domine in uisceribus angusta-
 ri, eiusque guttur conclude, ut panem uel caseum
 5 istum in tuo nomine sanctificatum deuorare non possit
 hic qui iniuste iurauit, ac negauit (*) hoc quod
 quaerebatur, et iusiurandum pro nichilo habuit, et
 nomen tuum nominauit ubi rectum non erat.

Te quesumus ut non ei permittas illud abscondere, quia iu-
 10 stus es domine et rectum iudicium tuum, qui custodis
 ueritatem in seculum faciens iudicium iniuriam pa-
 tientibus, et custodis pupillum, ac uiduam susci-
 pis, et uiam malignorum exterminabis. Ideo osten-
 de nobis misericordiam tuam, ut humiles ac mansue-
 15 ti ac recti propter ueritatem gaudeant, superbi autem
 et iniqui ac cupidi contristentur et humilien-
 tur usque dum confiteantur magno et sancto nomini
 tuo, et cognoscant caeteri quia nomen tibi dominus, et tu
 solus super omnem terram altissimus, et serui tui
 20 in te gloriantur, et laudent nomen tuum in
 secula seculorum. AMEN. *Item alia.*

(D)OMINE iesu christe qui regnas in caelis et in
 terris, et mirabilis es in omnibus operibus
 tuis, dominator dominantium, deus angelorum, deus

1 eos – 2 uenerunt – uolunt – 3 eos – 4 eorumque guttura – 5 possint hi – 6
 iurauerunt – negauerunt – 7 habuerunt – 8 nominauerunt – 9 eis

6 (* illud furtum, uel homicidium,
 aut adulterium, seu malefi[cium,]) *perhaps by a different hand*

patriarcharum, prophetarum, apostolorum, martyrum, confessorum, uirginum, et omnium electorum, presta quesumus per sanctum et admirabile nomen tuum, ut qui reus est de (*) hoc cuius inquisitio agitur, uel in facto, uel in conscientia ad appositam ei pro ostensione ueritatis creaturam panis sanctificati uel casei faux eius claudatur, guttur eius stranguletur, et in nomine tuo ante illud reiciatur quam deuoetur. Sed et spiritus diabolicus cui nulla est communio cum tua superna ueritate, in hoc negotio ad subuertendum iudicium prauis prestigiorum suorum molitionibus nil preualeat, sed qui reus et conscius est rei prefatae ad hoc pabulum sanctificati panis uel casei, et presertim per dominici corporis et sanguinis communionem quam accepit tremat et tremendo palleat, et nutabundus in omnibus membris appareat, innoxius uero et inscius sobrie ad salubritatem (sui) cum omni facilitate hanc partem panis uel casei in nomine tuo signatam manducando deglutiat, ut cognoscant omnes quia tu es iudex iustus, qui saluos facis sperantes in te, et non est alius praeter te. Qui uiuis et regnas. (D)EVS cuius scientia senariam *Tertia oratio.* circumscriptionem angelicis et humanis

3 rei sunt – 5 eis – 6 fauces eorum claudantur, guttura eorum strangulentur – 8 reiciantur – deuoentur – 12 rei – conscii sunt – 15 acceperunt tremant – 16 palleant – nutabundi – 17 appareant, innoxii – inscii – 20 deglutiant

4 (* huius furti, uel homicidii, aut adulterii, seu maleficii,) *perhaps by a different hand*

57r

elongatam sensibus sola interius penetrat et exterius concludit, quem nulla caelestium uel terrestrium aut infernorum uota fallere possunt, quanto magis cor hominis unius capabile, respice ad preces nostrae humilitatis, quibus famulatum sacri indidisti ordinis, et presta non nostris exigentibus meritis sed tuorum omnium suffragantibus sanctorum precibus, sed quod in hac culpa humanos latet oculos, et sermonum humanae procacitatis obtegatur defensionibus tua caelesti et superna moderatione sine ullo reueletur obtricamine, et sicut solus uerus es ueritatis in hoc sententiam elucidare digneris, quatinus innocens sine ulla difficultate hoc pabulum probationis deglutiat, obnoxius autem obtrepidante mentis statu et totius compagine corporis uacillante quod in tuo sancto nomine (+) consecratur et (+) benedicatur nullatenus deuorandi ualitudinem percipiat, sed coram omnibus inualitudine confusus quod presumptione inmerita suscepit, cum irrisione proiciat. Per dominum nostrum iesum christum.

.
.

.

13 innocentes – 14 deglutiant, obnoxii – 18 percipiant – 19 confusi – 20
susceperunt – proiciant

57v

.
NVD rex anglorum dedit aecclesiae
christi brachium Sancti Bartholomei
apostoli cum magno pallio, et sui capitis
5 auream coronam, et portum de sandwic,
et omnes exitus eiusdem aquae ab utraque
parte fluminis, ita ut natante nauī
in flumine cum plenum fuerit, quam
longius de nauī potest securis paruu-
10 la super terram proici, debet a ministris
aecclesiae christi rectitudo nauis accipi. Nul-
lusque

.
.
15 .
.
.
.
.
20 .
.
.
.
.

*2–12 added by some other scribe 2 initial 'C' not supplied 12 breaks
off in mid-sentence*

<booklet 7>

96r

<quire XI starts here>

Institutiones henrici regis.

(A)nno incarnationis dominicae M. ci. Henri-
cus filius Willelmi regis post obitum fratris
sui Willelmi, dei gratia rex anglorum omnibus fi-
5 delibus salutem. Sciatis me dei misericordia et commu-
ni consilio baronum totius regni angliae eiusdem
regem coronatum esse. Et quia regnum oppressum e-
rat iniustis exactionibus, ego dei respectu
et amore quem erga uos habeo, sanctam dei aecclesiam
10 in primis liberam facio. Ita quod nec uendam nec
ad firmam ponam, nec mortuo archiepiscopo, siue
episcopo, siue abbate, aliquid accipiam de dominio aec-
clesiae uel de hominibus eius, donec successor in
eam ingrediatur. Et omnes malas consuetudines
15 quibus regnum angliae iniuste opprimebatur,
inde aufero. Quas malas consuetudines ex
parte hic pono.

(S)i quis baronum comitum meorum, siue aliorum qui
de me tenent mortuus fuerit, haeres suus
20 non redimet terram suam sicut faciebat tempore
fratris mei, sed iusta et legitima releuatione
releuabit eam. Similiter et homines baronum meorum
iusta et legitima releuatione releuabunt
terras suas de dominis suis.

25 (E)t si quis baronum uel aliorum hominum meorum

96v

filiam suam nuptum tradere uoluerit, siue sororem, siue neptim, siue cognatam, mecum inde loquatur. Sed neque ego aliquid de suo pro hac licentia accipiam, neque defendam ei quin eam det
5 excepto si ea uellet iungere inimico meo.

Et si mortuo barone, siue alio homine meo filia haeres remanserit, illam dabo consilio baronum meorum cum terra sua. Et si mortuo uiro uxor eius remanserit, et sine liberis fuerit, dotem suam et maritacionem habebit,
10 et eam non dabo marito nisi secundum uelle suum. Si uero uxor cum liberis remanserit, dotem quidem et maritacionem habebit dum corpus suum legitime seruauerit, et eam non dabo nisi
15 secundum uelle suum. Et terrae, et liberorum custos erit, siue uxor siue alius propinquarius qui iustius esse debeat. Et precipio ut barones mei similiter se contineant erga filios et filias uel uxores hominum suorum.

20 (M)onetagium commune quod capiebatur per ciuitates, et comitatus, quod non fuit tempore regis eduardi hoc ne amodo sit omnino defendo.

Si quis captus fuerit siue monetarius siue alius cum falsa moneta, iusticia recta inde fiat.

25 (O)mnia placita, et omnia debita quae fratri meo

97r

debebantur condono, exceptis rectis (firmis) meis, et exceptis illis quae pacta erant pro aliorum hereditatibus uel pro eis rebus quae iustius aliis contingebant. Et si quis hereditate sua aliquid
5 pepigerat illud condono, et omnes releuati-ones quae pro rectis hereditatibus pacte fuerant. (E)t si quis baronum uel

hominum meorum infirmabitur, sicut ipse dabit, uel dare disponet pecuniam suam, ita datam
10 esse concedo. Quod si ipse preuentus armis, uel infirmitate pecuniam suam non dederit, uel dare disposuerit, uxor sua (si)ue liberi aut parentes et legitimi homines eius eam pro anima eius diuidant sicut eis melius uisum
15 fuerit. (S)i quis forisfecerit non dabit uadium in misericordia pecuniae sicut faciebat tempore patris mei uel fratris mei, sed secundum modum forisfacti ita emendabit, sicut emendasse(t) retro a tempore patris mei in tempore aliorum antecessorum meorum. Quod si perfidiae uel
20 sceleris conuictus fuerit, sicut iustum fuerit, sic emendet.

(M)urdra etiam retro ab illo die qua in regem coronatus fui, omnia condono. Et ea quae amodo
25 facta fuerint, iuste emendentur secundum lagam

97v

regis eduardi.

(F)orestas omni consensu baronum meorum in manu mea retinui, sicut pater meus eas habuit.
(M)ilitibus qui per loricatas terras suas defendunt, terras dominicarum carrucarum suarum quietas ab omnibus gildis, et omni opere, proprio dono meo concedo, ut sicut tam magno alleuamine alleuati sunt, ita se equis, et armis bene instruant ad seruitium meum, et ad defensionem regni mei.
(P)acem firmam in toto regno meo pono et teneri amodo precipio.
(L)agam eduuardi regis uobis reddo cum illis emendationibus quibus pater meus (eam) emendauit, consilio baronum suorum.
(S)i quis aliquid de rebus meis uel de rebus alicuius post obitum Willelmi regis fratris mei coepit, totum cito sine emendatione reddatur. Et si quis inde aliquid retinuerit, ille super quem inuentum fuerit, michi grauiter emendabit.
Testibus, M. londoniae episcopo, et Gundulfo episcopo, et Willelmo electo episcopo, et Henrico comite, et Simone comite, et Waltero giffardo, et Rodberto de monfort, et Rogero bigoto, et Henrico de portu apud londoniam, quando fui coronatus.

98r

Excommunicatio.

(E)x auctoritate dei omnipotentis patris, et filii, et spiritus sancti, et sanctorum canonum, sanctaeque et intemeratae uirginis dei genitricis mariae atque omnium caelestium uirtutum, angelorum, archangelorum, thronorum, dominationum, potestatum, cherubin, ac seraphin, et sanctorum patriarcharum, prophetarum, et omnium apostolorum et euangelistarum, et sanctorum innocentum qui in conspectu agni soli digni inuenti sunt canticum cantare nouum, et sanctorum martyrum, et sanctorum confessorum, et sanctarum uirginum, atque omnium simul sanctorum et electorum dei. Excommunicamus et anathematizamus, hunc furem, uel hunc malefactorem N. et a liminibus sanctae dei aecclesiae sequestramus, ut aeternis suppliciis cruciandus mancipetur cum dathan et abiron, et cum his qui dixerunt domino deo recede a nobis, scientiam uiarum tuarum nolumus, et sicut aqua ignis extinguitur, sic extinguatur lucerna eius in secula seculorum, nisi resipuerit et ad satisfactionem uene-

alternative readings marked between the lines 16 hos fures – 17 hos malefactores – 19 cruciandi mancipentur – 24 eorum – 25 resipuerint – 25 uenerint

98v

rit, amen. Maledicat illum deus pater,

qui hominem creauit. Maledicat
 illum dei filius, qui pro homine passus
 est. Maledicat illum spiritus sanctus, qui in
 5 baptismo effusus est. Maledicat
 illum sancta crux, quam christus pro nostra salu-
 te hostem triumphans ascendit.
 Maledicat illum sancta dei genitrix et
 perpetua uirgo maria. Maledicat
 10 illum sanctus michael animarum susceptor
 sacrarum. Maledicant illum omnes angeli
 et archangeli, principatus et potestates,
 omnisque militia caelestis exercitus.
 Maledicat illum patriarcharum et
 15 prophetarum, laudabilis numerus. Ma-
 ledicat illum sanctus iohannes precursor et
 baptista christi praecipuus. Maledicat
 illum sanctus petrus et sanctus paulus, atque sanctus
 andreas, omnesque christi apostoli simul et caeteri
 20 discipuli, quattuor quoque euangelistae qui
 sua predicatione mundum uniuersum
 conuerterunt. Maledicat illum cune-
 us martyrum et confessorum mirificus,
 qui deo bonis operibus placitus inuentus
 25 est. Maledicant illum sacrarum uir-
 1 illos – 3 illos – 4 illos – 6 illos – 8 illos – 10 illos – 11 illos – 14 illos – 16
 illos – 18 illos – 22 illos – 25 illos

99r

ginum chori, quae mundi uana, causa ho-
 noris christi respuenda contempserunt.
 Maledicant illum omnes sancti qui ab initio
 mundi usque in finem seculi, deo dilecti inue-
 5 niuntur. Maledicant illum caeli et terra, et
 omnia sancta in eis manentia. Maledictus
 sit ubicunque fuerit, siue in domo, si-
 ue in agro, siue in uia, siue in semita,
 siue in silua, siue in aqua, siue in aec-
 10 clesia. Maledictus sit uiuendo, mo-
 riendo, manducando, bibendo, esu-
 riendo, sitiendo, ieiunando, dormitan-
 do, dormiendo, uigilando, ambulando,
 stando, sedendo, iacendo, operando,
 15 quiescendo, mingendo, cacando, fle-
 botomando. Maledictus sit, in totis ui-
 ribus corporis. Maledictus sit, intus et
 exterius. Maledictus sit, in capillis.
 Maledictus sit in cerebro. Maledictus
 20 sit in uertice, in temporibus, in fronte,
 in auriculis, in superciliis, in oculis, in ge-
 nis, in maxillis, in naribus, in dentibus
 mordacibus, in labris, siue molibus, in la-
 25 biis, in gutturae, in humeris, in har-
 mis, in brachiis, in manibus, in digitis,
 3 illos – 5 illos – 6 Maledicti sint – 7 fuerint – 10 Maledicti sint – 16 Maledicti
 sint – 17 Maledicti sint – 18 Maledicti sint – 19 Maledicti sint – Maledicti sint

99v

in pectore, in corde, et in omnibus interi-
oribus stomachotenus, in renibus, in in-
guinibus, in in femore, in genitalibus, in
coxis, in genibus, in cruribus, in pedibus,
5 in articulis, et in unguibus. Maledi-
ctus sit in totis compaginibus membro-
rum, a uertice capitis usque ad plantam
pedis, non sit in eo sanitas. Maledi-
cat illum christus filius dei uiui toto
10 suae maiestatis imperio, et insurgat ad-
uersus eum caelum cum omnibus uirtuti-
bus quae in eo mouentur ad damnandum
eum nisi poenituerit, et ad satisfacti-
onem uenerit, amen.

15 Fiat. Fiat. AMEN.

Excommunicatio.

(A)uctoritate dei patris omnipotentis,
et filii, et spiritus sancti, et beatae dei genitricis
MARIAE, omniumque sanctorum, et sanctorum canonum,
20 excommunicamus, anathematizamus, et a
liminibus sanctae matris aecclesiae sequestra-
mus illos malefactores N. consenta-
neos quoque uel participes, et nisi re-
sipuerint et ad satisfactionem uene-
25 rint, sic extinguatur lucerna eorum

5 Maledicti sint – 8 eis – 9 illos – 11 illos – 13 eos – poenituerint – 14 uenerint

100r

ante uiuentem in secula seculorum.
Fiat. Fiat. Amen.

.
.
5 .
.
.
.
.
10 .
.
.
.
.
15 .
.
.
.
.
20 .
.
.
.
.
25 .

100v

.
.

.
. .
5 .
. .
. .
10 .
. .
. .
15 .
. .
. .
20 .
. .
. .
25 .

<booklet 8>

101r

Ðis ys angelcynnnes cynecynn
þe her gemearcod is.

(A)DAM wæs se æresta man, 7 he gestrinde Seth, 7 seth, gestrinde enos, 7 enos, gestrinde kainan, 7 kainan, gestrinde malaleel, 7 maleel, gestrinde iared, 7 iared, gestrinde eno(c)h. Æfter enoch, wæs matusalam. Þa wæs lamech. Ða wæs () noe. Þa wæs Sem. Ða wæs scyf, se wæs in tham arken geboran. Þa wæs bedwig. Ða wæs hwala. Þa wæs hapra. Þa wæs iterman. Ða wæs heremod. Þa wæs sealdra. Þa wæs beaw. Ða wæs tethuua. Ða wæs geata, þe ne þa hæþena wurðedon for god. Þa wæs godwulf. Ða wæs finn. Þa wæs fridewulf. Ða wæs frealaf. Þa wæs fridewold. Ða wæs woden. Þa wæs bældæg. Ða wæs brand. Þa wæs friðegar. Ða wæs freawine. Þa wæs wig. Ða wæs gewis, of ðam brittas clypedan þæt land gewis. Þa wæs esla. Ða wæs elesa. Þa wæs cerdic. Ða wæs creoda. Þa wæs cynric. Ða wæs ceawlin. Þa wæs cuðwine. Ða wæs cupa. Þa wæs ceolwold. Þa wæs cenred. Ða wæs ingeld. Þa wæs eoppa. Þa wæs eafa. Ða wæs ealhmund.

101v

Ða wæs ecgbryht. Þa wæs aðulf. Ða wæs ælfred. Þa wæs eadweard. Ða wæs eadmund. Þa wæs eadgar. Ða wæs æþelred. Þa wæs eadword.

<quire XII starts here>

5 .
.
.
.
.
10 .
.
.
.
.
15 .
.
.
.
.
20 .
.
.
.
.
25 .

102ra

Haec sunt genealogiae per partes britanniae re-
gum regnantium per diuersa loca norðhymbrorum.

(E)adwine, ællinc.
(Æ)lle, yffinc.
5 (Y)ffe, uuscfreaing.
(V)uscfrea, uuilgilsing.
(V)uilgilsing, uueosterwaling.
(V)ueosterwalcna, seomling.
(S)eomel, sæfulfing.
10 (S)æfugal, sæbalding.
(S)æbald, siggeoting.
(S)iggeot, suæbdæging.
(S)wæbdæg, siggaring.
(S)iggar, uuægdæging.
15 (V)uægdæg, uuoddenning.
(V)uoden, frealafing.

(I)da regnauit
decem annos.
(C)lapha, i
20 (O)dda, viii
(Æ)þelric, vii
(Ð)eodred, vii
(O)sred, xi
(T)eonred, ii
25 (O)sríc, xi

102rb

.
.
(C)eolwulf, xi
(E)adberht, xxi
5 (O)swulf, i
(A)þelwald, vi
(A)lhred, viii
(Æ)ðelred, iii

- (A)lfwold, **x**
 10 (O)sred, **i**
 (I)tem æðelred, **vii**
 (P)enda regnauit
 annos **xxi**.
 (P)eada, **i**
 15 (V)ulphere, **xvii**
 (Æ)þelred, **xxix**
 (C)enred, **v**
 (C)eolred, **vii**
 (A)þelbald, **xli**
 20 (E)gfrið, osweoing,
 (O)swio, Æðelfriðing.
 (Æ)ðelfrið, Æðelricing.
 (Æ)ðelric, iding.
 (I)da, eopping.
 25 (E)oppa, eosing.

102va

- (E)osa, æþelberhting.
 (Æ)þelberht, angelgeoting.
 (A)ngelgeot, alusing.
 (A)lusa, ingebranding.
 5 (I)ngebrand, (*) beornicing.
 (B)eornic, bældæging.
 (B)ældæg, wodning.
 (W)oden, frealafing.
Item.
 10 (O)ffa, **xxxix**
 (F)reoðwald, **vii**
 (F)ussa, **vii**
 (Æ)ðelfrið, **xxviii**
 (E)adwine, **xvii**
 15 (O)swald, **viii**
 (O)sweo, **xxviii**
 (E)cgfrið **xv** (*)
 (C)enwulf,
 (C)eolwulf,
 20 (B)eornwulf,
 (C)eolwulf, cuðwining.
 (C)uðwine, leodwaling.
 (L)eodwald, ecgwaling.
 (E)cgwald, eadelling.
 25 (E)adelm, ocgting.
 5 (*) wægbranding.
 (W)ægbrand,)
 17 (*) (A)lfrið, **xx**
 (E)cgfrið, **cli. dies.**)

102vb

- (O)cg, iding.
 (I)din, eadberhting.
 (E)adberh, eating.
 (E)ata, leodwaling.
 5 **Item norðanhymbrorum.**
 (A)lhred, eanwining.
 (E)anwine, byrnhomning.

- (B)yrnhom, bosing.
 (B)osa, blæchomning.
 10 (B)læchmon, eadricing.
 (E)adric, iding.
 (I)tem merciorum.
 (A)þelbald, alewing.
 (A)lewig, eoping.
 15 (E)opa, pybbing.
 (P)ybbi, æþelre()ding.
 (Æ)þælred, pending.
 (P)enda, pybbing.
 (P)ybba, creoding.
 20 (C)reoda, cynewalding.
 (C)ynewald, cnebbing.
 (C)nebba, icling.
 (I)cel, eomering.
 (E)omer, angelgeoting.
 25 (A)ngelgeot, offing.

103ra

- (O)ffa, wærmunding.
 (W)ærmund, wihtlæging.
 (W)ihtlæg, weoðogeoting.
 (W)eoðogeot, woding.
 5 (W)oden, frealafing.
 (E)cgfrið, offing.
 (O)ffa, þingferðing.
 (Ð)ingferð, eanwulfing.
 (E)anwulf, osmoding.
 10 (O)smod, eoping.
 (E)opa, pybbing.
 (P)ybba, cenwulfing.
 (C)enwulf, cuðbrihting.
 (C)uðbriht, bassing.
 15 (B)assa, ceonrowing.
 (C)ynreow, centwining.
 (C)entwine, cuðwaling.
 (C)uðwalh, cenwaling.
 (C)enwalh, pybbing.
 20 (I)tem.
 (A)lfrið, eating.
 (E)ata, eanferðing.
 (E)anferð, bisceoping.
 (B)isceop, beding.
 25 (B)eda, bubbing.

103rb

- (B)ubba, cædbæding.
 (C)ædbæd, cwædgilsing.
 (C)wædgils, crettging.
 (C)retta, winting.
 5 (W)inta, wodning.
 (W)oden, frealafing.
 (F)realaf, freoðowulfing.
 (F)reoðowulf, finning.
 (F)inn, golwulfing.
 10 (G)odwulf, eating.
 (Æ)ðelberht, wihtreding.

- (W)ihtred, ecgber(h)ting.
 (E)cgberht, ærconberhting.
 (Æ)rconbyrht, eadbalding.
 15 (E)adbald, æðelberhting.
 (Æ)ðelberht, eormricing.
 (E)ormric, eosing.
 (E)ose, ocging.
 (O)cga, hengesting.
 20 (H)engest, witanging.
 (W)itta, wihtgilsing.
 (W)ihtgils, wægdæging.
 (W)ægdæg, woding.
 (W)oden, frealafing.
 25 (I)tem.

103va

- (Æ)lfwold, aldwulfing.
 (A)ldwulf, æðelricing.
 (Æ)þelric, ening.
 (E)ni, tytling.
 5 (T)ytla, wuffing.
 (W)uffa, wehking.
 (W)ehh, wilhelming.
 (W)ilhelm, hrypping.
 (H)ryp, hroðmunding.
 10 (H)roðmund, trigling.
 (T)rygil, tytimaning.
 (T)ytiman, casericg.
 (C)aser, wodning.
 (W)oden, frealafing.
 15 .
 (Y)ne, cenreding.
 (C)enred, ceolwalding.
 (C)eolwald, cuðulfing.
 (C)uðwulf, cuðwining.
 20 (C)uðwine, celing.
 (C)elin, cinricing.
 (C)ynric, creoding.
 (C)reoda, cerdicing.
 (C)erdic, alucing.
 25 (A)luca, giwising.

103vb

- (G)iwis, branding.
 (B)rand, bældæging.
 (B)ældæg, wodning.
 (W)oden, frealafing.
 5 (H)æc sunt genealogia(e) regum oc-
 cidentalium saxonum.
 (E)adweard, 7 eadmund,
 7 æðelred æðelin-
 gas, syndon eadga-
 10 res suna cyninges.
 (E)adgar, eadmunding.
 (E)admund, eadwerding.
 (E)adweard, ælfreding.
 (Æ)lfred, aþolfing.
 15 (A)þulf, ecgbyrhting.

(E)cgbriht, ealhmunding.
(E)alhmund, eauing.
(E)aua, eopping.
(E)oppa, ingelding.
20 (I)ngeld wæs ines bro-
ðor westseaxna cy-
ninges, 7 he heold
rice vii. 7 xxx.
wintra, 7 he getim-
25 brade þæt beorhte

104ra

mynster æt glæstin-
gabyrig, 7 æfter
þam fyrde to sancte pe-
tres, 7 þær his feorh
5 asealde, 7 on sibbe
gerest, 7 hi begen
broðra wæron cen-
redes suna.
(C)enred wæs, ceolwalding.
10 (C)eolwald, cuðing.
(C)uþa, cuðwining.
(C)uðwine, ceawlining.
(C)eawlin, cynricing.
(C)ynric, creoding.
15 (C)reoda, cerdicing.
(C)erdic, elesing.
(E)lesa, esling.
(E)sla, gewisling.
(G)ewis, wising.
20 (W)ig, freawining.
(F)reawine, freoðegaring.
(F)reoðegar, branding.
(B)rand, bældægging.
(B)ældæg, wodening.
25 (W)oden, frealafing.

104rb

(F)realaf, finning.
(F)inn, godulfing.
(G)odulf, eating.
(E)ata, (tethuuafing. (T)ethuua, beawing.)
5 (B)eaw, scealdwaging.
(S)cealwa, heremoding.
(H)eremod, itermanning.
(I)terman, haðraing.
(H)aðra, (hwalaing. (H)wala, bedwining.)
10 (B)edwig, sceafing.
(S)e scef wæs noes sunu,
7 he wæs innan þære
earce geboren. Noe
wæs lameches sunu,
15 lamech maþusalemys,
maðusalem wæs eno-
ches, Enoch, Iared,
malalehel, Caino, Enos.
(E)t adam primus homo.

20 (E)t pater omnium qui
est christus.

.
.
.
25 .

4, 9 corrections perhaps by a different hand

104va

.
.
.
.
5 .
.
.
.
.
10 .

.
.
.
.
15 .

.
.
.
.
20 .

.
.
.
.
25 .

104vb

.
.
.
.
5 .
.
.
.
.
10 .

.
.
.
.
15 .

.
.
.
.
20 .

.
.

25 .

105ra

Incipiunt nomina pontificum romanae urbis per ordinem.

- i (P)etrus apostolus. (iii. kl' iulii.)
(ii (L)inus. (vi. k' decemb'.)
iii (C)letus. (vi. kl' mai.)
5 iiiii (C)lemens. (ix. kl' deceb'.)
v (A)nacletus. (iii. id' iulii.)
v(i) (E)uaristus. (vi. kl' nou'.)
vi(i) (A)lexander. (v. non' mai.)
vii(i) (S)ixtus. (viii. idus april'.)
10 viii(i) (T)helesphorus. (non' ian'.)
(x) (Y)ginus. (iii. idus ian'.)
x(i) (P)ius. (v. idus iunii.)
(xii) (A)nicitus. (xii. kl' mai.)
xii(i) (S)other. (x. kl' mai.)
15 xiii(i) (E)leutherus. (vii. kl' iunii.)
x(v) (V)ictor. (xii. k' mai.)
xv(i) (Z)epherinus. (vii. k' sept'.)
xvi(i) (C)alestus. (ii. idus octob'.)
xvii(i) (V)rbanus. (viii. k' iunii.)
20 xviii(i) (P)ontianus. (xii. k' decemb'.)
x(x) (A)ntherus. (iii. non' ian'.)
xx(i) (F)abianus. (xiii. k' feb'.)
xxi(i) (C)ornelius. (xviii. k' octob'.)
xxii(i) (L)ucius. (iiii. non' mart'.)
25 xxiii(i) (S)tephanus. (iiii. non' aug'.)
xx(v) (S)ixtus. (viii. idus aug'.)

3–6 four lines rewritten in the space for three, the numbering adjusted upwards accordingly throughout the rest of this list

105rb

- .
xxv(i) (D)ionisius. (vii. k' ian'.)
xxvi(i) (F)elix. (iii. k' iunii.)
xxvii(i) (E)uticianus. (vi. id' decemb'.)
5 xxviii(i) (G)aius. (x. k' mai.)
xx(x) (M)arcellinus. (vi. k' mai.)
xxx(i) (M)arcellus. (xvii. k' feb'.)
xxxi(i) (E)usebius. (vi. non' octob'.)
xxxii(i) (M)el()ciades. (iiii. idus decemb'.)
10 xxxiii(i) (S)ilvester. (ii. k' ian'.)
xxx(v) (M)arcus. (non' oct'.)
xxxv(i) (I)ulius. (ii. id' april'.)
xxxvi(i) (L)iberius. (vii. kl' mai.)
xxxvii(i) (F)elix. (iiii. k' aug'.)
15 xxxviii(i) (D)amasus. (iii. id' decemb'.)
(xl) (S)yricius. (viii. k' mart'.)
xl(i) (A)nastasius. (v. k' mai.)
xli(i) (I)nnocentius. (v. kl' aug'.)
xlii(i) (Z)osimus. (vii. kl' ianuarii.)
20 xliii(i) (B)onefacius. (ix. kl' nouemb'.)
xl(v) (C)aelestinus. (viii. idus april'.)

- xlv(i) (S)yxthus. (viii. idus aug'.)
 xlvi(i) (L)eo. (iii. idus april'.)
 xlvii(i) (H)ilarius. (iiii. id' Sept'.)
 25 xlviii(i) (S)implicius. (vi. non' mart'.)

9 (M)el()ciades with an unexplained mark above it

105va

- (l) (F)elix. (iiii. k' aug'.)
 l(i) (G)elasius. (xi. kl' decemb'.)
 li(i) (A)nastasius. (xiii. kl' decemb'.)
 lii(i) (S)immachus. (xiii. kl' aug'.)
 5 liii(i) ()ormisda. (viii. idus aug'.)
 l(v) (I)ohannes. (xv. kl' iunii.)
 lv(i) ()elix. (iiii. idus octob'.)
 lvi(i) (B)onifacius. (xvi. kl' nou'.)
 lvii(i) (I)ohannes, (qui et mercurius, vi. kl' iun'.)
 10 l(ix) (A)gapitus. (x. kl' mai.)
 l(x) (S)iluerius. (xii. kl' iulii.)
 lx(i) (V)igilius.
 lxi(i) (P)elagius. (vi. non' mart'.)
 lxii(i) (I)ohannes martyr. (iii. idus iul'.)
 15 lxiii(i) (B)enedictus. (ii. kl' aug'.)
 lx(v) (P)elagius. (viii. idus febr'.)
 lxv(i) (G)regorius. (iiii. idus mar'.)
 lxvi(i) (S)auinianus. (vi. kl' mai.)
 lxvii(i) (B)onifacius. (ii. kl' nouemb'.)
 20 lxviii(i) (B)onifacius. (viii. kl' iulii.)
 lx(x) (D)eusdedit. (vi. idus nouemb'.)
 lxx(i) (B)onifacius. (viii. kl' nouemb'.)
 lxxi(i) (H)onorius. (iii. idus octob'.)
 lxxii(i) (S)euerinus. (iiii. non' aug'.)
 25 lxxiii(i) (I)ohannes. (iii. idus octob'.)

5 read H 7 read F

105vb

- lxx(v) (T)heodorus. (ii. idus mai.)
 lxxv(i) (M)artinus. (iiii. id' nou'.)
 lxx()vi(i) (E)ugenius. (iiii. non' iunii.)
 lxx()vii(i) (V)italianus. (vi. kl' febr'.)
 5 lxx()viii(i) (A)deodatus. (vi. kl' iulii.)
 lxx(x) (D)onus. (iii. idus aprilis.)
 lxxx(i) (A)gatho. (ii. non' ian'.)
 lxxxi(i) (L)eo iunior. (v. non' iulii.)
 lxxxii(i) (B)enedictus. (viii. idus mai.)
 10 lxxxiii(i) (I)ohannes. (iiii. non' aug'.)
 lxxx(v) (C)onon. (xii. kl' octob'.)
 lxxxv(i) (S)ergius. (vii. idus sept'.)
 lxxxvi(i) (I)ohannes.
 lxxxvii(i) (I)ohannes. (xv. kl' nou'.)
 15 lxxxviii(i) (S)isinnius. (viii. idus nou'.)
 (xc) (C)onstantinus. (vi. idus ian'.)
 xc(i) (G)regorius. (iiii. idus febr'.)
 xci(i) (G)regorius. (iiii. kl' decemb'.)
 xcii(i) (Z)acharias. (id. mart'.)
 20 xciii(i) (S)tephanus. (v. kl' mai.)
 xc(v) (P)aulus.
 xcv(i) (C)onstantinus.

- xcvi(i) (S)tephanus.
xcvii(i) (A)drianus.
25 xcvi(i) (L)eo sanctus.

106ra

<leaf supplied by scribe V>

- c. Stephanus.
ci. Paschalis.
cii. Eugenius.
ciii. Valentinus.
5 ciiii. (G)regorius.
cv. (S)ergius.
cvi. (L)eo.
cvii. (B)enedictus.
cviii. (N)icholaus.
10 cix. (A)drianus.
cx. (I)ohannes.
cx. (M)artinus.
cxii. (A)drianus.
cxiii. (S)tephanus.
15 cxiiii. (F)ormosus.
cxv. (B)onifatius.
cxvi. (S)tephanus.
cxvii. (F)omanus.
cxviii. (T)heodorus.
20 cxix. (I)ohannes.
cxx. (B)enedictus.
cxxi. (L)eo.
cxxii. (C)hristoforus.
cxxiii. (S)ergius.
25 cxxiiii. (A)nast(a)sius.

106rb

- cxxv. (L)ando.
cxxvi. (I)ohannes.
cxxvii. (L)eo.
cxxviii. (S)tephanus.
5 cxxix. (I)ohannes.
cxxx. (L)eo.
cxxx. (S)tephanus.
cxxxii. (M)arinus.
cxxxiii. (A)gapitus.
10 cxxxiiii. (I)ohannes.
cxxxv. (B)enedictus.
cxxxvi. (D)onus.
cxxxvii. (B)onifatius.
cxxxviii. (B)enedictus.
15 cxxxix. (I)ohannes.
cxl. (I)ohannes.
cxli. (I)ohannes.
cxlii. (G)regorius.
cxliii. (L)eo.
20 cxliiii. (I)ohannes.
cxlv. (B)enedictus.
cxlvi. (I)ohannes.
cxlvii. (S)ilvester.
cxlviii. (I)ohannes.
25 cxlix. (I)ohannes.

106va

ergius.
enedictus.
ohannes.
enedictus.
5 ilueter.
regorius.
lemens.
amasus.
eo.
10 ictor.
tephanus.
enedictus.
icholaus.
lexander.
15 regorius.
ictor.
rbanus.
aschalis.
elasius.
20 alixtus.
onorius.
nnocentius.
elestinus.
ucius.
25 ugenius.
nastasius.
drianus.
lexander.
ucius.
30 rbanus.

106vb

regorius.
lemens.
elestinus.
.
5 .
.
.
.
.
10 .
.
.
.
.
15 .
.
.
.
.
20 .
.
.
.
.

25 .
.
.
.
.
.
30 .

107ra

- xxxiiii** (C)onstantinus filius constantini et helenae.
xxxv (C)onstantinus et constantius et constans
5 tres filii eius.
xxxvi (I)ulianus apostata.
xxxvii (I)ouianus.
xxxviii (V)alentianus.
xxxix (V)alens frater eius.
10 **xl** (G)ratianus filius ualentiani cum ualentiniano fratre matre seuera.
xli (T)heodosius.
15 **xlii** (A)rchadius et honorius filii theodosii.
xliii (T)heodosius filius archadii, et ualentinianus.
20 **xliiii** (M)artianus auitus postea episcopus est factus.
xliv (L)eo et maiorianus, postea alius leo.
25 **xlvi** (D)einde zenon im-

107rb

- perator efficitur.
xlvii (T)heodericus.
xlviii (A)nastasius.
xliv (D)ustinus et iustinianus.
5 **l** (D)ustinus.
li (T)iberius.
lii (M)auricius.
liii (F)ocas.
liiii (E)raclius.
10 **lv** (O)dda.
lvi (H)eraclonas.
lvii Constantinus frater eraclii.
lviii (C)onstantinus filius constantini.
15 **lix** Constantinus frater constantini superioris regis.
lx (I)ustinianus minor.
20 **lxi** Leo.
lxii (T)yberius.
lxiii Iustinianus.
lxiiii (P)hilippicus.

lxv Anastasius.
25 lxvi (T)heodosius.

107va

lxvii (L)eo.

.
.
.
5 .
.
.
.
10 .
.
.
.
15 .
.
.
.
20 .
.
.
.
25 .

107vb

(I)ncipiunt nomi-
na episcoporum hieroso-
limae urbis.

i (P)rimus iesus filius io-
5 sedech.
ii (I)oachim.
iii (E)lyasib filius eius.
iiii (I)oachim qui et iudas
filius elyasib.
10 v (I)ohannes filius eius.
vi (I)addus.
vii (O)nias.
viii (S)imon iustus.
ix (E)leazar frater eius.
15 x (M)annases patruus eius.
xi (O)nias filius symo-
nis iusti.
xii (S)imon
xiii (O)nias.
20 xiiii (I)esus qui et iason frater eius.
xv (O)nias qui et menelaus.
xvi (A)lchimus qui et ioachim.
xvii (I)udas machabeus.
xviii (I)onathas frater eius.
25 xix (S)imon tercius frater.

108ra

- xx (I)ohannes qui et ircanus
filius symonis, filii
eius aristobolus, an-
tigonus, alexan-
5 der, et alii duo.
xxi (A)ristobolus, i. annum.
xxii (A)lexander, rex et
sacerdos.
xxiii (Y)rcanus et aristobo-
10 lus filius eius de pote-
state conflagunt,
sed yrcanus a pom-
peio pontifex pre-
ficitur.
15 xxiiii (A)ntigonus filius ari-
stoboli fratris
ircani. Postea
defecit regnum
et sacerdotium iudeorum.
20 Itaque herodes rex
xxv filius antipatri ana-
leum quendam de
babilonia accitum
xxv. pontificem
25 iudeorum constituit.

108rb

- Post uero exiguum,
xxvi. aristobolum xxvi
fratrem uxoris suae
marianinae nepotem
5 hircam successorem
dedit. Quo post
annum interfecto,
analeo reddidit
sacerdotium. Tunc
10 defecerunt pontifi-
ces ueteris testa-
menti. **Deinde
surrexerunt post
christi ascensionem
15 pontifices noui
testamenti.**
i (I)acobus frater domini.
ii (S)ymeon filius cleophae.
iii (I)ustus.
20 **iiii (Z)acheus.**
v (T)obias.
vi (B)eniamin.
vii (I)ohannes.
viii (M)athias.
25 **ix (P)hilippus.**

108va

- x (S)eneca.
xi (I)ustus.
xii (L)euu.
xiii (E)ffrem.

- 5 **xiiii** (I)oseph.
xv (I)udas. Isti sunt qui ex
circuncisione prefue-
runt. Deinde ex gentibus
xvi (M)arcus martyr.
10 **xvii** (C)a(s)sianus.
xviii (P)ublius.
xix (M)aximus.
xx (I)ulianus.
xxii (G)aius.
15 **xxiii** (I)ulianus.
xxiiii (C)apit(o)n.
xxv (V)alens.
xxvi (D)ol(i)cianus.
xxvii (N)arcissus.
20 **xxviii** (P)ius.
xxix (G)ermannia.
xxx (G)ordius.
xxxi (N)arcissus iterum.
xxxii (A)lexander.
25 **xxxiii** (M)azabanes.

108vb

- xxxiiii** (Y)meneus.
xxxv (A)rmon.
xxxvi (M)acharius.
5 **xxxvii** (Q)uiriacus qui et iudas.
xxxviii (M)aximus confessor.
xxxviiii (C)yrillus martyr.
xxxix (I)ohannes.

- 10 .
.
.
.
.
15 .
.
.
.
.
20 .
.
.
.
.
25 .

109ra

<quire XIII starts here>

- .
.
.
.
5 .
.
.
.

10 .
.
.
.
.
15 .
.
.
.
.
20 .
.
.

(N)omina episcoporum
alexandriae
25 urbis.

109rb

- i (P)etrus apostolus.
- ii (M)arcus euangelista.
- iii (A)nnianus.
- iiii (A)bilius.
- 5 v (C)erdo.
- vi (P)rimus.
- vii (I)ustus.
- viii (E)umenes.
- ix (M)arcus.
- 10 x (C)eladion.
- xi (A)grippinus.
- xii (I)ulianus.
- xiii (D)emetrius.
- xiiii (H)eraclas.
- 15 xv (D)ionisius.
- xvi (M)aximus.
- xvii (T)heona.
- xviii (P)etrus martyr.
- xix (A)chilla.
- 20 xx (A)lexander.
- xxi (A)thanasius.
- xxii (G)eorgius procax.
- xxiii (A)thanasius iterum.
- xxiiii (P)etrus.
- 25 xxv (T)imotheus.

109va

- xxvi (T)heophilus.
- xxvii (C)yrillus.
- xxviii (P)hilippus.

5 .
.
.
.
.
10 .
.
.

.
. .
15 .
. .
. .
20 .
. .
. .
25 .

109vb

.
. .
5 .
. .
10 .
. .
15 .
. .

(N)omina pontifi-
cum antiochenae
urbis.

- i (P)etrus apostolus.
- ii (E)uodius martyr.
- iii (I)gnatius.
- 25 iiii (H)eros.

110ra

- v (C)ornelius.
- vi (N)ero.
- vii (T)heophilus.
- viii (M)aximi(a)nus.
- 5 ix (S)erapion.
- x (A)sclepiades.
- xi (P)hiletus.
- xii (Z)ebennus.
- xiii (B)abillas.
- 10 xiiii (F)abianus.
- xv (D)emetrianus.
- xvi (P)aulus hereticus.
- (S)ed hoc eiecto suc-
- xvii cedit Dom(ni)nus.
- 15 xviii (T)imeus.
- xix (C)yrillus.

- xx (D)orotheus.
- xxi (T)irannus.
- xxii (E)udoxius.
- 20 xxiii (M)eletius.
- xxiiii (P)aulinus.
- xxv (M)eletius iterum.
- xxvi (F)lauianus.
- xxvii (Y)sidorus martyr.

25 .

110rb

- .
- .
- .
- .
- 5 .
- .
- .
- .
- .
- 10 .
- .
- .
- .
- .
- 15 .
- .
- .
- .
- .
- 20 .
- .
- .
- .
- .
- 25 .

110va

Nomina archiepiscoporum dorober-
nensis aecclesiae.

- i (A)ugustinus. (vii. kl' iunii.)
- ii (L)aurentius. (iiii. non' febr'.)
- 5 iii (M)ellitus. (viii. kl' mai.)
- iiii (I)ustus. (iiii. id' nouembr'.)
- v (H)onorius. (ii. kl' octob'.)
- vi (D)eusdedit. (Idus iulii.)
- vii (T)heodorus. (xiii. kl' octob.)
- 10 viii (B)erhtuualdus.
- ix (T)atuuinus.
- x (N)othhelmus.
- xi (C)uðbertus.
- xii (B)regouuinus.
- 15 xiii (I)aenbertus.
- xiiii (A)edilheardus.
- xv (W)ulfredus.
- xvi (S)uidredus.
- xvii (C)elnodus.
- 20 xviii (A)ethelredus.

- xix (P)legmundus.
 xx (A)thelmus.
 xxi (W)ulfelmus.
 xxii (O)da se goda. (iiii. non' iunii.)
 25 xxiii (D)unstanus. (xiiii. kl' iunii.)
 xxiiii (A)epelgarus.

1–2 *two lines in space for one*

110vb

- xxv (S)igericus.
 xxvi (A)elfricus.
 xxvii (A)elfeachus. (xiii. kl' mai.)
 xxviii (L)iuincus.
 5 xxix (A)epelnodus.
 xxx (E)adsynus.
 xxxi (R)odbertus.
 xxxii (S)tigandus.
 xxxiii (L)anfrancus. (v. kl' iunii.)
 10 xxxiiii (A)nselmus. (xi. kl' mai.)
 xxxv (R)odulfus. (xiii. kl' nouembr'.)
 xxxvi (W)illelmus.
 xxxvii (T)eodbaldus.
 xxxviii (T)omas.
 15 xxxix (R)icardus.
 (B)aldewinus.
 (H)ubertus.
 Stephanus.
 Ricardus.
 20 Edmundus.
 Robertus.
 Iohannes.
 Robertus.
 Walterus.
 25 .

12–24 *successive additions by several different hands*

111ra

Nomina episcoporum hrofensis aecclesiae.

- i (I)ustus. (iiii. idus nouembr'.)
 ii (R)omanus.
 iii (P)aulinus. (vi. id' octobr'.)
 5 iiiii (Y)thamar.
 v (D)amianus.
 vi (P)utta.
 vii (C)uichelmus.
 viiii (G)ybmundus.
 10 ix (T)obias.
 x (A)ldulfus.
 xi (D)unno
 xii (E)ardulfus.
 xiii (D)iora.
 15 xiiii (W)eormundus.
 xv (B)eornmodus.
 xvi (T)adnothus.
 xvii (B)adenothus.
 xviii (C)uðuulfus.
 20 xix (S)uithulfus.

- xx (B)urhricus.
 xxi (C)eolmundus.
 xxii (C)yneferthus.
 xxiii (Æ)lfstanus.
 25 xxiiii (G)oduuinus i.

111rb

- .
 xxv (G)oduuinus ii.
 xxvi ((S)ywardus.
 xxvii (E)rnostus.
 5 xxviii (G)undulfus.
 xxix (R)adulfus.
 xxx (E)rnulfus.
 xxxi (I)ohannes (i.)
 xxxii (I)oh's (ii.)
 10 xxxiii (A)scelinus.
 xxxiiii (W)alterius.
 xxxv (W)alerannus.
 xxxvi (G)ilebertus.
 xxxvii Benedictus.
 15 xxxviii Henricus.
 Ricardus.
 Laurencius.
 Walterus.
 Iohannes.
 20 Thomas.
 Thomas
 Hamo

25 .

3–9 seven names erased and rewritten by a different hand 10–22
 successive additions by several different hands

111va

- Nomina episcoporum orien- Londonienses.
 talium saxonum.
 i (M)ellitus.
 ii ()edd.
 5 iii (E)rcenwald.
 iiiii (W)aldhere.
 v (I)nguuald.
 vi (E)cgulf.
 vii (W)igheh.
 10 viii ()adbriht.
 ix (E)adgar.
 x ()enwalh.
 xi (E)adbald.
 xii (H)aðobriht.
 15 xiii (O)smund.
 xiiii (Æ)ðelnoð.
 xv (C)eolbriht.
 xvi (Ð)eodred.
 xvii (B)rihthelm.
 20 xviii (Æ)lfstan.

.
. .
25 .
.

1 *addition by scribe V* 1–2 *two lines in space for one* 4 *read C* 10
read E 12 *read C*

111vb

.
. .
5 .
. .
10 .
.

Nomina episcoporum austr- Cicestrenses.
lium saxonum.

- i (W)ilfrið.
- 15 ii (E)adbriht.
- iii (E)olla.
- iiii (S)igga.
- v (A)lubriht.
- vi (B)osa.
- 20 vii (G)islhere.
- viii (I)ota.
- ix (W)iothun.
- x (A)ðelwulf.
- xi (C)ynred.
- 25 xii (G)uðheard.

12 *addition by scribe V*

112ra

- xiii (Æ)lfred.
- xiiii (E)adhelm.
- xv (Æ)ðelgar.
- xvi (O)rdbyrht.
- 5 .
- . .
- . .
- 10 .
- . .
- . .
- 15 .
- . .
- . .
- 20 .

.
.

Nomina episcoporum Wintonienses.
occidentalium

25 **saxonum.**

23 addition by scribe V

112rb

i (P)rimus occidentalium
saxonum, Birinus fu-
it episcopus, qui cum consilio
honorii papae uene-
5 rat britanniam.

ii (Æ)gilberht.

iii ()ine.

iiii (L)eutherius.

v (H)ædde. Deinde in du-
10 as parrochias diuisus
est, altera uuentanae
aecclesiae, altera scirbur-
nensis aecclesiae.

vi (D)aniel.

15 **vii** (H)unfrið.

viii (C)yneheard. **ix** (Æ)ðelhear[d.]

x (E)cgbald.

xi (D)udd.

xii (C)ynebriht.

20 **xiii** (E)alhmund.

xiiii (W)igðegin.

xv (H)erferð.

xvi (E)adhun.

xvii (H)elmstan.

25 **xviii** (S)uuiðhun.

7 read W

112va

xviii (E)alhferð.

xx (D)enewulf.

xxi (F)riðestan.

xxii (B)yrnstan.

5 **xxiii** (Æ)lfheah.

xxiiii (Æ)lfsige.

xxv (A)ðelwold.

xxvi (Æ)lfheah.

10 .
.

.
.

.
.

.
.

15 .
.

.
.

.
.

.
.

.
.

.
.

.
.

.
.

.
.

(V)uentania aecclesia
20 in duas parrochias
diuisa est tempore

friðestan, unam te-
nuit friðestan,
et alteram æðelstan,
25 postea oda. Dein-

112vb

de in tres parrochias
diuisa est, wiltunensis,
et willensis, et cridi-
ensis aecclesiae.

5 (N)omina episcoporum Scirebur- Salesberienses.
nensis aecclesiae.

i (E)ldhelm.

ii (F)orðhere.

iii (H)erewald.

10 iiiii (Æ)ðelmod.

v (C)enefrið.

vi (S)igbriht.

vii (E)alhstan.

viii (H)eahmund.

15 ix (Æ)ðelheah.

x (W)ulfsige.

xi (A)sser.

xii (Æ)ðelweard.

xiii (W)aerstan.

20 xiiii (Æ)ðelbald.

xv (S)igelm.

xvi (Æ)lfred.

xvii (W)ulfsige.

xviii (A)lfwold.

25 xix (Æ)þelsige.

5 addition by scribe V

113ra

.

.

.

.

5 .

.

.

.

.

10 .

Nomina episcoporum uuil- Iterum Salesberienses.
tunensis aecclesiae.

i (Æ)ðelstan.

ii (O)ða. iii. Ælrici.

15 iii (O)solf.

iiii (Æ)lfstan.

v (W)ulfgar.

vi (S)igericus, dei amicus.

.

20 .

.

.

.

.
25 .

11 addition by scribe V

113rb

(N)omina episcoporum uuil- Batonienses.
lensis aecclesiae.

i (A)ðelm. ii (W)ulfhelm.

iii (Æ)lfheah ii.

5 iiiii (W)ulfhelm.

v (B)rihthelm.

vi (K)ynewerd.

vii (S)igar.

.
10 .

.
.

.
.

15 .
.

Nomina episcoporum cri- Exonienses.
diensis aecclesiae.

i (E)adulf.

20 ii (Æ)ðelgar.

iii (A)lfwold.

iiii (S)ideman.

v (Æ)lfric.

vi (A)lfwold.

25 .
.

1, 17 additions by scribe V

113va

.
.

.
.

5 .
.

.
.

.
.

10 (N)omina episcoporum uuic- Wigornensium.
ciorum aecclesiae.

i (S)exwulf.

ii (B)osel.

iii (E)stfor.

15 iiiii (E)cwine.

v (W)ilfrið.

vi (H)ildred.

vii (W)ærmund.

viii (G)ilhere.

20 ix (H)eaðered.

.
.

.
.

.
.

25 .

10 addition by scribe V

113vb

.

.

.

.

5 .

Nomina episcoporum prouinciae merciorum. Cestrenses.

(P)rimus in prouincia merciorum et lindisfarorum ac

10 mediterraneorum anglorum

i episcopus, (D)iuma.

ii (C)eollach.

iii (T)rumhere.

iiii (I)aruman.

15 **v** (C)edda.

vi (W)infrið.

vii (S)eaxwulf.

(P)ostea uero in ii.as parrochias diuiditur post seax-

20 wulfum prouincia merciorum, duos episcopos habuit

headdan et uuilfridum,

postea wilfridus electus et headda prefatus re-

25 gebat ambas parrochi-

6 addition by scribe V

114ra

as, deinde eadwine qui et uuor

nominabatur.

Iterum diuisa est

5 in duas parrochias.

i (T)orhthelm. Leicestrenses.

ii (E)adberht.

iii (E)npona.

10 **iiii** (T)erenbyrht.

v (T)eðhum.

vi (E)aldred.

vii (C)eoldred.

viii (H)wita. Iterum Cestrenses.

15 **ix** (C)emele.

x (C)uðfrið.

xi (B)erthun.

xii (S)igeberht.

xiii (A)ldulwulf.

20 **xiiii** (H)erewine.

xv (A)ðelwald.

xvi (H)umberht.

xvii (K)ynefyrd.

.

25 .

7, 14 additions by scribe V

114rb

.
. .
5 .
. .
10 .
. .

(N)omina episcoporum

15 herefordensium.

i (P)utta.

ii (T)orhelm.

iii (T)orthere.

iiii (E)alhstod.

20 v (C)uðberht.

vi (D)odda.

vii (A)cca.

viii (C)eadda.

ix (A)ldberht.

25 x (E)sne.

114va

xi (C)eolmund.

xii (V)tel.

xiii (W)ulfheard.

xiiii (P)eonna.

5 xv (A)dwulf.

udulfus, Mucel,
Demlef, Kinemund,
Edgar, Tidhelm,
Wlfhelm, Aluric,
10 Adulfus, Elstanus,
Leuegarus, Walterus,
Robertus, Girardus,
Reinaldus, Go(s)fridus,
Ricardus, Robertus, Gilebertus,
15 Robertus, Robertus, Willelmus.

.
. .
20 .

(N)omina episcoporum lin- Lincolnienses.
disfarorum.

i (E)adheah.

ii (Æ)ðelwine.

25 iii (E)adgar.

6–15, 21 additions by scribe V

114vb

- iii (C)ynebyrht.
 v (A)lowig.
 vi (E)aldwulf. (*)
 ix ()yrhtred.
 5 x (L)eofwine.
 xi (Æ)lfnoð.
 xii (Æ)scwig. Ælfhelm, Eadnod,
 Æadricus, Eadnod, Wlfwi,
 Remigius, Robertus, Alexander,
 10 Robertus ii, Walterus, Hugo.
 .
 .
 .
 .
 15 .
 .
 .
 .
 20 **Nomina episcoporum orienta-** Norwicenses.
lium saxonum.
 i (F)elix.
 ii (T)homas.
 iii (B)eorhtgils.
 25 iii (B)isi.

3 (* vii (C)eolwulf. .viii. (E)adwulf.)

4 *read B* 7–10, 20 *additions by scribe V*

115ra

(P)ostea in duas par-
 rochias diuiditur.

- i (E)adewine.
 ii (R)oðberht.
 5 iii (H)aðelac.
 iiiii (Æ)ðelfrið.
 v (E)anfrið.
 vi (A)þelwulf.
 vii (A)lhheard.
 10 viii (S)ibba.
 ix (H)unferð.
 x (H)unberht.
 xi (Æ)cce.
 xii (Æ)scwulf.
 15 xiii (E)adred.
 xiiii (G)uðwine.
 xv (A)lberht.
 xvi (E)cglaf.
 xvii (H)eadred.
 20 xviii (Æ)lfhun.
 xix (W)idfrið.
 xx (W)ærmund.
 xxi (W)ilred.
 xxii (A)ðulf.
 25 xxiii (Æ)lfric.

115rb

xxiiii (Ð)eodred. Teodredus,

Elstanus, Algarus,
Elfwinus, Aluricus i.
Aluricus ii. Stigandus,
5 Agelmarus, Herfastus,
Herebertus.

.

.

.

10 .

.

.

.

.

15 .

Nomina episcoporum norðan- Eboracenses.
hymbrorum gentis.

i (P)rimus paulinus, a iusto
archiepiscopo ordinatus.

20 **ii** (A)ðan.

iii (L)ines.

iiii (C)olmann.

v (I)uda.

(P)ostea in duas par-
25 rochias diuiditur,

1–6, 16 *additions by scribe V*

115va

ceadda eboracensi
aecclesiae ordinatum,
wilfrið hagstalden-
siae ordinatus. De-
5 positoque wilfriðo
a rege ecfriðo, ea-
ta pro eo ordine episcopus
hagstaldensiae, pro
ceaddan bosa ebo-
10 racensi. Defuncto
eatan, iohannes pro eo or-
dinatur. Post longum
uero exilium, wilfrið
iterum in episcopa-
15 tu hagstaldensiae
receptus est. Et idem
iohanne defuncto,
eboraci substitutus.

Nomina episcoporum eboracensis
20 **aecclesiae.**

i (W)ilfrið.

ii (E)cberht.

iii (C)oena.

iiii (E)anbald.

25 **v** (W)ulfsige.

115vb

v (W)imund.

.

.

5 .

. .

. .

10 .

. .

(N)omina episcoporum haustal- Ripenses.
densis aecclesiae.

i (A)cca.

15 **ii** (F)riðeberht.

iii (A)lhmund.

iiii (G)ilberht.

v (Æ)ðelberht.

vi (H)eardred.

20 **vii** (E)anberht.

. .

. .

25 .

12 addition by scribe V

116ra

. .

. .

5 .

. .

Nomina episcoporum lin- Dunelmenses.
disfar(nensium.)

i (A)idan.

10 **ii** (F)inan.

iii (C)olman.

iiii (E)ata.

v (C)uðberht.

vi (E)anberht.

15 **vii** (E)adfrið.

viii (K)ynewulf.

ix (S)igebald.

x (E)cberht.

20 .

. .

. .

25 .

7 addition by scribe V 8 correction by scribe V

116rb

. .

. .

. .

- 5 (N)omina episcoporum aecclesiae
quae dicitur casa
candi(da.)
i (P)ehthelm.
ii (F)roðowald.
10 iii (H)ehtwine.
iiii (Æ)ðelberht.
v (E)adwulf.

.
.
15 .
.
.
.
.
20 .
.
.
.
.
25 .

7 correction by scribe V

116v

- .
(H)aec sunt nomina uiginti quattuor
seniorum, Iarim, Bidea, Raletia,
Maria, Correp, Seroib, Hibas, Abia, Michae,
5 Samae, Phaner, Hesmer, Affessor, Chesir, Gobra,
Chohos, Techeiamer, Ezechiel, Enasib, Machin,
Samuhel, Benjamin, Dispar, Amin.
.
(C)LEMENS alexand(r)inus, Te igitur clemen-
10 tissime pater. Gregorius papa primus,
Diesque nostros in tua pace. Alexander papa
primus, Qui pridie quam pateretur. Magnus
leo, Supplices te rogamus omnipotens deus. Grego-
rius papa secundus, Intra quorum nos con-
15 sortium. Gregorius papa primus, Preceptis
salutaribus moniti. Sergius papa, Agnus dei.
Innocentius papa constituit ut pax da-
retur.
.
20 (H)aec sunt nomina septem archangelorum,
Michael, Gabrihel, Raphael, Vrihel,
Barachiel, Raguhel, Pantasaron.
.
.
25 .

*2–7 added by some other scribe 6 Ezechiel with an unexplained mark
above it 9–18, 20–2 added by the main scribe*

<two added leaves>

117r

(O)FFICIUM missae instituit caelestinus
papa. Telesforus papa constituit

